

ปจ (กบิ.น.ร.บุรี)

1

2522

ฉ. 4

ห้องสมุดวิไลยรัตนราชโกสินทร์
(www.library.coj.go.th)

ปจ (กบิ.น.ร.บุรี)

1

2522

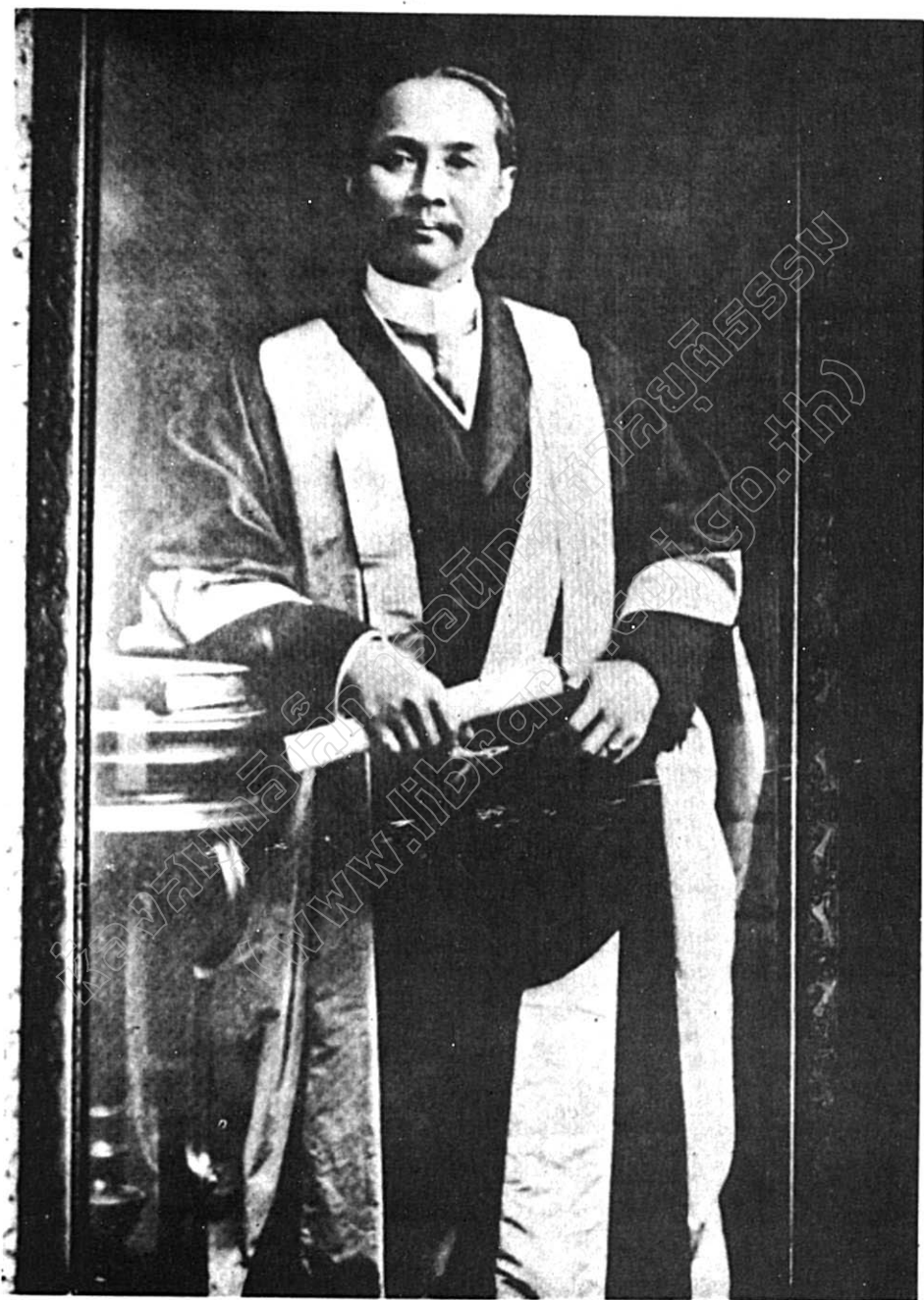
ฉ. 4

กวีนิพนธ์

โคลงแปดสุภาพที่ทำการ
ศาลจังหวัดภูเก็ต
ฉบับที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๒๒

(นายเฉลิม การปลื้มจิตต์)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สาธารณะ
(www.library.coj.go.th)

464
ปจ (กนิขกรรม)
เลขที่ 1
2522
13 ก.ค. 2544
วณเดอน

พระราชดำรัส

ใน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

“การศาลยุติธรรมนั้น มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะเป็นหลักประกันความปลอดภัย และความเที่ยงธรรม ของคนทั้งประเทศ และเป็นอำนาจอธิปไตยส่วนหนึ่งตาม รัฐธรรมนูญ ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าไปได้ ก็ต่อเมื่อ มีความยุติธรรมมาเสมอเป็นหลัก อันคนทั้งปวงพึงยึดถือเป็น ที่พึงได้เนื่องนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งที่จะได้ช่วย เหลือ ส่งเสริม ให้การประศาสน์ความยุติธรรมเจริญรุ่งเรือง สมควรแก่กาลสมัย

ข้าพเจ้ามีความพอใจในประวัติของกระทรวงยุติธรรม และชื่อเสียงของศาลยุติธรรมที่ได้เป็นมา.....”

(จากตอนหนึ่งของพระราชดำรัสเนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกระทรวงยุติธรรม และศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๔๕)

คำขวัญ

ขอให้อาคารที่ทำการศาลหลังใหม่นี้ เป็นสิ่งที่ภูมิใจของประชาชนในจังหวัดกบินทร์บุรี
ข้าพเจ้าหวังว่าท่านผู้พิพากษากับเจ้าหน้าที่ของศาลทุกท่าน จะได้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นหลัก
และเกิดศรัทธาในการให้ความยุติธรรมแก่บุคคลโดยเสมอหน้าถ้วนทั่วกัน

(นายประพจน์ ภิระวัฒน์)

ประธานศาลฎีกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.go.go.th)

(นายประพจน์ ธีระวัฒน์)

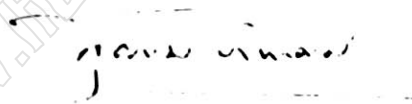
ประธานศาลฎีกา

คำขวัญ

ศาลเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีข้อทุกข์ร้อนหรือข้อพิพาทต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตลอดจนทรัพย์สิน เป็นหลักประกัน ช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม ในด้านนี้ ความรู้ ความสามารถ และความเที่ยงธรรมของผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลมีความสำคัญที่สุดในการที่จะบันดาลความยุติธรรมให้บรรลุเป้าหมาย แต่อาคารสถานที่ทำการศาลก็มีความสำคัญไม่น้อย ในอันที่จะให้ความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาติดต่อและแก่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีอาคารศาลที่ดี จึงได้อนุมัติงบประมาณให้ทำการก่อสร้างอาคารศาลจังหวัดคันทบุรีหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเก่า ซึ่งชำรุดทรุดโทรมและคับแคบ บัดนี้การก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นับว่าเป็นอาคารที่สง่างามที่สุดหลังหนึ่ง

ข้าพเจ้าขออวยพรให้อาคารที่ทำการศาลแห่งนี้จงสถิตสถาพรและให้ผู้พิพากษาลงจอนเจ้าหน้าที่ศาลทุกคนมีความสุขสวัสดิ์พัฒนามงคล ปฏิบัติหน้าที่อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพตลอดกาลนาน เทอญ.

(นายสุธรรม ภักธาคม)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายสุธรรม ภัทราคม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

คำขวัญ

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า กิจกรรมสาธิตธรรมเป็นราชการแผ่นดินที่สำคัญสาขาหนึ่ง อันจำเป็นสำหรับอิสสรชนในอารยประเทศทั้งปวง การบังคับบัญชาบรรดาคณะในศาลจำต้องมีที่ทำการและอุปกรณ์ให้พอเพียงแก่จำนวนคดีความ ประชาชนและข้าราชการในเขตอำนาจศาลจังหวัด กบินทร์บุรีคงได้ประจักษ์แล้วว่า อาคารศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังเดิมนั้น แม้จะซ่อมแซมมาหลายสมัย ก็ยังทรุดโทรมคับแคบ ไม่พอแก่การที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้ตามที่ควร กระทรวงยุติธรรมจึงจัดสร้างที่ทำการศาลจังหวัดขึ้นใหม่ การก่อสร้างได้สำเร็จเรียบร้อยทุกประการ

ในปริเฉทกาลพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีนี้ ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระศรีวิฑนตรัย ได้ปกปักรักษาอาคารสถานให้ดำรงคงมั่น เพื่ออำนวยประโยชน์สุขและความยุติธรรมแก่ประชาชน นับแต่บัดนี้ไปชั่ววันนิรันดร

นายศิริ อติโพธิ

ปลัดกระทรวงยุติธรรม

นายศิริ อติโพธิ
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

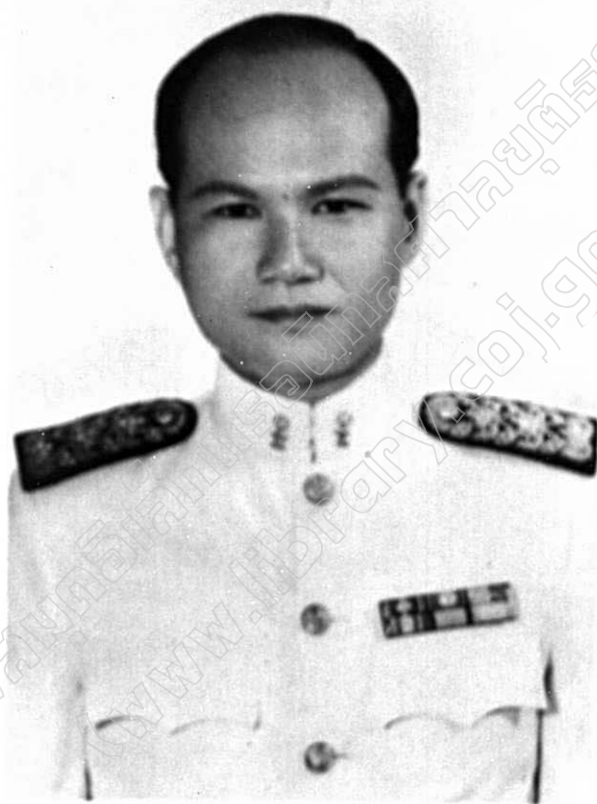
คดีพจน์

ชมนโม ทเว รก ขติ ชมน จารี
ธรรมช่อนรักษาผู้ประพคติธรรม

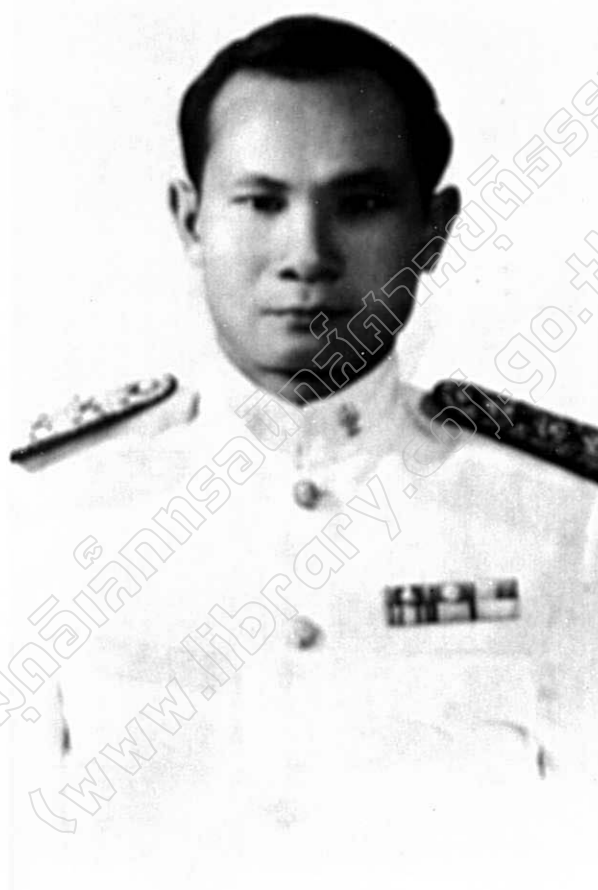
นายจันท์ แสงนบ
อธิบดีผู้พิพากษภาค 2

นายจ้งหวัด แสงแข
อธิบดีผู้พิพากษาราค 2

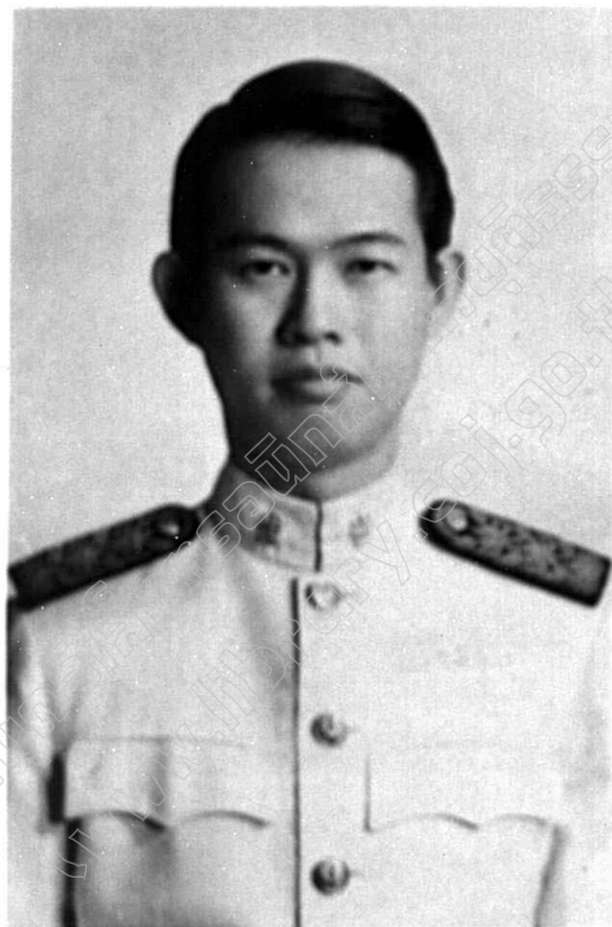
นายอัมพร ทองประยูร
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกบินทร์บุรี
(พ.ศ. 2519-2520)

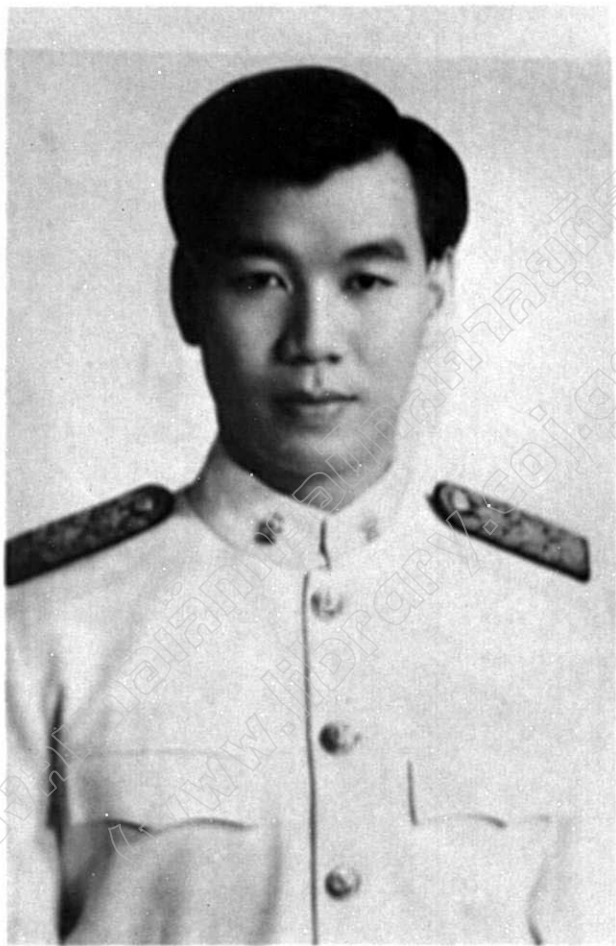
นายตั้ง เวียน รัตนวงษ์
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต
(พ.ศ. 2520-ปัจจุบัน)

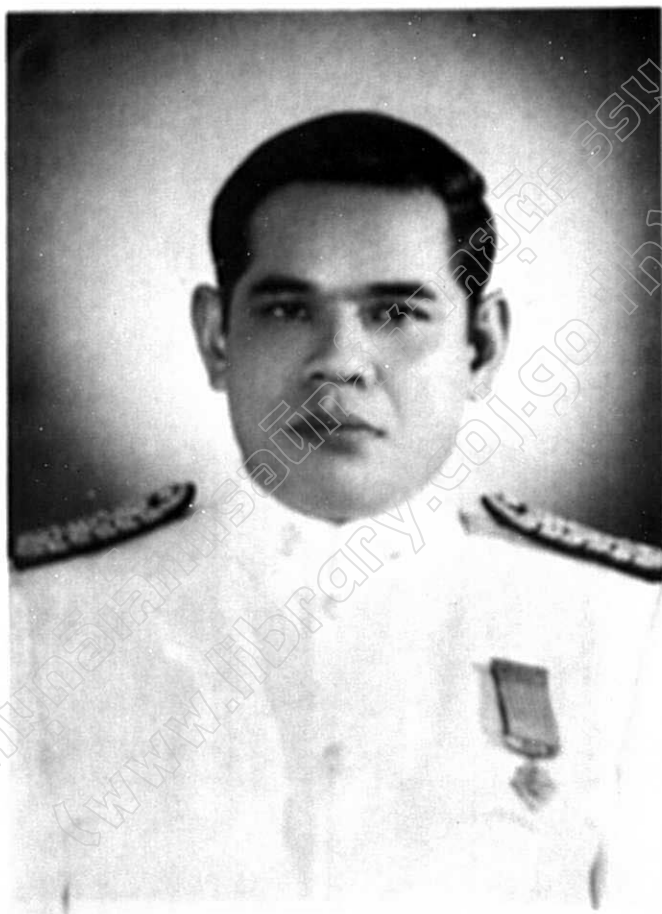
นายโนรี จันทรทัต
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

นายพระ คอสมนรัตน์
ผู้พิพากษาประจำศาลจังหวัดบุรีรัมย์

นายวิชาญ เทอดงวโด
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

นายเอกทัต นันทิพงษ์
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี

นายไพฑูรย์ สุภาสวัสดิ์
เจ้าอาวาสวัดกบินทร์บุรี

คำกล่าวรายงาน

โดย

นายจังหวัด แสงแข อธิบดีผู้พิพากษามาตร ๒

ในพิธีวางศิลาฤกษ์ที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

ณ วันอังคารที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ขอประทานกราบเรียน ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้าและข้าราชการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี รู้สึกเป็นเกียรติและปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังใหม่ ท่ามกลางบรรดาผู้มีเกียรติทั้งหลายที่มาร่วมงานในวันนี้

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังเก่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๐ ในที่ดินราชพัสดุเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง นับแต่เริ่มสร้างมาจนบัดนี้เป็นเวลา ๔๐ ปีแล้ว เกือบมีห้องพิจารณา ๒ ห้อง ห้องผู้พิพากษา ๑ ห้อง ห้องจำศาลและเสมียนพนักงาน ๑ ห้อง ท่อมาภายหลังปรากฏว่าตัวอาคารคับแคบไม่พอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น จึงต้องคัดแปลงเพิ่มห้องพิจารณาอีกจนถึงปัจจุบันนี้ ได้คัดแปลงห้องพิจารณาเพิ่มขึ้นอีก ๒ ห้อง รวมเป็นห้องพิจารณา ๔ ห้อง การคัดแปลงดังกล่าวแล้วยังไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น ห้องผู้พิพากษา ห้องจำศาลและเสมียนพนักงานต้องตั้งโต๊ะทำงานเบียดเสียดกัน ไม่สะดวกต่อการปฏิบัติราชการ ประกอบกับอาคารศาลมีสภาพเก่าแก่ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ไม่อาจปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการของงบประมาณเพื่อทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีพร้อมด้วยบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และบ้านพักผู้พิพากษาชั้นใหม่ และได้รับอนุมัติงบประมาณให้ก่อสร้างได้ตามที่ขอ เนื่องจากที่ราชพัสดุอันเป็นที่ตั้งของศาลจังหวัดกบินทร์บุรีปัจจุบันมีสภาพเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมทุกปี และมีเนื้อที่น้อย กระทรวงยุติธรรมจึงทักท้วงขอให้ที่สาธารณะประโยชน์ ที่บ้านโคกหนองมันปลา หมู่ ๔ ตำบลกบินทร์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ริมถนนสายยุทธศาสตร์ ฉะเชิงเทรา-นครราชสีมา เนื้อ

ที่ประมาณ ๖๐ ไร่ จากกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้อนุญาตให้กระทรวง
ยุติธรรมใช้ที่ดินดังกล่าวเป็นที่ตั้งศาลจังหวัดกบินทร์บุรี และบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล กับ
บ้านพักผู้พิพากษาได้

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีที่กำลังก่อสร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารตึก ทรงไทย
๒ ชั้น ขนาด ๖ บัลลังก์ กว้างประมาณ ๑๐ เมตร ยาวประมาณ ๗๐ เมตร มีบ้านพักผู้
พิพากษาหัวหน้าศาล ๑ หลัง บ้านพักผู้พิพากษา ๑ หลัง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกไพธอร์
เนียร์เอ็นยีเนียร์เป็นเจ้าผู้ประมูลรับเหมาก่อสร้างในราคา ๕,๓๔๐,๐๐๐.๐๐ บาท กำหนดก่อสร้าง
แล้วเสร็จตามสัญญาภายในวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๐ ในการก่อสร้างนี้ได้รับความร่วมมือ
จากกรมโยธาธิการในการออกแบบอาคารและส่งนายช่างมาควบคุมการก่อสร้างด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอกราบเรียนเชิญท่านรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงยุติธรรมได้โปรดประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี เพื่อ
เป็นสิริมงคลแก่อาคารศาลสถิตยุติธรรม ในอันที่จะประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชน
สืบไป

คำกล่าวตอบ

โดย

นายเสมา รัตนมาลัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกระบี่

ณ วันอังคารที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ท่านอธิบดีผู้พิพากษามาตร ๒ และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดี และรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกระบี่ ที่กำลังก่อสร้างใหม่ในวันนี้

กระทรวงยุติธรรมตระหนักดีว่า การประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว การจะประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างรวดเร็วได้ ศาลจะต้องมีเจ้าหน้าที่และผู้พิพากษาให้เพียงพอกับคดีความที่เพิ่มขึ้น และมีสถานที่ทำการโดยเฉพาะอย่างยิ่งบัลลังก์พิจารณาคดีให้เพียงพอและสง่างาม สมกับเป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมในพระปรมาภิไธย กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการของบประมาณสร้างศาลใหม่แทนอาคารศาลเดิม ที่ส่วนมากได้ก่อสร้างมาเป็นเวลานานแล้ว จึงชำรุดทรุดโทรม และคับแคบไม่เหมาะสมแก่กาลสมัย ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติราชการ ซึ่งก็ได้รับการอนุมัติทุกปี

สำหรับอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกระบี่หลังเดิมนี้ ปรากฏว่าคับแคบและทรุดโทรมไม่สะดวกแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ จึงเป็นการสมควรที่จะได้สร้างอาคารศาลขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับที่จะใช้เป็นที่ทำการศาลยุติธรรม อาคารศาลหลังใหม่นี้ เมื่อก่อสร้างเสร็จแล้ว จะเป็นสถานที่ราชการที่สง่างามหลังหนึ่งในจังหวัดนี้ ขอให้ท่านอธิบดีผู้พิพากษามาตร ๒ และคณะกรรมการตรวจการก่อสร้าง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง ได้โปรดช่วยกันเอาใจใส่ควบคุมดูแลให้การก่อสร้างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีสมความมุ่งหมายของทางราชการด้วย

ข้าพเจ้าขอขอบคุณกระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและทุกท่านที่มีส่วนร่วมมือช่วยเหลือในการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกระบี่ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

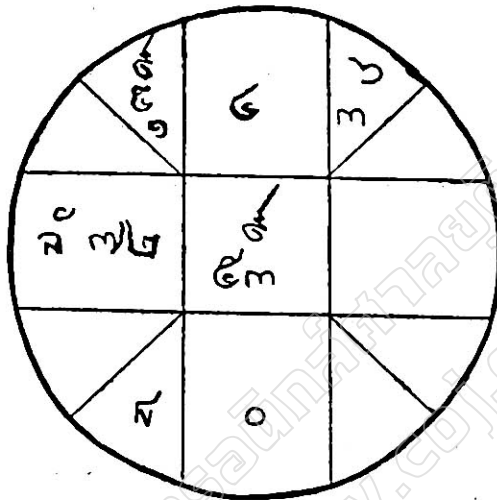
บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นศุภฤกษ์มงคลกาลแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์
 อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีที่ก่อสร้างใหม่นี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์
 สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดดลบันดาลให้การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี
 หลังนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อใช้เป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่
 ประชาชนสืบไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
 (www.library.coj.go.th)

อาคารศาลหลังใหม่

ศิลาฤกษ์ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

๗
ผู้ศกาศ ๗ ๓ ๔ ค้า ปีมะเส็ง

วันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

เวลา ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น.

ลัคนา สถิตย ราชี กรกฎ ๒๐ เกาะศคตม

นวางศ ๗ คคย ศรียงล ๕

เสวยอาศเลษา นกษัตฤกษ์

ประกอบคัวธ สมโน แห่งฤกษ์

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

งบประมาณค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๕,๓๔๐,๐๐๐ บาท

เริ่มก่อสร้าง เมื่อ วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๘

แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒

นายเสมา รัตนมาลัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานพิธีวางศิลาฤกษ์

นายสุธรรม ภัทรากม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานพิธีเปิดอาคาร

นายศิริ อติโพธิ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

คณะกรรมการตรวจการก่อสร้าง

นายจังหวัด แสงแข

อธิบดีผู้พิพากษามาภาค ๒

นายอัมพร ทองประยูร

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

นายสังเวียน รัตนมุง

นายอาทร ติงธารา

ผู้พิพากษาจังหวัดกบินทร์บุรี

นายโนรี จันทรร

นายทองจุต ติงกุล

รองอธิบดีกรมโยธาธิการ

ผู้ควบคุมการก่อสร้าง

นายสมศรี อินทวิเศษ

ผู้รับเหมาก่อสร้าง

ห้างหุ้นส่วนบางกอก ไซเบอร์เนียร์เอนจินเนียริงจำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เม่งหลี

คำกล่าวรายงาน

โดย

นายจังหวัด แสงแข อธิบดีผู้พิพากษภาค ๒

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

ณ วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๒

ขอประทานกราบเรียน ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้าและข้าราชการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ตลอดจนข้าราชการฝ่ายอื่น ทนายความ พ่อค้า ประชาชน ในท้องที่ทุกอำเภอในเขตศาลจังหวัดกบินทร์บุรี รู้สึกเป็นเกียรติและปลื้มปิติยินดีอย่างยิ่ง ที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังใหม่ ท่ามกลางบรรดาผู้มีเกียรติทั้งหลายที่มาร่วมงานในวันนี้

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังเดิมนั้นได้ก่อสร้างเสร็จและเปิดทำการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ตัวอาคารเดิมมีห้องพิจารณา ๒ ห้อง ห้องผู้พิพากษา ๑ ห้อง ห้องจำศาลและเจ้าหน้าที่ธุรการ ๑ ห้อง ต่อมาได้ดัดแปลงเพิ่มห้องพิจารณาขึ้นอีกเป็น ๔ ห้อง แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับอาคารเดิมชำรุดทรุดโทรมมากและคับแคบ ไม่สะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และการมาติดต่อราชการของประชาชนผู้มีบรรดาศักดิ์ กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการของงบประมาณ เพื่อทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีขึ้นใหม่ และได้รับอนุมัติงบประมาณตามที่ขอในงบประมาณ ๒๕๑๔ สำหรับสถานที่ที่ก่อสร้างนั้น เนื่องจากอาคารที่ทำการศาลหลังเดิมตั้งอยู่ในที่ลุ่ม น้ำท่วมทุกปี และมีเนื้อที่น้อยคับแคบ ไม่เหมาะแก่การก่อสร้างใหม่ กระทรวงยุติธรรมจึงขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่บ้านโคกหนองมันปลา ริมถนนสายจะเข้เกรา - นครราชสีมา จากกระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นสถานที่สำหรับก่อสร้างอาคารที่ทำการศาล และได้รับความอนุเคราะห์ให้ใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อทำการก่อสร้างได้

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดคันทบุรีหลังใหม่เป็นอาคารตึก ๒ ชั้น ขนาด ๖ บัลลังก์ กว้าง ๓๓ เมตร ยาว ๗๔.๒๐ เมตร หลังคาทรงไทย มีห้องพิจารณาซึ่งสามารถขยายได้ถึง ๘ ห้อง ห้องผู้พิพากษา ห้องรับแขกกับห้องสมุดติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ชั้นล่างเป็นห้องจำศาล และเจ้าหน้าที่ธุรการ ห้องเก็บพัสดุ ห้องพักอัยการ ห้องพักทนายความ ห้องเก็บสำนวน ห้องซึ่งผู้ต้องหาและจำเลยครบถ้วน มีเครื่องอุปกรณ์และสุขภัณฑ์ทันสมัย รูปแบบทั่วไปแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไทย ทางด้านหลังเป็นบ้านพัก กระทรวงยุติธรรมได้รับงบประมาณให้ทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดคันทบุรีหลังใหม่ พร้อมบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ๑ หลัง และบ้านพักผู้พิพากษาอีก ๑ หลัง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกไฟออร์เนียร์เอ็นอีเนียร์ริ่งเป็นผู้ประมูลรับเหมาก่อสร้างได้ในราคา ๕,๓๔๐,๐๐๐ บาท ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐ โดยท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานในพิธี แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกไฟออร์เนียร์เอ็นอีเนียร์ริ่ง ผู้รับเหมา ทำการก่อสร้างได้เพียง ๒ งวด ก็ละทิ้งงานไป กระทรวงยุติธรรมจึงบอกเลิกสัญญาและดำเนินการประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้างต่อ และห้างหุ้นส่วนจำกัดคันทบุรีเม่งหลี เป็นผู้ประมูลรับเหมาก่อสร้างได้ในราคา ๔,๒๒๐,๐๐๐ บาท ก่อสร้างเสร็จและส่งมอบงานเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ในการก่อสร้างนี้กระทรวงยุติธรรมได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากกรมโยธาธิการ โดยเป็นผู้ออกแบบแปลนและรายการก่อสร้าง ตลอดจนส่งนายช่างมาควบคุมการก่อสร้างให้เป็นไปตามแบบแปลนทุกประการ

อนึ่ง การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดคันทบุรีใหม่ ระยะแรกได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักไม่เพียงพอกับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน กระทรวงยุติธรรมจึงได้ของบประมาณก่อสร้างบ้านพักเพิ่มเติมเรื่อยมา กล่าวคือ ในปีงบประมาณ ๒๕๒๐ ได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาเพิ่มอีก ๓ หลัง และบ้านพักจำศาล ๑ หลัง เป็นเงินทั้งสิ้น ๖๘๒,๐๐๐ บาท ปีงบประมาณ ๒๕๒๒ ได้รับงบประมาณค่าขยายเขตจำหน่ายไฟฟ้าและติดตั้งไฟฟ้าภายในบริเวณเป็นเงิน ๔๕๖,๓๐๔ บาท กับค่าก่อสร้างระบบประปาบาดาลเป็นเงิน ๒๔๔,๕๐๐ บาท บัดนี้การก่อสร้างทั้งหมดได้เสร็จสิ้นแล้ว ปัจจุบันศาลจังหวัดคันทบุรีมีบ้านพักทั้งหมด ๖ หลัง คือ บ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ๑ หลัง บ้านพักผู้พิพากษา ๔ หลัง และบ้านพักจำศาล ๑ หลัง นอกจากนี้

นี้ในปีงบประมาณ ๒๕๒๒ กระทรวงยุติธรรมยังได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักทรงจำศาล ๑ หลัง และบ้านพักเจ้าหน้าที่ธุรการอีก ๒๐ หน่วย ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง

บริเวณศาลจังหวัดกบินทร์บุรีใหม่นี้ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๖๐ ไร่ ด้านหน้าติดถนนสายจะเข็งเทรา - นครราชสีมา เป็นที่ตั้งอาคารที่ทำการศาล มีโรงรถอยู่ด้านหลัง และมีสวนป่าสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนผู้มาติดต่อ ส่วนทางด้านหลังติดไปเป็นบริเวณบ้านพักผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการ มีสนามเทนนิส สระน้ำกับสวนป่า สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอีก ๑ สวน มีถนนรอบติดต่อกันได้ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จทุกโครงการ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีจะเป็นศาลที่สมบูรณ์แบบและสว่างมาก

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นมงคลอุดมฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอกราบเรียนเชิญท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้โปรดประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีที่ก่อสร้างใหม่นี้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่อาคารศาลสถิตยุติธรรม ในอันที่จะได้ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สุขและความร่มเย็นแก่ประชาชนสืบไป

คำกล่าวตอบ

โดย

นายสุธรรม ภัทราคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

ณ วันพุธที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๒

ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๒ และท่านผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ และมีความยินดีอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสมาประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีในวันนี้

กระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักเสมอมาว่า ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน สมควรจะมีอาคารที่ทำการอันกว้างขวางและสง่างาม เพื่อสะดวกแก่ประชาชนผู้มาศาลและแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน การจัดให้ศาลได้มีที่ทำการอันเหมาะสมตามเหตุผลดังกล่าวเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม ที่จะต้องดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปตามกำลังงบประมาณ สำหรับอาคารศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังเก่านั้น ตามรายงานของท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๒ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นที่ทำการศาลยุติธรรมต่อไป เพราะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง ขรุขระทรุดโทรมและคับแคบ ไม่สะดวกแก่การบริหารราชการและการติดต่อของประชาชนผู้มีบรรดาศักดิ์ กระทรวงยุติธรรมจึงได้เสนอของบประมาณก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลแห่งใหม่ และได้รับอนุมัติงบประมาณจากรัฐบาลเพื่อทำการก่อสร้างได้ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ แม้ในระยะแรกจะได้รับงบประมาณก่อสร้างบ้านพักไม่เพียงพอแก่จำนวนผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการ กระทรวงยุติธรรมก็ได้พยายามของบประมาณเพิ่มเติมเรื่อยมาทุกปี จนกระทั่งได้ครบตามจำนวนที่เสนอ

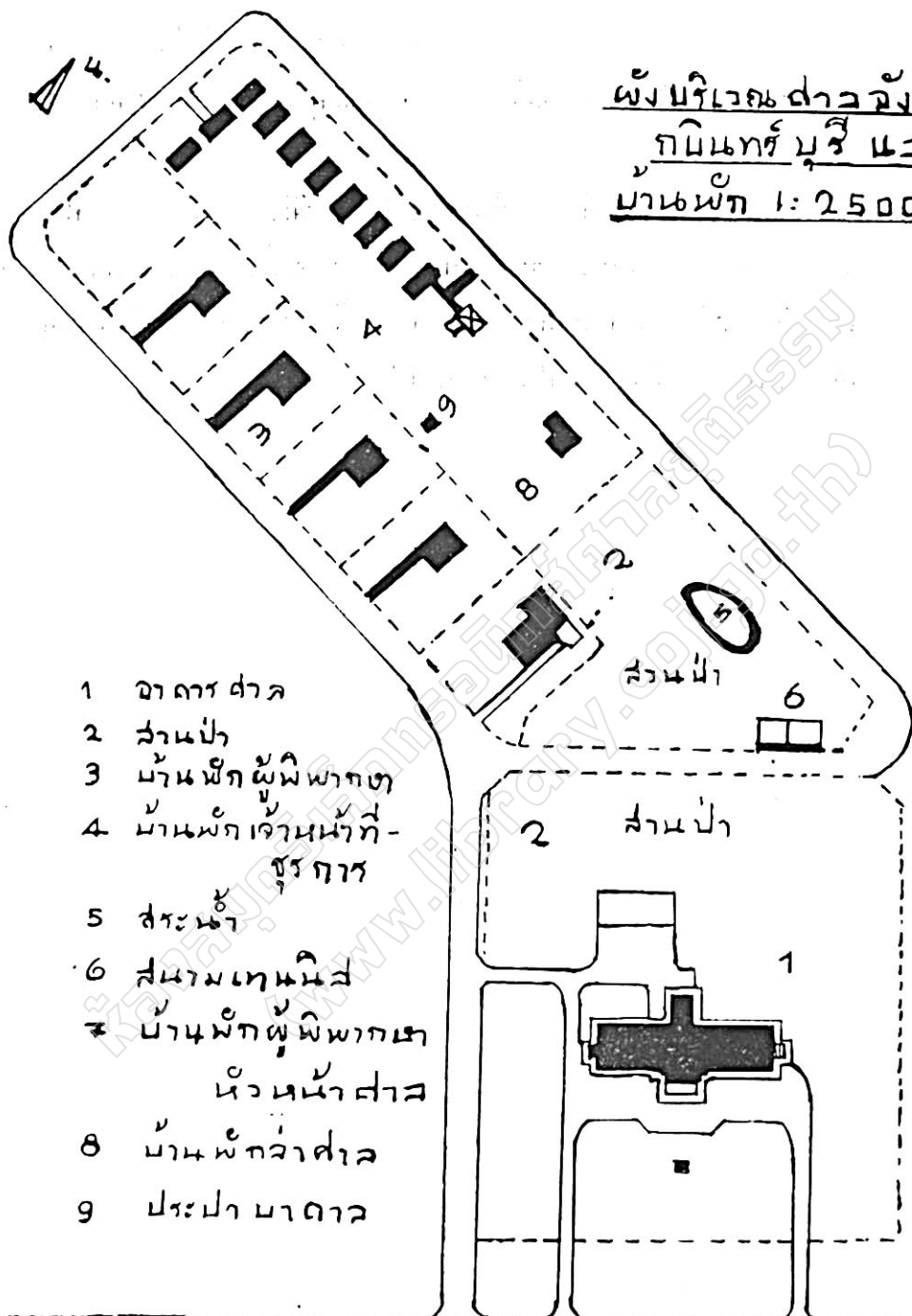
ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาเห็นอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ได้ก่อสร้างสำเร็จเรียบร้อยและมีความสง่างามดังที่ปรากฏต่อสายตาของทุกท่านขณะนี้ ในนามของกระทรวงยุติธรรม ข้าพเจ้าขอขอบคุณกรมโยธาธิการ ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๒ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี

ท่านนายอำเภอกบินทร์บุรี และคณะกรรมการตรวจการก่อสร้าง ตลอดจนทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือด้วยประการต่างๆ ไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้เกียรติมาร่วมงานในวันนี้ด้วย

ขณะนี้ได้เวลาอันเป็นสุขมงคลแล้ว ข้าพเจ้าขอประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ณ บัดนี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดคล้อยบันดาลให้อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีแห่งนี้ ได้สถาปนาพรยั่งยืนนาน เพื่อจักได้เป็นที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนสืบไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)

ผังบริเวณตำบลจันท
กนิเภาบุรี และ
ขนาดพื้นที่ 1:2500

งานออกแบบผังเมืองและโครงสร้าง - นครราชสีมา

สารบัญ

หลักประกันอันสุดท้ายของประชาชน		๑๔
ประวัติศาสตร์จังหวัดกบินทร์บุรี		๑๗
การศาลที่เป็นปัจจัยในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ		๒๖
สี่ปีกับทศวรรษ		๓๖
จังหวัดปราจีนบุรี ในอดีต		๔๒
ท่านจะใช้บริการของศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ได้อย่างไร		๕๘
คำพิพากษาศาลฎีกา สัญญาแบร์เบอช่วย		๖๙
เมื่อข้าพเจ้ามาทำงานสร้างศาลกบินทร์บุรี		๘๒
รายนามผู้พิพากษาและจำศาล ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี		๙๙
บันทึกท้ายเล่ม		

หลักประกันอันสุดท้ายของประชาชน

โดย หลวงจักรปาณิศรวิเศษ

มนุษย์ในโลกนี้ที่ไม่ต้องการความยุติธรรมนั้นไม่มี มนุษย์จึงพยายามแสวงหาความยุติธรรมตลอดมา

ในสังคมมนุษย์ที่ยังไม่มีความเจริญ ผู้ที่มีอำนาจมักจะเป็นผู้ออกกฎหมายบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย และวินิจฉัยการกระทำของผู้อื่นว่าผิดหรือถูกกฎหมายไปด้วยในขณะเดียวกันฝ่ายบริหารจึงทำหน้าที่เป็นศาลไปด้วยในตัว ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้น ประชาชนก็พยายามจัดระเบียบการใช้อำนาจในบ้านเมืองให้เป็นส่วนสัด ไม่ยุ่งเหยิงก้ำก้ำกัน เพื่อให้ประชาชนพ้นจากการกดขี่ข่มเหงของผู้มีอำนาจ และมีโอกาสได้รับความยุติธรรมดีขึ้น ในที่สุดเมื่อสังคมมีความเจริญจนบรรลุถึงขั้นประชาธิปไตย ซึ่งถือประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่ ก็ต้องแบ่งแยกอำนาจปกครองของชาติออกเป็น ๓ แขนงใหญ่ๆ คือ อำนาจอธิปไตยได้แก่อำนาจออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้แก่ประชาชนแขนง ๑ อำนาจบริหาร ก็อำนาจดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายของบ้านเมืองแขนง ๑ กับอำนาจตุลาการ คือ อำนาจวินิจฉัยข้อพิพาทของประชาชนอีกแขนง ๑ เพราะการที่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะได้รับความคุ้มครองตามสมควรนั้น จำเป็นจะต้องแยกอำนาจทั้ง ๓ แขนงนี้ออกจากกันเป็นคนละส่วน มิฉะนั้นที่คนละชุด และต้องระมัดระวังให้ผู้ใช้อำนาจแต่ละแขนงนั้นคอยคุมกันและถ่วงกัน (check and balance) ในตัว เพื่อมิให้แขนงใดมีอำนาจมากเกินไป อันจะเป็นที่เดือดร้อนถึงประชาชนได้

ได้กล่าวแล้วว่า แแต่เดิมอำนาจตุลาการกับอำนาจบริหารรวมอยู่ด้วยกัน หรือถ้าจะกล่าวให้ถูกต้องก็ควรจะต้องว่าอำนาจวินิจฉัยบรรดาคดีเป็นอำนาจส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหาร การที่ลัทธิประชาธิปไตยเรียกร้องให้แยกอำนาจตุลาการออกมาจากอำนาจบริหาร จึงต้องมีเหตุผลสนับสนุนอย่างแรงคือว่าถ้าขึ้นให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้วินิจฉัยการกระทำของตนเองว่าผิดถูกประการใด ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองราษฎรอย่างใกล้ชิดยิ่งกว่าเจ้าหน้าที่แผนกอื่น ก็ย่อมจะต้องตีความว่าการกระทำของตนเป็นการชอบแล้วเสมอไป เพราะนิสัยของมนุษย์ย่อมต้องเข้าข้างตัวเองเป็นธรรมดา ถ้าปล่อยให้

เป็นเช่นนั้น แทนที่ฝ่ายบริหารจะเป็นผู้ใช้อำนาจแทนราษฎรก็กลับจะกลายเป็นนายราษฎร ซึ่งขัดกับ
 ลัทธิประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น เหตุผลจึงบังคับว่าถ้าจะให้ราษฎรมีสติธิเสรีภาพตามควร และถ้า
 เคารพต่อประโยชน์สุขของราษฎรซึ่งเป็นเจ้าของประเทศและเป็นผู้แต่งตั้งฝ่ายบริหารแล้ว ก็จะต้อง
 เปิดโอกาสให้ฝ่ายตุลาการคือศาลยุติธรรมเป็นชนกลางวินิจฉัยความผิดถูกแห่งการกระทำของบุคคล
 ทั้งปวงในประเทศรวมทั้งการกระทำของผู้ใช้อำนาจบริหารได้อย่างเต็มที่ เหตุนี้จึงได้เกิดทฤษฎีขึ้น
 ในระบอบประชาธิปไตยอีกว่า ๑. อำนาจวินิจฉัยยรรดกคดีนั้นเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ คือ
 บุคคลหรือคณะบุคคลอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้อำนาจฝ่ายบริหาร จะแย่งเอาอำนาจวินิจฉัยยรรดกคดี
 อันเป็นอำนาจซึ่งความผิดถูกตามกฎหมาย ไปเสียจากศาลยุติธรรมที่ได้ทั้งขึ้นตามกฎหมายไม่ได้ และ
 ๒. ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษายรรดกคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า
 ในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ผู้พิพากษามีสติธิที่จะออกความคิดเห็นของตนได้ โดยไม่ถูกรบกวนหรือถูก
 กระทบกระเทือนจากอำนาจทางอื่น และได้รับความคุ้มครองไม่ต้องมีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ถ้า
 ผู้พิพากษาไม่มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามความคิดเห็นของตน ราษฎรก็จะไม่มีโอกาสได้รับความ
 ยุติธรรมอย่างเต็มที่ และอาจถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารกดขี่ข่มเหงโดยไม่มีทางแก้ไข เพราะการ
 กระทำต่าง ๆ ของราษฎรย่อมจะถูกเพ่งเล็งสอดส่องจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารก่อนเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ว่า
 จะเป็นไปตามบทกฎหมายตามความคิดเห็นของฝ่ายบริหารหรือไม่ ถ้าราษฎรเห็นว่าฝ่ายบริหารเอง
 ปฏิบัติการไม่ชอบด้วยกฎหมายก็อาจมาร้องขอความยุติธรรมจากศาลได้อีกที่หนึ่ง โรงศาลจึงเป็น
 หลักประกันอันสุดท้ายที่ราษฎรพึงมีตามระบอบประชาธิปไตย

เมื่อความอิสระของศาลและผู้พิพากษามีความสำคัญแก่ราษฎรในระบอบประชาธิปไตยถึง
 เช่นนี้ ก็เป็นหน้าที่ของราษฎรของประเทศที่จะต้องช่วยกันรักษาอำนาจอิสระอันนี้ไว้เพื่อประโยชน์
 ของราษฎรเอง แต่ผู้ที่ควรทำหน้าที่รักษาอำนาจอิสระของศาลมากกว่าผู้อื่นนั้นได้แก่ บุคคลหรือคณะ
 บุคคลที่ใช้อำนาจบริหารประเภทหนึ่ง กับผู้พิพากษาตุลาการซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการอีกประเภท
 หนึ่ง

ผู้ใช้อำนาจบริหารควรรักษาและส่งเสริมอำนาจอิสระของศาลให้เป็นอย่างจริงจังทุกขณะ
 เพราะเท่ากับเป็นการสนับสนุนเชิดชูกฎหมาย และความยุติธรรมของประเทศซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญ
 ของระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นถ้าฝ่ายบริหารขึ้นกุมอำนาจตุลาการไว้ในมือเมื่อใด ในที่

สุดอำนาจนั้นก็อาจเป็นอันตรายแก่ตนเอง เพราะอำนาจฝ่ายบริหารอาจเปลี่ยนไปอยู่ในมือผู้อื่นก็ได้ ถ้าอำนาจนี้ตกไปอยู่กับฝ่ายบริหารซึ่งเป็นปรปักษ์แก่ตนในที่สุด ผู้กุมอำนาจบริหารคณะใหม่ก็อาจใช้อำนาจศาลนั้นเองเป็นเครื่องมือเล่นงานผู้บริหารคณะเก่าได้ ในสมัยที่กระทรวงยุติธรรมเป็นแต่กระทรวงสำหรับปกครองศาลอย่างในปัจจุบันนี้ หน้าที่อันสำคัญของกระทรวงนี้ก็คือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ศาลและรักษาอำนาจอิสระของศาลยุติธรรมไว้ ถ้ากระทรวงยุติธรรมไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่การปฏิบัติหน้าที่ทางการงานของศาล และไม่สามารถช่วยป้องกันศาลจากความรบกวนของอำนาจภายนอกได้แล้ว ก็เลิกกระทรวงยุติธรรมเสียดีกว่า เพราะแทนที่จะเป็นประโยชน์แก่ศาล กระทรวงยุติธรรมกลับจะเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารที่คอยรบกวนจำกัดอำนาจศาล

นอกจากเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่จะคอยช่วยรักษาอำนาจอิสระของศาลดังกล่าวแล้ว การที่ศาลจะเป็นศาลยุติธรรมให้สมชื่อได้หรือไม่ั้น ความสำคัญอยู่ที่ตัวผู้พิพากษาที่ประกอบเข้าเป็นศาลนั้นเองด้วย ถ้าผู้พิพากษาไม่รักษาหน้าที่ รักษาเกียรติของตนในการเป็นผู้ชี้ความผิดถูกแห่งการกระทำของผู้ที่มาเป็นความในโรงศาล ถ้าผู้พิพากษามีอคติโอนเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะกลัวจะหลุดจากตำแหน่งหน้าที่ หรือกลัวว่าจะไม่ได้เลื่อนเงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่ง ถ้าผู้พิพากษามีความโลภมุ่งแต่จะเอาลาภสักการ ถ้าผู้พิพากษาหลงถือเอาผิดเป็นชอบ ถ้าผู้พิพากษาถือเอาความโกรธแค้นส่วนตัวมาเป็นอารมณ์ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ความอิสระของศาลก็ย่อมมีไม่ได้ เมื่อความอิสระของศาลไม่มี ความยุติธรรมก็หมดไปด้วย ซึ่งผู้พิพากษาก็จะโทษใครไม่ได้นอกจากตัวเอง ในที่สุดเรื่องจึงเป็นว่าศาลเป็นหลักประกันอันสุดท้ายของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย แต่ผู้พิพากษาก็ต้องเป็นหลักประกันให้แก่ตนเอง

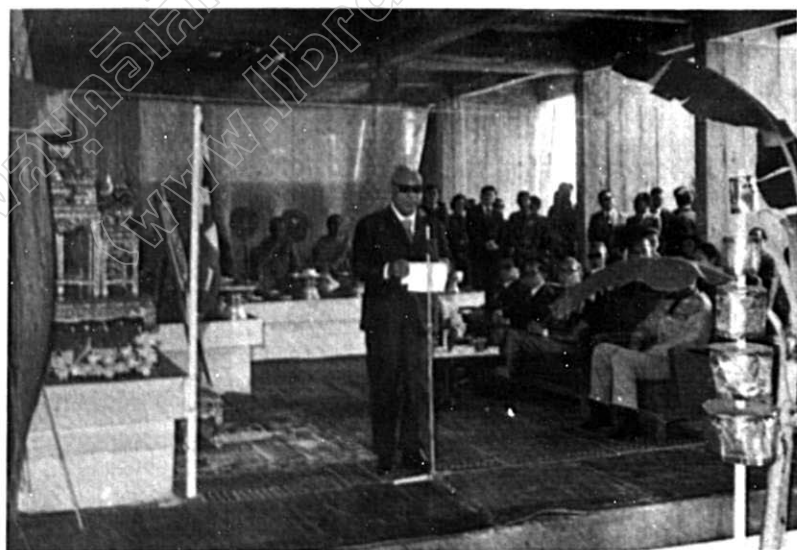
วงศ์ลาฤกษ์
อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกระบี่
วันอังคารที่ 24 พฤษภาคม 2520

นายจังหวัด แสงแข อธิบดีผู้พิพากษภาค 2

กล่าวรายงานในพิธีวางศิลาฤกษ์

นายกฯ มีเกียรติในพิธี

อาคารทำการศาลจังหวัดกระบี่บุรีรัมย์

ห้องพิพาท

โรงรถศาล

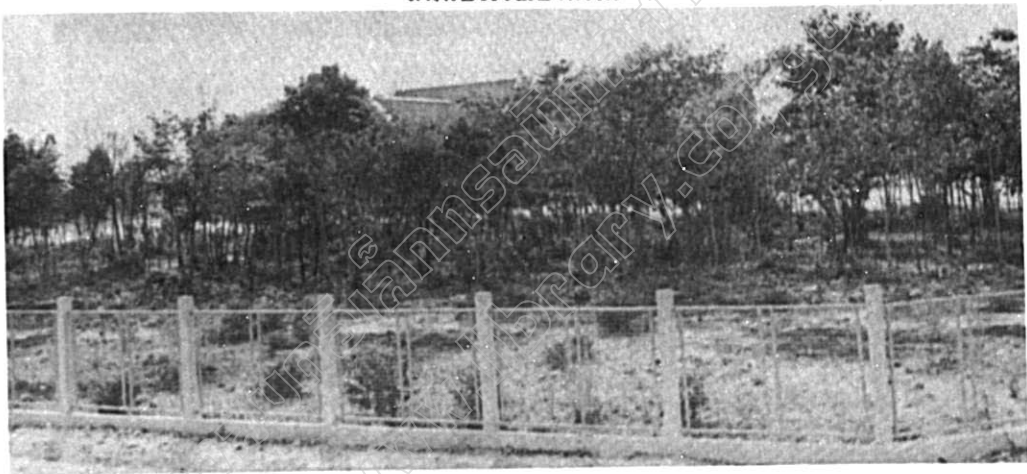
บ้านพักผู้พักอาศัยชาวต่างชาติ

หมู่บ้านผู้พักอาศัย

ถนนบริเวณบ้านพัก

สวนป่าหลังศาล

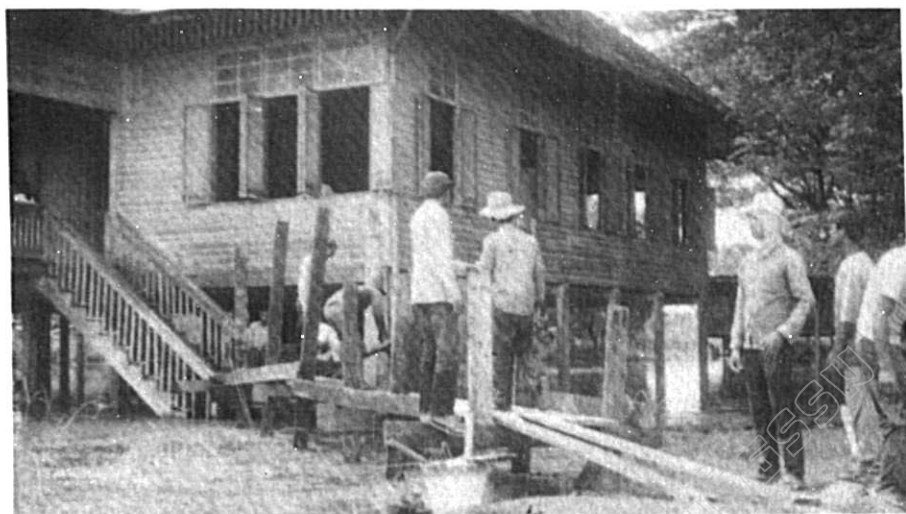

สระน้ำในสวนป่า

อาคารศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังเก่า

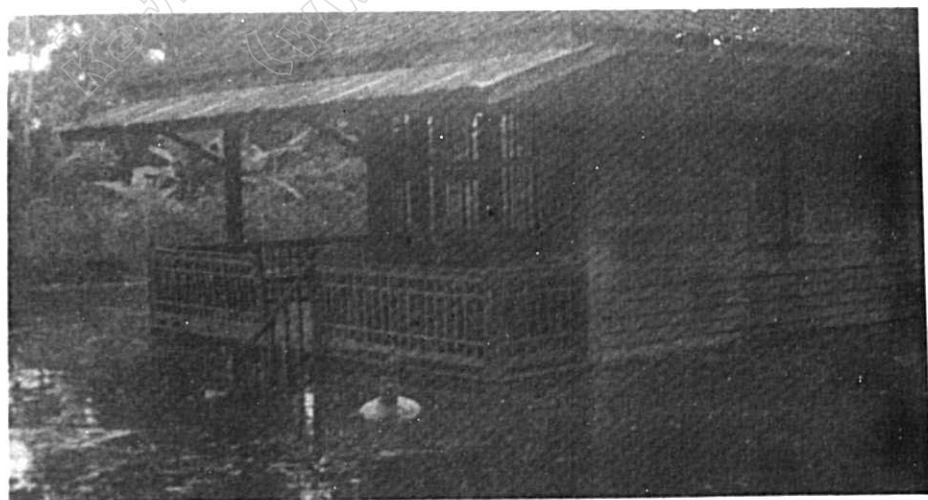
น้ำท่วมศาลหลังเก่า

น้ำท่วมศาลทอดสพานให้คนเดิน

บ้านพักผู้พิพากษาหลังเก่าตอนถูกน้ำท่วม

ห้องขังศาลหลังเก่าคราวถูกน้ำท่วม

ការតែងបោះឆ្នោតដោយឆាប់រហ័សនាំគ្នាទៅកម្ពុជា
 ត្រូវបានបោះឆ្នោតដោយឆាប់រហ័ស ទាំងនាំគ្នាទៅកម្ពុជា
 តែងបោះឆ្នោតដោយឆាប់រហ័ស..
 នាំគ្នាទៅកម្ពុជា

ที่ ศธ. ๐๗๐๖/๒๒๑๐

กรมศิลปากร

๙ พฤษภาคม ๒๕๒๑

เรื่อง ประวัติศาสตร์จังหวัดกบินทร์บุรี

เรียน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

อ้างถึง หนังสือที่ ๔๒๖/๒๕๒๑ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย ประวัติศาสตร์จังหวัดกบินทร์บุรี ๑ ชุด

ตามที่ท่านได้ขอความร่วมมือให้กรมศิลปากรช่วยค้นคว้าและเรียบเรียงประวัติศาสตร์จังหวัดกบินทร์บุรี นั้น

กรมศิลปากรได้มอบให้กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ดำเนินการค้นคว้าเรียบเรียงแล้วตามที่แนบมากับหนังสือนี้ กรมศิลปากรหวังว่าบทความนี้คงจะเป็นประโยชน์ตามความประสงค์ของท่านที่ได้แจ้งไป.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

นายเคโซ สนวนานนท์

อธิบดีกรมศิลปากร

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์.

โทร. ๒๘๑๑๑๕๓

ประวัติศาสตร์จังหวัดกบินทร์บุรี

ระบบการศาลในประเทศไทยแต่เดิมแยกย้ายสังกัดอยู่ในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ และราชการฝ่ายบริหารและตุลาการก็ยังไม่ได้แยกออกจากกัน เพราะเหตุที่ฝ่ายปกครองถือว่าการชำระความโดยเฉพาะความอาญานั้นเป็นอำนาจของฝ่ายปกครองเพื่อปราบปราม และลงโทษผู้กระทำผิดโดยตรง ทั้งระเบียบวิธีพิจารณาความของศาลก็ยุ่งยากสับสนและล่าช้า คติความของราษฎรทั้งทางแพ่งและอาญาก็ยังคงอยู่ตามศาลต่าง ๆ มากขึ้น จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง

“...ทรงพระราชพินิจจยสอบด้วยกฎหมายอย่างธรรมเนียมประเทศที่ใหญ่ทั้งปวงที่ในทวณนี้ทุกวันนี้ปรากฏกันว่า ราษฎรได้ความสุขเป็นอย่งยิ่งนั้น ๆ โดยละเอียดตลอดแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า การอย่างธรรมเนียมพิจารณาคดีสินความมากมายหลายศาลหลายกระทรวง และผู้มีอำนาจต่าง ๆ ทั้งปวง บังคับบัญชาว่ากล่าวเอาเอง แทบจะทุกกระทรวง พนักงานสอบสวนปะปนกันกับราชการอื่น ๆ นั้นเป็นเครื่องกีดกันให้การยุติธรรมเกียยาก จำเป็นจะต้องคัดรวมเข้าให้เป็นแห่งเดียวกัน และจัดให้พิพากษาพิเคราะห์ มีหน้าที่พนักงานแต่ที่จะทูลบำรุงรักษายุติธรรมอยู่ฝ่ายเดียวมิให้เกี่ยวในราชการอื่น ๆ ได้ คัดเหตุที่เป็นช่องของการที่ไม่เป็นธรรม แลเพิ่มเติมเปิดช่องโอกาสของการที่จะให้เจริญในทางยุติธรรมทุกอย่างที่กิดเห็นได้...”(๑)

ดังนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนากระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๔๓๔ เพื่อรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ มาขึ้นอยู่กั

(๑) ข้อความจารึกในหิรัญบัตร “ศาลสถิตย์ยุติธรรม” และ “เรื่องที่ทรงพระราชดำริห์” สร้างศาลหลวงคัดจากหนังสือการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช หน้า ๔๗.

กระทรวงยุติธรรมแห่งเดียว และเพื่อแก้ไขปัญหาก็ให้การพิจารณาพิพากษาคดีความให้เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและยุติธรรม เริ่มแรก กระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่จัดการ รวบรวมศาลต่างๆ ในกรุงเทพฯ เข้ามาสังกัดกระทรวงยุติธรรมก่อน สำหรับศาลหัวเมืองแต่เดิมสังกัดอยู่หลายแห่งเช่น ศาลหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นกับมหาดไทย ศาลหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นกับกลาโหมและบางศาลก็ขึ้นกับกรมท่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงการปกครองครั้งใหญ่ในปี ๒๔๓๕ โปรดให้จัดตั้งกระทรวงมหาดไทยขึ้นใหม่ ๑๒ กระทรวงนั้น การศาลหัวเมืองก็ยังคงกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย จนกระทั่งปี ๒๔๓๘ กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองทั้งหมด การศาลหัวเมืองซึ่งเดิมยังไม่ได้โอนมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม จึงรวมไปสังกัดอยู่กระทรวงมหาดไทยทั้งหมดก่อน ศาลหัวเมืองเมื่อสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทยนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงไปพร้อมๆ กับการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลของกระทรวงมหาดไทยในขณะเดียวกระทรวงยุติธรรมก็ได้จัดระเบียบราชการศาลในกรุงเทพฯ ให้เป็นระเบียบแบบแผนเพื่อเตรียมที่จะรับโอนศาลหัวเมืองมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นการรวมอำนาจทางการเมืองศาลทั้งหมดมาอยู่ในกระทรวงยุติธรรมกระทรวงเดียว ในระหว่างนี้ทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติทั้งห้าหลวงพิเศษสำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้งปวง ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๕) โดยให้อำนาจห้าหลวงพิเศษในการเยี่ยมเยียนและตรวจตราศาลหัวเมืองเพื่อจัดการแก้ไขกิจการศาลหัวเมืองให้เป็นไปตามพระธรรมนูญศาลหัวเมือง รวมทั้งให้อำนาจในการรับอุทธรณ์คดีความด้วยห้าหลวงพิเศษจึงเริ่มจัดการปรับปรุงศาลหัวเมืองในมณฑลกรุงเทพฯ เป็นมณฑลแรกและในมณฑลปราจีนบุรีเป็นมณฑลต่อมา ในปี ๒๔๔๐ และในปีเดียวกันนี้เองก็ได้โอนราชการศาลหัวเมืองจากกระทรวงมหาดไทยมาสังกัดกับกระทรวงยุติธรรม

เมื่อเริ่มจัดการศาลยุติธรรมในมณฑลปราจีนบุรีนั้น ข้าหลวงพิเศษได้เริ่มจัดการที่ศาลเมืองชลบุรีก่อน และต่อมาคดีความในมณฑลปราจีนบุรีก็จะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ การคมนาคมติดต่อกันภายในมณฑลทั้งทางบกและทางเรือเป็นที่ยากลำบากแก่ราษฎร นับเป็นอุปสรรคในการเดินทางไปฟ้องร้องคดีความยังศาลมณฑล รวมทั้งลำบากแก่ราชการปกครองในการเดินทางตรวจตราดูแลราชการภายในมณฑลให้ทั่วถึงได้ ในปี ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้ตั้งศาลเมืองขึ้นที่เมืองกบินทร์บุรีในมณฑลปราจีนบุรี กำหนดเปิดศาลในเดือนสิงหาคม

๒๔๔๐^(๒) มีหลวงวิพิธพจนการเป็นผู้พิพากษาศาล ศาลเมืองกบินทร์บุรีเป็นศาลชั้น ๒ ในมณฑลปราจีนบุรี มีอำนาจบังคับคดีความเฉพาะในเขตเมืองกบินทร์บุรีและมีอำนาจพิพากษาคดีโดยกำหนดดังนี้ คือ

๑. ความแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท
๒. ความมีโทษหลวง คือความอาญา มีกำหนดโทษ
 - ก. จำคุกไม่เกินสิบปี
 - ข. เพิกถอนไม่เกินสามสิบปี
 - ค. ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

หากคดีเกินอำนาจของศาลเมือง ศาลเมืองก็ยังคงพิจารณาได้ แต่จะพิพากษาไม่ได้ เพียงทำความเห็นส่งให้ศาลมณฑลพิพากษา หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลได้ไปนั่งร่วมพิจารณาคดีด้วย จึงจะมีอำนาจอย่างเต็มที่ ศาลเมืองกบินทร์บุรีได้เปิดทำการพิจารณาพิพากษาคดีในเขตเมืองกบินทร์บุรีมาจนกระทั่งปี ๒๔๕๕

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขระเบียบการปกครองใหม่ โดยโปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลเข้าเป็นภาค แต่การเรียกเมืองในมณฑลยังคงสับสนกันอยู่เรียกว่า เมืองบ้าง จังหวัดบ้าง จึงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” และให้เรียก “ผู้ว่าราชการเมือง” ว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย”^(๓) เมืองกบินทร์บุรีจึงได้ยกฐานะจากเมืองขึ้นเป็นจังหวัดกบินทร์บุรี ตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๕๕ โดยมีขอบเขตในการปกครองคือ อำเภอเมือง อำเภออุบลประเทศ กิ่งอำเภอสระแก้ว และกิ่งอำเภอวัฒนานคร จากการเปลี่ยนแปลงให้ยกฐานะของเมืองขึ้นเป็นจังหวัดของฝ่ายปกครองนี้ กระทรวงยุติธรรมจึงเห็นสมควรปรับปรุงราชการศาลยุติธรรมในหัวเมืองซึ่งแต่เดิมก็เรียกนามศาลแตกต่างกันเป็นศาลเมืองบ้าง ศาลจังหวัดบ้าง ให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน ดังนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยน

(๒) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ วันที่ ๔ สิงหาคม ร.ศ. ๑๖๖ “แจ้งความกระทรวงยุติธรรม” ลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๑๖๖ หน้า ๔๗๕

(๓) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๓ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม “ประกาศกระทรวงมหาดไทย” ลงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๕๕ หน้า ๕๑

นามศาลเมืองมาเป็นศาลจังหวัดและให้คงมีอำนาจพิจารณาพิพากษารรณคดีตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ ทุกประการ^(๔) ด้วยเหตุนี้นามศาลเมืองกบินทร์บุรีจึงเปลี่ยนเป็นศาลจังหวัดกบินทร์ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๕

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า การคมนาคมระหว่างจังหวัดปราจีนบุรีกับจังหวัดกบินทร์บุรีนั้นสะดวกขึ้นกว่าเดิมมากแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดกบินทร์บุรีลงเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๕^(๕) และทรงพระราชดำริว่าเมื่อฝ่ายปกครองได้มีการยุบและรวมการปกครองแล้ว ฝ่ายศาลยุติธรรมก็ควรจะยุบและรวมอนุโลมตาม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบศาลจังหวัดกบินทร์บุรีไปรวมกับศาลจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ปีเดียวกัน^(๖) แต่สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงคัดค้านและเห็นสมควรว่าควรจะมีศาลจังหวัดกบินทร์บุรีไว้ตามเดิม ซึ่งเมื่อเจ้าพระยาพิชัยญาติ (ตัน บุนนาค) ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกราบบังคมทูลถวายรายงานเพื่อรับพระราชกระแสเห็น ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า เพื่อความสะดวกแก่ราษฎรผู้มีอรรถคดีขึ้น เห็นสมควรให้มีศาลจังหวัดกบินทร์บุรีไว้ตามเดิม จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกข้อความในประกาศฉบับลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๔๖๕ ในข้อที่ว่าด้วยการยุบศาลจังหวัดกบินทร์บุรีนั้นเสีย เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม^(๗) ๒๔๖๕ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีจึงได้ทำการพิจารณาพิพากษารรณคดีต่อมาจนกระทั่งปี ๒๔๗๔ ได้มีการปรึกษหารื้อกันอีกครั้งหนึ่ง และคราวนี้กระทรวงมหาดไทยตกลงเห็นชอบในการยุบศาลจังหวัดกบินทร์บุรีไปรวมกับศาลจังหวัดปราจีนบุรี ตามประกาศลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๔ โดยให้ยุบศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

(๔) รามกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๓ วันที่ ๑๕ มิถุนายน “ประกาศกระทรวงยุติธรรม” ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๕ หน้า ๖๓๖

(๕) รามกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ วันที่ ๓๑ มีนาคม “ประกาศยุบจังหวัดกบินทร์บุรีลงเป็นอำเภอขึ้นจังหวัดปราจีน” ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๕ หน้า ๔๓๐

(๖) รามกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๓ วันที่ ๑๕ เมษายน “ประกาศเรื่องยุบและรวมศาล” ลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๔๖๕ หน้า ๕๓.

(๗) รามกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๓ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม “ประกาศให้คงมีศาลจังหวัดกบินทร์บุรีไว้ตามเดิม” ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๖๕ หน้า ๒๓๕

รวมเข้ากับศาลจังหวัดปราจีนบุรี กติที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลจังหวัดกบินทร์บุรีให้ออนมาอยู่ในอำนาจศาลจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๕^(๔) เป็นต้นไป จากนั้นมาศาลจังหวัดกบินทร์บุรีจึงถูกยกเลิกและหมดสภาพไป

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เพื่อปรับปรุงระเบียบการศาลต่อมาอีกหลายครั้ง ในปี ๒๔๗๖ ได้ยกเลิกศาลมณฑลซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในหัวเมือง และให้ศาลมณฑลแต่เดิมมีฐานะเป็นศาลจังหวัด ให้ยุบตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลทั้งตำแหน่งข้าหลวงยุติธรรมชั้นแทน

ในปี ๒๔๗๘ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมือง ให้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นเฉพาะในบางท้องที่ คือ ศาลแขวงมีนบุรี ศาลแขวงกบินทร์บุรี ศาลแขวงแม่สลอด ศาลแขวงแม่สะเรียง ศาลแขวงหลังสวน ศาลแขวงตะกั่วป่า และศาลแขวงเบตง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ราษฎรที่เกิดคดีความต้องเดินทางไปฟ้องร้องยังศาลจังหวัดที่ห่างไกล และเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง สำหรับหัวเมือง พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว กระทรวงยุติธรรมก็ได้ดำเนินการจัดสร้างศาลแขวงกบินทร์บุรี ที่พักผู้พิพากษา และที่พักจำศาลอำเภอเมืองกบินทร์บุรี ในปี ๒๔๗๘ การก่อสร้างศาลแขวงกบินทร์บุรี สำเร็จลงในปี ๒๔๘๐ โดยมีพระราชปรีชา ผู้พิพากษาศาลจังหวัดปราจีนบุรี หลวงอนุกุลเพ็ชรเกษม (โหมท พรประสิทธิ์) นายอำเภอเมืองกบินทร์บุรี และพระสาโรช รัตนนิมมานก์ หัวหน้ากองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร เป็นกรรมการตรวจการก่อสร้าง ได้ทำการรับมอบอาคาร เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๘๐ แล้วศาลแขวงกบินทร์บุรีก็เริ่มเปิดทำการพิจารณาคดีพิพากษาคดี ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๘๐^(๕) มีอำนาจพิจารณาคดีพิพากษาคดีตลอดเขตอำเภอเมืองกบินทร์บุรีและอำเภออรุณประเทศ แต่เดิมศาลแขวงตามหัวเมืองมีอยู่แล้วตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ ว่าด้วยศาลหัวเมืองได้แบ่งลำดับศาลหัวเมืองออกเป็น ๓ ชั้น คือศาลมณฑล ศาลเมือง หรือศาลจังหวัด และศาลแขวง ซึ่งศาลแขวงจะมีอำนาจบังคับคดีได้ในท้องที่ที่เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจะกำหนดเขตให้ว่ากล่าว ผู้พิพากษาศาลแขวงเพียงคนเดียวก็เป็นองค์คณะได้ ศาลแขวงมี

(๔) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ วันที่ ๖ มีนาคม "ประกาศเรื่องยุบรวมศาล" ลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๔ หน้า ๖๒๔

(๕) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ ตอนที่ ๓๑ "ลงวันที่ ๖ กันยายน ๒๔๘๐" "กฎกระทรวงยุติธรรม" ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๐ หน้า ๑๐๒๔

อำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีเพียงเท่าอำนาจในตำแหน่งของผู้พิพากษานั้น หรือต่ำกว่านั้นตาม เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจะกำหนด

การประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมืองปี ๒๔๗๘ นั้น เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เกิดคดีความเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ฟ้องร้องกันในศาลแขวง สำหรับในจังหวัด ปราจีนบุรี ถ้าราษฎรในเขตอำเภอกบินทร์บุรีและอำเภอรัษฎาประเทศเกิดคดีความเล็ก ๆ น้อย ก็ให้ ขึ้นศาลแขวงกบินทร์บุรีโดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไกลไปถึงศาลจังหวัด แต่อย่างไรก็ดีในกรณีที่เกิดคดีความกันในเรื่องใหญ่ ๆ ที่เกินอำนาจศาลแขวงจะพิจารณาพิพากษาได้ ประชาชนจะต้องเดินทางไปฟ้องร้องกันที่ศาลจังหวัดเหมือนเดิม ดังนั้นเพื่อให้ประโยชน์ในการตั้งศาลแขวงเป็นการช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติยกฐานะศาลแขวงดังกล่าวข้างต้นขึ้น เป็นศาลจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงได้ทุกตัวบทกฎหมาย ศาลแขวงกบินทร์บุรีทำการพิจารณาพิพากษาคดีมาจนกระทั่ง วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑^(๑๐) จึงมีพระราชบัญญัติยกฐานะ ศาลแขวงกบินทร์บุรี ขึ้นเป็นศาลจังหวัดกบินทร์บุรี มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในเขตตลอด ท้องที่อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอรัษฎาประเทศ ในจังหวัดปราจีนบุรี และได้เปิดทำการพิจารณา พิพากษาคดีในฐานะเป็นศาลจังหวัด ตั้งแต่วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๘๒^(๑๑) เป็นต้นมาจนปัจจุบันนี้

(๑๐) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๗๔ ๖ มีนาคม ๒๔๘๑ “พระราชบัญญัติยกฐานะศาลแขวงกบินทร์บุรีเป็น ศาลจังหวัด พุทธศักราช ๒๔๘๑” หน้า ๙๕๔.

(๑๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ ตอนที่ ๓๔ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๒ “พระราชกฤษฎีกากำหนดวันเปิดศาลจังหวัด กบินทร์บุรี พุทธศักราช ๒๔๘๒” หน้า ๘๖๗

บรรณานุกรม

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. เอกสาร ร. ๕ อ. ๘/๑๓ "เรื่องจะยกศาลหัวเมือง
ไปขึ้นกระทรวงยุติธรรม" (๒๗ เมษายน-๑๑ พฤษภาคม ๑๑๖)

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร. เอกสาร ร.๗ อ.๒/๖ "ยุบเลิกศาล รวมศาล ทั้งศาล
และเรื่องศาลแขวง" (๑๗ มีนาคม ๒๔๖๘-๒ มีนาคม ๒๔๗๔)

แผนกเก็บ กองกลาง, กระทรวงยุติธรรม. เอกสารแฟ้มที่ ๒๔ แผนกก่อสร้าง ปี ๑๒๖ เรื่อง
ทำศาลแลบ้านผู้พิพากษาศาลเมืองกบินทร์บุรี

แผนกเก็บ กองกลาง, กระทรวงยุติธรรม. เอกสารเรื่องที่ ๓๘ แฟ้มที่ ๒๔ แผนกก่อสร้าง
เรื่องสร้างศาลแขวงกบินทร์บุรี เริ่มแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ วันที่ ๔ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๖

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๓ วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๔๕๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๔๖๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๓ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๖๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๘ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๗๔

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ ตอนที่ ๓๑ วันที่ ๖ กันยายน ๒๔๘๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๗๕ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๑

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ ตอนที่ ๓๘ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๒

การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระปิยะมหาราชาฯ รวมรวมจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี นับแต่พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราช ๑ ตุลาคม ๒๕๑๑

เบ๊ววัง เรื่องสุวรรณ, การจัดส่วนราชการ ๒๕๑๒ สำนักวิจัย สถาบันคิดค้นบริหารศาสตร์
ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. เทศกาลปิณฑุสสันตวันในงานพระราชทานเพลิง
ศพพระยาอรรคธรรมาธิบดี (สงวน ศตะรัต-อรรคธรรมาธิบดี) ณ สุสานหลวงวัด
เทพศิรินทราวาส ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๓

มหาอำนาจชาติบดี้ (เล็ง วิรยศิริ), พระยา. การปกครองฝ่ายพลเรือน พิมพ์แจกเป็นบรรณาการ
 ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระภักดีศรีสุพรรณภูมิ (สุก สุนทรสารทูล) ณ เมรุ
 วัดมกุฏกษัตริยาราม ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๕

นางสาวศรีนันท์ บุญศิริ

นักอักษรศาสตร์ ๓

งานประวัติศาสตร์

ค้นคว้าเรียบเรียง.

นางสาวไพบ จบกลศึก

หัวหน้างานประวัติศาสตร์

นาอประพัฒน์ ตรีณรงค์

ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

ผู้ตรวจ.

การศาลที่เป็นปัจจัย ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

นายประภาส อวยชัย
รองประธานศาลฎีกา

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาลนั้น ไม่ว่าจะจำกัดหรือแยกส่วนอย่างไร ก็คงหนีไม่พ้นเรื่องกฎหมายและคดีความ ซึ่งในสายตาของคนทั่วไปเห็นกันว่าเป็นเรื่องที่มีปัญหายาก เกิดคดีความเมื่อไรต้องเสียทั้งเวลาและเงินทองไม่มีใครอยากยุ่งเกี่ยวกับมัน จนถึงกับมีผู้อ้างภาษิตจีนว่า เป็นความกินขี้หมาดีกว่า แต่แม้กระนั้นก็ปรากฏว่าจำนวนคดีความในศาลยุติธรรมกลับมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ไม่ปรากฏว่ามีใครเลือกปฏิบัติตามภาษิตจีนแต่ประการใด

กล่าวกันว่ามนุษย์เรานั้นมีสัญชาตญาณแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ประสงคจะให้เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกัน เพราะถ้าปราศจากความสงบเรียบร้อยเสียแล้ว ก็ย่อมจะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าต่อไปไม่ได้ แต่เราต้องยอมรับความจริงกันว่าในสังคมมนุษย์นั้นย่อมจะมีทั้งคนดีและคนร้าย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งจึงจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าดำเนินการปราบปรามและป้องกันการกระทำความผิดมิชอบ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในประเทศชาติ

มีปัญหาว່ว่า ศาลเป็นปัจจัยหรือมีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศอย่างไร หากพิจารณาโดยต้องแท้ย่อม จะเห็น ได้ว่าการที่ประเทศชาติบ้านเมือง จะดำรงอยู่ ได้ด้วยความสงบเรียบร้อย ก็โดยการทำให้ประชาชนพลเมืองมีความพอใจในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือต้องมีหลักประกันความยุติธรรมแก่ประชาชน เมื่อใดที่ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือไม่อาจแสวงหาความยุติธรรมได้จากรัฐ ก็อาจจะเกิดการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายปกครองบ้านเมือง ซึ่งย่อมจะเป็นภัยแก่ประเทศชาติอย่างร้ายแรงยิ่ง ทั้งนี้เพราะความยุติธรรมนั้นย่อมเป็นที่พึงปรารถนาแก่ชนทุกชาติไม่ว่าในยุคใดสมัยใด หากชาติประเทศใดประชาชนเมืองไม่ได้รับความยุติธรรม ความสงบสุขและมั่นคงในชาติประเทศนั้นย่อมยากจะมีขึ้นได้

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าความยุติธรรมยังให้เกิดความสงบสุขและมั่นคงในชาติ ดังนั้นศาลซึ่งเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน จึงมีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ

พิจารณาในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นภัยต่อความสงบสุขของสังคมและประเทศ การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญานั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญก็เพื่อเป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไปอันได้แก่การปราบปรามไม่ให้ผู้กระทำความผิดนั้นคิดทำผิดขึ้นอีก และมีให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง หรืออาจเป็นการป้องกันเฉพาะ อันได้แก่การป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดนั้นมีโอกาสได้กระทำความผิดอีก หรือทัศนียภาพให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มิอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อบรรลุมติวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ก็คือศาลยุติธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าศาลเป็นผู้ป้องกันสังคมและประเทศให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย

หากพิจารณาโดยทั่วไป ก็เห็นได้ว่าข้าราชการทุกคนต่างก็มีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจ ซึ่งหน้าที่การทำงานต้องติดต่อกับประชาชน จริงอยู่ข้าราชการต้องทำให้เข้าถึงประชาชน แต่ข้าราชการบางคนก็ทำตัวเลยเถิดเข้าไปใกล้ชิดจนถึงกำบังเก็บเงินของประชาชน หรือบุกรกรายาของประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนชิงชังแก่ผู้ต้องเสียหายนะและประชาชนทั่วไป การกระทำของข้าราชการที่เลวจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง ดังที่มิผู้กล่าวว่า ข้าราชการเลวคนหนึ่งเป็นอันตรายยิ่งกว่าโจรผู้ร้ายร้อยคน เพราะฉะนั้นข้าราชการที่ดีย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้มีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศด้วย

คำแถลงนโยบาย

ในการอำนวยความสงบสุขภายในบ้านเมืองนั้น ปรากฏตามคำแถลงนโยบายของรัฐบาล ซึ่งแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันพุธที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๘ ตอนหนึ่งว่า “รัฐบาลนี้เชื่อมั่นว่า บ้านเมืองที่สงบสุขจะต้องมีระเบียบวินัยและมีกฎหมายที่ใช้บังคับได้อย่างศักดิ์สิทธิ์และยุติธรรมเสมอหน้ากันทุกคน ดังนั้น รัฐบาลนี้จะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่ออำนวยความสงบสุขให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรา เพื่อให้สุจริตชนทั้งหลายได้รับความปลอดภัยและอบอุ่นใจทั้งในการทำมาหากินและการดำรงชีวิตของตน จะใช้มาตรการเด็ดขาดในการปราบปรามโจรผู้ร้ายและผู้ประพฤติตน

เป็นภัยต่อสังคม โดยจะธำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง ในการอำนวยความสะดวก
สงบสุขภายในทั้งกล่าวนั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ”

ตามคำแถลงนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว มีสาระสำคัญอยู่ว่าในการอำนวยความสะดวก
หรือรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศนั้น จำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมที่ใช้บังคับได้อย่าง
ศักดิ์สิทธิ์และยุติธรรมเสมอหน้ากันทุกคนประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งต้องมีกระบวนการ
ยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายที่คั้นั้น การที่จะมียุติธรรม
ที่ดี แต่กระบวนการยุติธรรมไร้ประสิทธิภาพ หรือมีกระบวนการยุติธรรมดี แต่กฎหมายไร้ความ
ยุติธรรม ย่อมไม่อาจจะบรรลุผลในการอำนวยความสะดวกสงบสุขภายในประเทศชาติบ้านเมืองได้ตาม
นโยบายของรัฐบาล

กระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมนั้นประกอบด้วย ตำรวจ พนักงานสอบสวน อัยการ ราชทัณฑ์
ทนายความ และศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมนั้นเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ โดยมีหน้าที่พิจารณา
พิพากษารรคดีทั้งปวงในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ตามหลักปกครองในระบอบประชาธิปไตย
แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น ๓ อำนาจ คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และ
ฝ่ายตุลาการ และอำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวไทยทั้งประเทศ อาจมีผู้สงสัยว่าฝ่าย
นิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ต่างก็มาจากปวงชนโดยการเลือกตั้ง แต่เหตุใดผู้พิพากษาตุลาการซึ่ง
ทำหน้าที่เป็นศาลยุติธรรมผู้ใช้อำนาจตุลาการ จึงใช้วิธีการแต่งตั้ง มิใช่มาจากการเลือกตั้งโดย
ตรง ข้อนี้อาจอธิบายได้ว่า การพิจารณาพิพากษารรคดีนั้นเป็นงานเทคนิคที่ละเอียดอ่อน ผู้ที่
จะทำหน้าที่ได้โดยถูกต้องและยุติธรรมจะต้องประกอบด้วยความรู้ทางวิชาการ และมีประสบการณ์
จากการฝึกฝนอบรมโดยเฉพาะ ทั้งจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ศรัทธาเชื่อถือไว้วาง
ใจของประชาชน สมกับที่ได้รับการยกย่องว่าศาลเป็นที่พึ่งแห่งสุดท้ายของประชาชน หากจะ
ให้ผู้พิพากษามาจากการเลือกตั้งก็อาจจะได้คนที่ไม่เหมาะสม หรือมีการเล่นพรรคเล่นพวกขาดความ
เป็นกลางในการรักษาความยุติธรรม ในที่สุดประชาชนนั่นเองที่จะได้รับความเดือดร้อน เพราะ
ไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง แม้ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีการปกครองตามแบบประชาธิปไตย

ส่วนมากผู้พิพากษาก็มาจากการแต่งตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นที่มาแห่งอำนาจอธิปไตยโดยความยินยอมเห็นชอบของประชาชน ได้บัญญัติถึงการแต่งตั้งผู้พิพากษาไว้ ก็ย่อมถือได้ว่าอำนาจตุลาการนั้นมาจากปวงชนชาวไทยทั้งประเทศเช่นเดียวกัน

มีปัญหาคือต่อไปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร จึงจะทำให้ศาลสามารถดำรงอยู่ในฐานะที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน ศาลจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ศาลต้องมีอำนาจอิสระ
๒. ต้องมีผู้พิพากษาที่ดี
๓. ต้องมีวัตถุและวิธีพิจารณาที่ดี

อำนาจอิสระของศาล

ประการแรกที่ว่าศาลต้องมีอำนาจอิสระนั้น เป็นหลักสำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพราะการที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีได้โดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ศาลจะต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางอย่างเคร่งครัด หากถูกรบกวนงำหรือแทรกแซงจากอำนาจอื่นใด ย่อมไม่อาจวางตัวเป็นกลางและรักษาความเที่ยงธรรมได้ บรรดาอรรถคดีที่มาสู่ศาล มิใช่มีเฉพาะข้อพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชน อาจเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับรัฐบาลก็ได้ ในกรณีหลังนี้ย่อมเห็นได้ชัดแจ้งว่า ถ้าหากศาลอยู่ในอาณัติของรัฐบาล ประชาชนก็ย่อมจะไม่ได้รับความยุติธรรม ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องจัดให้ผู้พิพากษาเป็นอิสระ เพื่อให้เป็นคนกลางระหว่างรัฐบาลกับเอกชน ใครผิดถูกก็พิพากษาชี้ขาดไปตามทวิบทกฎหมาย ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมแล้วยังเป็นการป้องกันมิให้ฝ่ายบริหารหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบอีกด้วย ในอดีตที่ผ่านมา ศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีอิทธิพลมาแล้วเป็นจำนวนมากมาย แม้คดีกินบ้ำซึ่งจำเลยเป็นถึงรัฐมนตรี และจำเลยบางคนเป็นญาติเกี่ยวข้องของผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค ศาลก็พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไปตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ โดยไม่หวั่นเกรงต่ออำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ แสดงให้เห็นประจักษ์ในอำนาจอิสระของศาลและความมั่นคงเด็ดเดี่ยวในหน้าที่ของผู้พิพากษา ซึ่งอบรมถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ

ที่กล่าวว่า ศาลหรือผู้พิพากษาต้องมีอำนาจอิสระนั้น จะต้องให้มีอิสระอย่างจริงจัง มิใช่เพียงแค่เขียนไว้เป็นทัวหนังสือ การแทรกแซงอำนาจตุลาการ หากต้องกระทำโดยตรงไม่ การกระทำใด ๆ ที่จะกระทบถึงตัวผู้พิพากษาสอดจนตำแหน่งหน้าที่การงาน ย่อมถือได้ว่าเกี่ยวพัน กับอำนาจอิสระของผู้พิพากษาทั้งสิ้น เช่น การแต่งตั้งโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การปูนบำเหน็จ ความดีความชอบ การลงโทษหรือถอดถอนจากตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่อาจมีผลทำให้ ผู้พิพากษามีอารมณ์อ่อนไหวไม่อาจใช้อำนาจอิสระได้เต็มที่ เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระ ของผู้พิพากษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้บัญญัติคุ้มครองไว้ว่าการแต่งตั้งผู้พิพากษา และการให้พ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษ ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการ ซึ่งประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และปลัดกระทรวงยุติธรรม กับผู้พิพากษาอาวุโสสูงและอดีตผู้พิพากษาผู้รับบำเหน็จบำนาญ ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากผู้พิพากษาทั่ว ประเทศอีกประเภทละ ๔ คน รวมเป็น ๑๒ คน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นฝ่าย บริหารและเจ้ากระทรวง หากได้ร่วมเป็นกรรมการตุลาการด้วยไม่ คณะกรรมการตุลาการนั้นมิได้มี อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแต่อย่างใด หากแต่เป็นองค์กรพิเศษ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อ ปกครองและให้ความคุ้มครองแก่ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาโดยเฉพาะ มิให้ถูกรบกวนหรือ แทรกแซงจากฝ่ายอื่น

นอกจากคุ้มครองตัวผู้พิพากษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังมีบทคุ้มครอง อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ด้วยว่าเป็นอำนาจของศาล และการตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณา พิพากษาคดีใดคดีหนึ่ง หรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะ แทนศาลธรรมศาลาอยู่ตามกฎหมาย สำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น จะกระทำมิได้ การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นนั้น ก็เพื่อ เป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่ประชาชน ที่จะพึงได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความเที่ยง ธรรมจากศาลซึ่งมีอำนาจอิสระ มิให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดแบ่งหรือ แย่งเอาสิทธิไปพิจารณาพิพากษาเสียเอง ซึ่งไม่มีหลักประกันความยุติธรรมแก่ประชาชน และเป็น การบั่นทอนอำนาจอิสระของศาลด้วย

ผู้พิพากษา

องค์ประกอบของศาลประการที่สอง ที่ว่าต้องมีผู้พิพากษาที่ตนนั้น ย่อมเป็นหลักใหญ่ ของการทำงานทั่วไป เพราะผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาพิพากษาคดี ศาลจะตัดสินคดีก็ต้อง อาศัยผู้พิพากษาที่ดี ผู้พิพากษาที่ดีจะต้องเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม สูง เพราะเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีเกี่ยวกับชีวิตอิสระภาพและทรัพย์สินของประชาชน พลเมือง ในเรื่องนี้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมี สิทธิสมัครสอบคัดเลือก เพื่อบรรจุเข้าเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาไว้สูงกว่า คุณสมบัติของข้าราชการทั่วไป กล่าวคือ นอกจากจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีแล้ว ยังจะต้องเป็น ธรรมศาสตร์บัณฑิตหรือนิติศาสตร์บัณฑิตและสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตอีกด้วย ทั้งคณะกรรมการ ตุลาการยังวางระเบียบให้มีการตรวจสอบคุณสมบัติ และความประพฤติของผู้สมัคร สอบอย่างเข้ม งวดกวดขัน ก่อนที่จะยอมรับสมัครให้มีสิทธิเข้าสอบคัดเลือก ผู้สมัครสอบคนใดแม้จะมีความรู้ ความสามารถสูง แต่มีความประพฤติเสียหายหรือมีมลทินมัวหมองมาในอดีต จะไม่มีโอกาสได้เข้า รับราชการเป็นผู้พิพากษาเลย นอกจากนี้ ในการสอบคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ทั้งกล่าว คณะกรรมการตุลาการยังแต่งตั้งผู้พิพากษาชั้นผู้ใหญ่เป็นกรรมการสอบคัดเลือก และ กำหนดวิธีการสอบคัดเลือกไว้อย่างรัดกุม ซึ่งไม่เคยปรากฏว่ามีการทุจริตหรือช่วยพรรคช่วยพวกแต่ อย่างใดเลย หลังจากสอบคัดเลือกได้รับการบรรจุเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้ว ก็จะต้องเข้ารับการ อบรมทั้งในด้านการพิจารณาพิพากษาคดี และวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงศีลธรรมจรรยาเพื่อ เป็นผู้พิพากษาที่ดี มีกำหนดเวลาอบรมไม่น้อยกว่า ๑ ปี เมื่อผลแห่งการอบรมเป็นที่พอใจของ กระทรวงยุติธรรม และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการแล้ว รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม จึงจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้เป็น ผู้พิพากษาต่อไป และก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรกผู้พิพากษาต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อองค์ พระมหากษัตริย์อีกด้วย ทั้งได้กล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า ศาลยุติธรรมในปัจจุบันมีผู้พิพากษาคดีเข้า ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษารวดคดียอยู่แล้ว แต่สิ่งที่น่าห่วงใยก็คือว่า รัฐจะมีวิธีการชุบเลี้ยง ผู้พิพากษาคดีให้คงรักษารูปร่างต่อไปได้อย่างไร เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้พิพากษานั้นยังงาน

ราชการเป็นอาชีพ ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาจะต้องเสียสละทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้แก่ราชการ จะใช้เวลานอกราชการประกอบอาชีพหรือการทำงานอื่นได้อีกไม่ได้ เมื่อพิจารณาภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาเปรียบเทียบกับค่าตอบแทน จะเห็นว่าเงินเดือนที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอที่ผู้พิพากษาจะดำรงอาชีพอยู่ได้อย่างสมเกียรติ เมื่อใดที่ผู้พิพากษขาดความอดทน และไม่สามารตรักษาฐานะต่อไปได้ เมื่อนั้นหลักประกันความยุติธรรมย่อมคลอนแคลนและมีผลกระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของประเทศ

วัตถุประสงค์พิจารณาที่สี่

องค์ประกอบประการสุดท้ายที่กล่าวถึงมีวัตถุประสงค์และวิธีพิจารณาที่ดังนี้ วัตถุประสงค์นี้หมายถึง ความรวมถึงทั้งสถานที่ทำการศาล และเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการที่จะอำนวยความสะดวกให้ศาลดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หากขาดสิ่งเหล่านี้ ลำพังแต่ผู้พิพากษาย่อมไม่อาจจะพิพากษาคดีให้สำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็วได้ การพิจารณาคดีที่ล่าช้าจะทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและเห็นว่าตน ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ยังมีภาวศกฏหมายอยู่บทหนึ่งว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม ส่วนในด้านวิธีพิจารณา นั้น มีผู้ตำหนิอยู่เสมอว่าวิธีพิจารณาของศาลที่ให้ผู้พิพากษาจดคำให้การของพยานด้วยตนเอง เป็นวิธีที่ล้าสมัย เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้า ทางกระทรวงยุติธรรมเองก็ได้พยายามหาทางที่ปรับปรุงแก้ไขโดยมิได้หนึ่งนอนใจ แต่ก็ต้องยอมรับความจริงว่า ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่มีวิธีอื่นที่ดีกว่าการให้ผู้พิพากษาจดคำให้การของพยานดังที่ปฏิบัติอยู่เดิม

การร่วมมือประสานงาน

เฉพาะความร่วมมือประสานงานของส่วนราชการอื่น ในกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่มีปัญหาที่จะกล่าว เพราะแต่ละฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่แล้ว และในทางปฏิบัติ ศาลยุติธรรมก็ได้รับความร่วมมือประสานงานจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ และกรมราชทัณฑ์ เป็นอย่างดี ในการปฏิบัติภารกิจประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชน ในส่วนความร่วมมือของประชาชนนั้น หากชาวไทยทุกคนสำนึกในหน้าที่พลเมืองดี ให้ความ

ร่วมมือเป็นพยานด้วยความสัจย์จริงต่อพนักงานสอบสวนและศาลยุติธรรม ก็จะช่วยให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประชาชนทุกคนยังจะต้องเกรงกฎหมายบ้านเมือง ไม่ใช่อำนาจบาตรใหญ่หรือกฎหมายเข้าชักสินข้อพิพาทเสียเอง หรือเรียกร้องความเป็นธรรมด้วยวิธีการที่ไม่ชอบธรรมทุกบ้านเมืองที่ไม่มีชื่อไม่มีแป หากประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต โดยปราศจากความรับผิดชอบและถืออำนาจเป็นธรรมย่อมจะเกิดความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง จนอาจถึงขั้นต่างถืออาวุธเข้าประหัดประหารกันเองระหว่างคนในชาติเมื่อถึงขั้นนั้นแล้ว การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันได้มาด้วยชีวิตและเลือดเนื้อของวีรชนย่อมจะถูกทำลายล้างไปในที่สุด

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี

ในด้านการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมนั้น มีข้อน่าสังเกตว่า เมื่อใดที่บ้านเมืองเกิดมีโจรผู้ร้ายชุกชุม ก็มักจะมีผู้กล่าวหาว่าเป็นเพราะศาลไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยอ้างว่าศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไป เพราะความข้างสงสัยบ้าง ลงโทษจำเลยเบาไปบ้าง หรือจำเลยให้การรับสารภาพคัดโทษให้กึ่งหนึ่งบ้าง จนเป็นเหตุให้โจรผู้ร้ายกำเริบเลืบนานไม่เกรงกลัวต่ออาญาบ้านเมือง อันที่จริงการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ศาลเองก็ให้ความร่วมมืออย่างดีตลอดมา แต่เป็นการร่วมมือตามวิธีการของศาล กล่าวคือ ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนโดยถ้วนหน้า ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่างก็เป็นประชาชนซึ่งมีสิทธิได้รับความยุติธรรมเช่นเดียวกัน ศาลต้องพิจารณาพิพากษาคดีไปตามพยานหลักฐานในสำนวนประกอบกับตัวบทกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ บัญญัติให้ศาลยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ฉะนั้นในการพิจารณาคดี ศาลย่อมจะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ จนกว่าจะแน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง หากพยานโจทก์เป็นที่น่าสงสัย ศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลให้แก่จำเลยตามกฎหมาย ต่อเมื่อพิจารณาได้ความจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยไปตาม

ความหนักเบาแห่งความผิดประกอบด้วยหลักทางอาชญาวิทยา การที่จะให้ศาลร่วมมือปราบปราม จำเลยด้วยการลงโทษอย่างรุนแรงโดยไม่พิจารณาถึงข้อเท็จจริงและลักษณะความผิด ย่อมได้ชื่อว่า ศาลมิได้อำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนตามหน้าที่

ในข้อที่ว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จนเป็นเหตุให้โจรผู้ร้าย กำเริบเสิบสานนั้น แท้ที่จริงการที่โจรผู้ร้ายกล้ากระทำความผิด ก็เพราะคิดว่าไม่มีใครรู้เห็นหรือตำรวจ จับไม่ได้ ไม่เคยมีโจรผู้ร้ายคนใดที่คาดหมายไว้ล่วงหน้าว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะยอมให้การรับ สารภาพต่อศาลเพื่อให้ได้รับการลดโทษกึ่งหนึ่ง นอกจากนี้การที่ศาลลดโทษให้จำเลยที่ให้การรับ สารภาพ ก็เป็นไปตามหลักการที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๘ กล่าวคือ ทำให้การรับสารภาพของจำเลยเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี ช่วยให้การพิจารณาเสร็จสิ้นไป โดยรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือสืบพยานประกอบบ้างเพียงเล็กน้อยในคดีอุกฉกรรจ์ ถ้า หากจำเลยรับสารภาพเพราะจำนนต่อพยานหลักฐาน ศาลก็จะไม่ลดโทษให้เลย และการลดโทษ ให้เพราะจำเลยให้การรับสารภาพนั้น ศาลก็ไม่จำเป็นต้องลดให้กึ่งหนึ่งเสมอไป สุดแล้วแต่พฤติการณ์ แห่งคดี สมมุติว่าศาลถือหลักไม่ยอมลดโทษให้จำเลยที่ให้การรับสารภาพ จำเลยก็ย่อมจะให้การปฏิเสธต่อสู้คดีเสมอเพราะโทษหนักเท่ากัน และโจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ ความผิดของจำเลย เป็นการเพิ่มภาระแก่ศาล แก้อัยการ ตำรวจ และพยาน บางทีพยานโจทก์ ไม่ดีพอ ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไป ซึ่งกลับเป็นผลร้ายยิ่งกว่าลดโทษให้จำเลย เสียอีก ฉะนั้นการที่ศาลลดโทษให้จำเลยที่ให้การรับสารภาพ แม้โทษจะเบาไปบ้างก็ยิ่งดีกว่าไม่ สามารถจะลงโทษจำเลยได้

อนึ่งการลดโทษให้จำเลยนั้น มิใช่ว่าศาลจะมีอำนาจลดได้แต่ฝ่ายเดียว ฝ่ายบริหารเองก็ มีอำนาจดำเนินการในค่านอภยโทษได้ตามกฎหมาย ทั้งยังมีวิธีการพักโทษอีกด้วย ซึ่งการอภยโทษ และพักโทษนั้นมีผลเป็นการ ลดโทษให้แก่ผู้ต้องโทษยิ่งกว่าที่ศาลลดโทษให้แก่จำเลยเสียด้วยซ้ำไป นอกจากนี้ฝ่ายราชทัณฑ์เองก็มักจะร้องอยู่เสมอว่าผู้ต้องโทษล้นเรือนจำ และมีเงินงบประมาณไม่ พอเลี้ยงดู บางทีฝ่ายราชทัณฑ์ไม่ร้อง ผู้ต้องโทษก็เป็นฝ่ายร้องเสียเอง ด้วยกลัวไร้อากูการ จลาจลุ่นวายขึ้นเพื่อให้รัฐบาลอภยโทษ ดังที่เคยปรากฏเป็นข่าวมาแล้ว ความสำคัญจึงมิได้อยู่ ที่การลดโทษ หากแต่อยู่ที่วิธีการลงโทษว่าควรจะทำเนิการอย่างไร จึงจะสามารถอบรมกัต

นิสสัยผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วสามารถประกอบสัมมาชีพได้
เยี่ยงสุจริตชน ไม่วุ่นเวียนกลับเข้าไปในเรือนจำอีก

กล่าวโดยสรุป ศาลยุติธรรมของไทยเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้เต็มคำว่าเป็น
สถาบันหนึ่งที่ยังเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ในด้านประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม ความสำคัญของ
ศาลยุติธรรมนั้น จะเห็นได้ชัดแจ้งจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธี
เปิดที่ทำการศาลแขวง ฯ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ดังความตอนหนึ่งซึ่งขอัญเชิญ
มากล่าวว่า “การอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้โดยเสมอหน้ากันตามกฎหมายและโดย
ถูกต้องตามหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด เป็นหัวใจของการรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง ศาล
ยุติธรรมจึงเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งในการปกครองประเทศ” พระราชดำรัสทั้งอัญเชิญมาแสดงให้
ประจักษ์ในพระปรีชาสามารถที่ทรงหยั่งทราบถึงความสำคัญอันแท้จริงของศาลยุติธรรม จึงเป็น
หน้าที่ของชาวไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันหวงแหนรักษาไว้ มิให้ศาลถูกแทรกแซงหรือครอบงำจาก
อำนาจอื่นใด เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ
ตลอดไปชั่วลูกหลาน

สี่ปีที่กบินทร์บุรี

นายบุญฤดี สุชีวะ

รองประธานศาลฎีกา

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีเป็นศาลแห่งแรกที่ผมออกไปรับราชการ โดยผมได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจำศาลกบินทร์บุรี เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๖ ในชั้นแรกเมื่อผมได้รับทราบจากกระทรวงยุติธรรม ว่าผมจะได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งจำศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ผมต้องไปสอบถามท่านที่รู้หลายท่านว่า กบินทร์บุรีนั้นอยู่ที่ไหน เพราะที่ผมรู้จักอยู่ก็คือจังหวัดปราจีนบุรีเท่านั้น เมื่อทราบแล้วยังไม่แน่ใจ ต้องไปเปิดแผนที่ประเทศไทยดูอีกครั้งหนึ่งจึงทราบว่ากบินทร์บุรีเป็นอำเภอชั้นเอกของจังหวัดปราจีนบุรี มีศาลจังหวัดตั้งอยู่ทำนองเดียวกับอำเภอชั้นเอกอื่นๆ ของประเทศไทย เช่น แม่สอด ปากพนัง และเบตง เป็นต้น ซึ่งมีศาลจังหวัดตั้งอยู่ บางท่านไม่เข้าใจว่า ก็เมื่อเป็นเพียงอำเภอเท่านั้น เหตุใดจึงใช้ชื่อว่า ศาลจังหวัดทำไมไม่เรียกว่าศาลกบินทร์บุรี หรือศาลอำเภอเบตงเล่า ความจริงแล้วตามธรรมนูญศาลยุติธรรมเรามีเพียงศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลคดีเด็กและเยาวชนอันเป็นศาลชั้นต้น เราไม่มีศาลอำเภอ และเมื่อศาลตั้งอยู่ ณ อำเภอใดหากประสงค์จะให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงได้โดยไม่มีข้อจำกัดแล้วเราก็ต้องตั้งเป็นศาลจังหวัด หากประสงค์จะให้มีการพิจารณาพิพากษาโดยมีขอบเขตจำกัดแล้ว ก็ต้องตั้งเป็นศาลแขวง เมื่อทางกระทรวงยุติธรรมประสงค์จะตั้งศาลขึ้นในท้องที่อำเภอกบินทร์บุรี โดยให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงได้โดยไม่มีข้อจำกัด จึงต้องตั้งขึ้นเป็นศาลจังหวัดและเมื่ออยู่ในอำเภอกบินทร์บุรีจึงเรียกชื่อว่าศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

การเดินทางไปอำเภอกบินทร์บุรีใน พ.ศ. ๒๔๘๖ นั้นไม่สะดวกสบายเหมือนในสมัยนี้ ผมจำได้ว่ามีรถไฟขบวนเดียวออกจากสถานีรถไฟมักกะสันเวลาเช้า และถึงสถานีรถไฟกบินทร์บุรีเอาตอนบ่าย รถไฟขบวนนั้นแล่นต่อไปถึงอำเภออรุณประเทศอันเป็นอำเภอเขตแดนระหว่างไทยกับเขมร เมื่อรถไฟถึงสถานีรถไฟกบินทร์บุรีแล้ว ใจว่าจะถึงศาลจังหวัดกบินทร์บุรีก็หาไม่ เพราะ

สถานียรถไฟบิรินทร์บุรีนั้นตั้งอยู่กลางท่าตะคร้อ จากกลางท่าตะคร้อจะต้องเดินเท้าต่อไปอีกประมาณ ๓ กิโลเมตรจึงจะถึงศาลจังหวัดบิรินทร์บุรี และการเดินไปนี้จะต้องผ่านลำน้ำก่อนที่จะถึงศาล ถ้าหน้าน้ำก็ลงเรือข้าม แต่ถ้าเป็นหน้าแล้ง เขาจะทำสะพานไม้กระดานแผ่นเดียวหรือสองแผ่นทอดผ่านลำน้ำตอนนั้น เวลาเดินสะพานจะไหวตัวโยนไปโยนมา สำหรับคนไม่เคยเดินสะพานแบบนี้จะรู้สึกกลัวมาก แต่พอเดินชิน ๆ เข้าก็เห็นเป็นของธรรมดา ถนนที่เดินผ่านจากกลางท่าตะคร้อไปยังศาลนั้นเป็นถนนดินลูกรังบ้าง ดินธรรมดามากบ้าง แต่ที่น่าประหลาดก็คือไม่มีรถยนต์หรือรถสามล้อรับจ้างเลย การไปมาระหว่างศาลกับสถานียรถไฟบิรินทร์บุรีต้องใช้วิธีเดินเอาทั้งสิ้น ถ้ามีของติดตัวหากไม่มากนักก็จ้างคนแบกคนหาบไป ถ้าของมาก ๆ ก็ต้องขอร้องพรรคพวกกันขอยืมเรือบรรทุกของเหล่านั้นแล่นไปตามลำน้ำให้ไปส่งแทน วันผมเดินทางไปถึงเจ้าหน้าที่ศาลก็นำเรือมาช่วยบรรทุกของผมไปส่งที่บ้านพักเช่นเดียวกัน

ศาลจังหวัดบิรินทร์บุรีตั้งอยู่ในกลุ่มเดียวกับสถานที่ราชการอื่น ๆ ของอำเภอบิรินทร์บุรี ซึ่งก็มีเพียงที่ว่าการอำเภอ ๑ หลัง สถานีตำรวจ ๑ หลัง เรือนจำ ๑ แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์ ๑ หลัง โรงเรียนประชาบาล ๑ หลังเท่านั้น และมีที่ทำการสุสานอำเภออีก ๑ หลัง แต่ก็แยกไปอยู่คนละฝั่งลำน้ำกันโดยอยู่ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำกับที่ทำการไปรษณีย์ ทิวอาคารศาลจังหวัดบิรินทร์บุรีเป็นเรือนไม้ทรงสี่เหลี่ยม ใต้ถุนสูง มีห้องพักผู้พิพากษา ๑ ห้อง ห้องเสมียนพนักงานซึ่งรวมทั้งจำศาล ๑ ห้อง บัลลังก์ ๒ บัลลังก์ บ้านขวาของอาคารศาลเป็นบ้านพักของผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และบ้านซ้ายเป็นบ้านพักของจำศาล ส่วนบ้านพักของผู้พิพากษาไม่มี ผู้พิพากษาซึ่งในขณะนั้นมีท่านเดียวต้องเช่าบ้านอยู่ ความจริงจะเรียกว่าบ้านน่าจะมิได้เพราะเป็นห้องแถวบ้านพักจริง ๆ หากเช่ามิได้ตอนผมไปเป็นจำศาลบิรินทร์บุรีนั้น คุณหลวงสุจริตรูประภาสเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และคุณศิริ โชติกุล เป็นผู้พิพากษา ส่วนจำศาลที่ผมย้ายไปแทนนั้นคือคุณวินิจ เนตรวงษ์ ต่อมาคุณศิริ โชติกุล ย้ายไปอยู่ศาลอื่น คุณหลวงอรรถวุฒิวิราชก็ได้ย้ายมาแทน เมื่อคุณหลวงอรรถวุฒิ ฯ ย้ายไป คุณเจริญ บัณยารชุน ก็ย้ายมาแทน ส่วนผู้พิพากษาหัวหน้าศาลนั้น เมื่อคุณหลวงสุจริต ฯ ย้ายไป ท่านขุนเชาวนพัฒน์จรูญ ก็ย้ายมาแทน ผมเป็นจำศาลจังหวัดบิรินทร์บุรีอยู่ ๔ ปี ก็คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ก็ย้ายไปเป็นจำศาลจังหวัดชลบุรี ในระหว่างที่ผมรับราชการอยู่ที่ศาลจังหวัดบิรินทร์บุรี มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้พิพากษาเพียงเท่าที่ผมกล่าวมาแล้วซึ่งบัดนี้ทุกท่านได้ถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว

การรับราชการที่ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีครั้งนั้นสบายมาก เพราะงานมีน้อย ปีหนึ่ง ๆ มีคดีทั้งแพ่งและอาญาประมาณ ๓๐๐ เรื่อง ส่วนมากมักจะเป็นคดีอาญาซึ่งจำเลยรับสารภาพส่วนคดีอาญาที่จำเลยสู้คดีและต้องสืบพยาน หรือคดีแพ่งที่สืบพยานกันมีน้อยมาก อาทิตย์หนึ่ง ๆ จะมีการสืบพยานทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเฉลี่ยแล้วอีก ๓-๔ เรื่อง ฉะนั้นแต่ละวัน หากมีการสืบพยานก็สามารถนัดคดีไว้เพียงวันละ ๑ เรื่องเท่านั้นก็พอแล้ว แต่ความลำบากของจำศาลอยู่ที่อำเภอกบินทร์บุรีไม่มีคลังอำเภอที่จะให้เบิกเงินเดือน เงินค่าใช้สอย หรือซื้อเสบียงปฎุชากรของศาลได้ เฉพาะฤชากรทางกระทรวงอนุมัติให้มีสำรองไว้เพื่อจำหน่ายแก่คู่ความในคดีแพ่งและใช้แทนค่าปรับของจำเลยในคดีอาญาเพียง ๔๐๐ บาท ฉะนั้นจึงมีกรณีที่จำศาลจะต้องนำเงินสดที่รับจากคู่ความหรือจำเลยไปซื้อฤชากรที่คลังจังหวัดปราจีนบุรีอยู่เสมอ และจำศาลมีหน้าที่จะต้องไปรับเงินเดือนของข้าราชการศาลจังหวัดกบินทร์บุรีทุกคน ที่คลังจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อนำมาจ่ายให้แก่ข้าราชการเหล่านั้นทุกสิ้นเดือน การไปซื้อฤชากรก็ดี การไปรับเงินเดือนก็ดี ต้องไปค้างคืนที่จังหวัดปราจีนบุรี ๑ คืน เพราะจากกบินทร์บุรีไปปราจีนบุรี มีทางไปได้ในขณะนั้นเพียงทางเดียวคือทางรถไฟ ซึ่งจะผ่านกบินทร์บุรีเวลาบ่าย ๆ ถึงปราจีนบุรีเกือบเย็นแล้วไม่มีรถไฟกลับกบินทร์บุรีอีกเลย จนกว่าจะถึงวันรุ่งขึ้นเวลา ๑๐ นาฬิกาเศษ ฉะนั้นการติดต่อกับแผนกคลังจังหวัดปราจีนบุรีจึงกระทำได้เฉพาะในตอนเช้า และต้องรีบกระทำให้เสร็จพอมิเวลาไปขึ้นรถไฟให้ทัน ถ้าพลตรไฟขบวนนั้นแล้วก็ต้องรออีก ๑ คืน หรือมิฉะนั้นก็ต้องสอบถามทูลว่า มีรถยนต์ของพ่อค้าไม้คนใดที่จะไปกบินทร์บุรีบ้างหรือไม่ ถ้ามีก็อาจขอร้องติดรถยนต์ไปกับเขาได้ ผมทนไปราชการค้างคืนที่ปราจีนบุรีอยู่นาน จึงมีรถไฟขบวนใหม่ออกจากกบินทร์บุรีเข้ามิดไปถึงกรุงเทพ ฯ ก่อนเที่ยงและออกจากกรุงเทพ ฯ บ่าย ถึงกบินทร์คำ ทำให้การไปซื้อฤชากรและเบิกเงินเดือนจากคลังจังหวัดปราจีนบุรีสะดวกขึ้นคือไปเข้าเย็นกลับได้โดยไม่ต้องค้างคืน แต่ก็ต้องทนลำบากตื่นเช้าเอาหน่อย เพราะรถไฟจะออกเวลา ๖ นาฬิกา จากบ้านพักไปสถานีรถไฟระยะทาง ๓ กิโลเมตร ถ้าเดินปกติก็ประมาณ ๔๕ นาที ถ้าเดินเร็วก็ไวกว่านั้นเล็กน้อย ถ้าเดินช้าแบบขมกขมไม้ก็ใช้เวลาเกือบ ๑ ชั่วโมง ฉะนั้นจึงต้องออกจากบ้านพักตั้งแต่ตีห้ายังมีคอยู่ เราจึงต้องมีไฟฉายไว้ส่องทาง หรือบางครั้งก็สนุกสนานเมื่อไปกันหลายคนก็ให้คนหนึ่งถือไม้จิ้มไฟเป็นคบเพลิงเดินนำหน้าไป ๒ ฟากทางถนนที่เดินผ่านนั้นมีห้องแถว

บ้าง บ้านคนบ้างเป็นระยะ แต่สมัยนั้นกบิรินทร์บรียังไม่มีไฟฟ้าใช้ ฉะนั้นถนนที่เดินผ่านนั้นจึงมีแต่ความมืด

ฝั่งที่เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการนั้นมีร้านค้าอยู่ ๒-๓ ร้าน ร้านหนึ่งขายประเภทน้ำชา กาแฟ และเครื่องดื่ม ร้านหนึ่งขายกล้วยเคี้ยว ร้านหนึ่งขายของชำและเบ็ดเตล็ด อีกร้านหนึ่งเป็นร้านตัดผม เมื่อมีร้านค้าอยู่เพียงเท่านั้น จึงทำให้ฝั่งที่เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการเงียบเหงา มาก ฉะนั้นตกเย็นเข้า พวกข้าราชการที่มีบัตรแข็งจึงมักชวนกันไปที่ตลาดท่าพระซึ่งมีร้านค้า ก่อนข้างมาก และผู้คนก็มักเพื่อหาทางแก้เซ็งอยู่เสมอ ระยะทาง ๓ กิโลเมตรที่ท่าโลกกลายเป็นของธรรมดาสำหรับพวกเรา บางครั้งนักสนุกก็ชวนกันไปรับรถไฟจากกรุงเทพ ฯ ที่ผ่านมาจาก สถานีรถไฟกบิรินทร์บรีแล้วเลยต่อไปอรัญประเทศ ที่ว่ารับรถไฟนั้นก็คือการได้เห็นสตรีสวย ๆ แฉง ๆ พอกั๊ม ๆ ใจบ้าง หรือได้พบคนรู้จักกันบ้าง เพราะถ้าขึ้นให้อยู่แต่ฝั่งที่ฟ้าอาศัยแต่กล้วย เคี้ยวแล้ว คงจะเป็นบ้าเพราะความเหงาเป็นแน่ และถ้าอยู่เช่นนั้นไปนาน ๆ ก็คงจะเห็นควายยิ้ม ได้ ซึ่งผมก็เกือบจะเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว เพราะหัดที่กระทรวงเขาย้ายผมไปอยู่จังหวัดชลบุรีเสียก่อน

กบิรินทร์บรีโดยเฉพาะย่านที่อยู่ริมแม่น้ำ จะดูน้ำท่วมปีละ ๔-๕ ครั้ง บางปีถึง ๖-๗ ครั้ง น้ำท่วมครั้งหนึ่งๆ จะกินเวลา ๗ ถึง ๑๐ วันแล้วก็ลด แล้วต่อมาอีกไม่นานน้ำก็ท่วม อีก เวลานั้นน้ำท่วมถนนหนทางน้ำท่วมหมด ใต้ถนนศาลและบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล บ้านพัก เจ้าศาลน้ำจะท่วมสูงสัก ๒-๓ ฟุต บางปีน้ำท่วมมาก ผมไม่สามารถท่องน้ำไปทำงานได้ ทั้ง ๆ ที่ บ้านอยู่ห่างศาลสัก ๖-๗ วา ต้องอาศัยเรือของเสมียนศาลช่วยรับส่งให้

สมัยที่คุณศิริ โชติกุล เป็นผู้พิพากษาอยู่นั้น ท่านเป็นคนชอบสนุกสนานและชอบ ลงเรือทอดแหในเวลากลางคืน ผมได้ไปเที่ยวกับท่านบ่อย ตอนนั้นปลาและกุ้งตามลำน้ำชุมมาก พอทอดแหได้ปลาได้กุ้งมา ก็จอกเรือริมตลิ่งก่อไฟย่างปลา ย่างกุ้งรับประทานกันสด ๆ เลย ก็ สนุกไปอีกแบบหนึ่ง

ผู้คนชาวกบิรินทร์บรีนั้น นิย้อบอ้อมอารียิ้มแย้มต้อนรับคนแปลกหน้าอยู่เสมอ ผม จำได้ว่า รุ่งขึ้นจากวันเดินทางไปรับตำแหน่ง ผมและเพื่อน ๆ ๓-๔ คนที่ไปส่งได้ชวนกันเดินชม ตลาด (ซึ่งความจริงไม่มีอะไร) พวกชาวบ้านเห็นผมและเพื่อนแปลกหน้าก็เข้ามาทักทายก่อนว่ามา จากกรุงเทพ ฯ ใช่มั้ย มาทำอะไร เมื่อผมตอบว่ามาทำงานที่ศาล เขาก็ถามต่อไปว่าศาลสูงหรือ

ศาลอำเภอ ชั้นแรกผมออกจะงง ๆ อยู่ว่านอกจากศาลจังหวัดกบินทร์บุรีแล้ว ยังมีศาลสูงและศาลอำเภออีกหรือ พอดีเพื่อนผมคนหนึ่งซึ่งเป็นคนเกิดในภาคอีสานได้ตอบแทนไปว่าศาลสูง แล้วเพื่อนของผมก็อธิบายให้ผมฟังว่าชาวบ้านเขาจะเรียกศาลยุติธรรมว่าศาลสูง ส่วนที่ว่าการอำเภอเขาจะเรียกว่าศาลอำเภอ ผมจึงถึงบางอ้อ

พูดถึงความเวียนเหวของกบินทร์บุรีแล้ว ผมอยากจะบรรยายถึงความรู้สึกของผมในวันแรกที่ไปถึงกบินทร์บุรีว่าเหมือนกับได้ ไปอยู่ในถิ่นที่สงบเงียบเช่นตามชนบทที่ผมเคยมีชีวิตอยู่ตอนเด็ก ๆ แต่ตอนเด็ก ๆ นั้นยังมีพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง ก็นรู้จักอีกมากมาย จึงไม่มีความรู้สึกเหงาหรือเปล่าเปลี่ยวเลย แต่ตอนออกไปรับราชการที่ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีครั้งนั้น เป็นการไปอยู่คนเดียวในท้องถิ่นซึ่งไม่เคยรู้จักมาก่อน เมื่อพบแต่ความสงบเงียบ จึงทำให้รู้สึกหงอยเหงามาก ขนาดที่ว่าวันรุ่งขึ้นเพื่อนที่ไปส่งผมได้กลับกรุงเทพฯ กัน ผมผมส่งเขาขึ้นรถไฟแล้ว ระหว่างเดินจากสถานีรถไฟกบินทร์บุรีกลับที่พัก ผมเดินร้องไห้มาจริงๆ เพราะออกก็ไม่ได้ว่า ต่อไปนี้เรารู้อยู่คนเดียวตายแล้ว อะไรจะเกิดขึ้นต่อไปก็ไม่รู้ แต่พอไปอยู่จริง ๆ เข้าก็ได้รับความเมตตาปราณีจากท่านผู้บังคับบัญชา คือคุณหลวงสุจริตธูประภาส และคุณศิริ โชติกุล เป็นอย่างดี ทั้งสองท่านให้ความอบอุ่นแก่ผมเช่นเดียวกับที่ผมเป็นญาติของท่านทีเดียว ส่วนเต็มวันพนักงานทุกท่านนั้น แม้ท่านจะมีวิสัยสูงกว้างผมมาก แต่ท่านเหล่านั้นต่างก็ให้ความร่วมมือ และให้ความรักใคร่แก่ผมอย่างดีเช่นเดียวกัน ฉะนั้นความรู้สึกของผมที่เปล่าเปลี่ยวหงอยเหงาในตอนแรก ๆ นั้นจึงเปลี่ยนแปลงไปในทางอบอุ่นและสบายอกสบายใจ นอกจากนี้ เนื่องจากงานในศาลมีน้อยทั้งที่ผมกล่าวมาแล้ว จึงทำให้ผมมีโอกาสนักกว่าศึกษางาน รวมทั้งคำสั่งและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ของทางราชการได้เต็มที่ นับว่าเป็นทุนความรู้ด้านธุรการแห่งแรกที่ผมได้รับ และทุนความรู้ด้านธุรการนี้ได้กลับมามีประโยชน์มากมายต่อผมเมื่อผมได้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งที่สูงขึ้น จึงนับได้ว่าผมเป็นหนี้บุญคุณศาลจังหวัดกบินทร์บุรีเป็นอย่างมากทีเดียว

ที่กบินทร์บุรีตอนผมไปรับราชการใหม่ ๆ นั้น มีทนายประจำอยู่เพียง ๒ คน เป็นทนายความชั้นหนึ่งเพียง ๑ คน อีก ๑ คนเป็นทนายชั้นสอง แต่แม้จะมีทนายเพียง ๒ คน ทนายทั้งสองนั้นก็มักคิดเพียงพอกว่าท่านนั้น ไม่ถึงกับสิ้นมือ นาน ๆ จึงจะมีทนายจากจังหวัดปราจีนบุรีหรือจากกรุงเทพฯ ไปว่าความหรือฟ้องความสักครั้งหนึ่ง ตอนนั้นเจ้าพนักงานศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

มีเพียง ๕ คน ซึ่งใน ๕ คนนี้ก็เป็นนักการเสีย ๒ คน แต่แม้กระนั้นเราก็ทำงานกันไปได้ตามปกติ ไม่เดือดร้อนอย่างใด พนักงานอัยการก็มีเพียง ๒ นายเท่านั้น คืออัยการจังหวัดและอัยการผู้ช่วย วันไหนถ้าจะมีการฟ้องคดี ทางอัยการมักจะบอกให้ทราบล่วงหน้าก่อนเสมอ วันหนึ่ง ๆ อาจมีคดีอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องเพียง ๒-๓ เรื่อง อย่างมากไม่เคยเกิน ๑๐ เรื่อง บางวันก็ไม่มีฟ้องเลย

กบินทร์บุรีเป็นเมืองที่เจริญค่อนข้างช้า บ้านเมืองเมื่อครั้งผมเป็นจำศาล พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นอยู่อย่างไร ใน พ.ศ. ๒๔๒๐ เมื่อครั้งผมติดตามท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมาวางศิลาฤกษ์อาคารหลังใหม่ของศาลจังหวัดกบินทร์บุรีก็เป็นอยู่อย่างนั้น มีการเปลี่ยนแปลงบ้างไม่มากนักไม่รู้รู้สึกผิดแปลกแตกต่างอย่างไร

บัดนี้กบินทร์บุรีได้อาคารศาลจังหวัดกบินทร์บุรีหลังใหม่แล้ว จำนวนคดี จำนวนผู้พิพากษา และเจ้าพนักงานศาลก็เพิ่มมากขึ้นว่าสมัยที่ผมรับราชการอยู่ และอันที่จริงของศาลก็ได้รับการพิจารณาจาก ก.ต. ให้เลื่อนสูงขึ้น นับว่าเป็นความเจริญก้าวหน้าในทางศาล แม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางสภาพท้องถิ่นจะยังไม่ถึงขนาดก็ตาม แต่ผมก็หวังว่าจากการที่ทำการอาคารของทางราชการส่วนใหญ่ได้ย้ายหรือจะย้ายไปอยู่รวมกันริมถนนใหญ่ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ความเจริญของท้องถิ่นคงจะตามไปอยู่ด้วย ในฐานะที่ผมเคยมารับราชการอยู่ที่กบินทร์บุรีเป็นแห่งแรก จึงขอเอาใจช่วยให้กบินทร์บุรีเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปและขอให้ชาวกบินทร์บุรีทุกท่านประสบแต่ความสุข และความสมประสงค์ในทางที่ชอบที่ควรทุกประการ ผมยังระลึกถึงเสมอ.

จังหวัดปราจีนบุรีในอดีต

บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง จังหวัดปราจีนบุรี นับว่าเป็นหัวเมืองเก่าแก่ที่สุดเมืองหนึ่ง ร่องรอยของเมืองโบราณ ตลอดจนเทวสถาน โบราณวัตถุ พระพุทธรูป เทวรูป ศิลปสถาปัตยกรรม ปฐมกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับ ของคนในสมัยโบราณ ซึ่งพบมากที่ถ้ำศรีมหาโพธิ์ ทำให้นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ในสมัยก่อนกำหนดเรียกชื่อโบราณวัตถุเหล่านั้นว่า “กลุ่มของโบราณเขตถ้ำศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี” ต่อมาเมื่อได้ศึกษาค้นคว้าตามหลักวิชาโบราณคดีอย่างจริงจัง ทำให้โฉมหน้าของจังหวัดปราจีนบุรี ในอดีตเริ่มคลี่คลายชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เรารับอย่างแน่ชัดว่าบริเวณเมืองโบราณ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโคกวัด บ้านเนินสระบัว ตำบลโคกบึง อำเภอโคกบึง จังหวัดปราจีนบุรี แท้เดิมเคยมีชื่อว่า “เมืองศรีวัดสระ หรือ เมืองมโหสถ” เข้าใจว่าน่าจะมีอายุยืนยาวมาไม่น้อยกว่า ๒๐๐๐ ปี ซึ่งขอเรียบเรียงลำดับความเป็นมาโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

มีข้อความในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สมัยรัชกาลที่ ๔ บันทึกไว้ว่า “....หนึ่ง พระเกรียงไกรกระบวนยุทธ ปลัดเมืองฉะเชิงเทรา ขุดได้พระพุทธรูปนั่งสมาธิ ที่ถ้ำศรีมหาโพธิ์องค์หนึ่ง ทองคำหนัก ๕ ตำลึง....ชื่อว่า พระนิรันตราย และเป็นรูปพระไวยสาสตร์ รูปศิวิลิ่งบ้าง แก้วผลึกบ้าง เป็นของคนโบราณซึ่งจมอยู่ในแผ่นดิน ก็มีคนขุดได้ถวายพระบารมี” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นที่ยกย่องทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทรงพระนิพนธ์หนังสือตำนานพระพุทธรูปสำคัญในพระบรมมหาราชวัง เป็นการขยายข้อความในพระราชพงศาวดารข้างต้นให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นมีข้อความว่า “....พระนิรันตราย....เรื่องมูลเหตุเดิมนี้ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๔๔ กำนันอินผู้หนึ่ง อยู่ในแขวงจังหวัดปราจีนบุรี นอนฝันไปว่าจับช้างเผือกได้ แล้วไปขุดมันนก กับนายยังผู้บุตรที่ชายป่าแห่งถ้ำศรีมหาโพธิ์ ประมาณ ๓ เส้น พบพระพุทธรูปหล่อด้วยทองคำเนื้อหก น้ำหนัก ๕ ตำลึง จึงนำมามอบให้พระเกรียงไกรกระบวนยุทธ ปลัดเมืองฉะเชิงเทรา

พาเข้ากรุงเทพฯ นำขึ้นทูลเกล้าถวายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดว่า สองคนพ่อลูกนี้ มีกตัญญูต่อพระพุทธศาสนา และพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อขุดได้พระทองคำเช่นนั้นแล้ว ก็ได้ยุบหลอมไปซื้อจ่ายเป็นอาณาประโยชน์ ช่างมีน้ำใจทูลเกล้าถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานรางวัลเงินตรา ๘ ชั่ง แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานเชิญไปเก็บไว้ ณ หอเสถียรธรรมปริต....ครั้นปีวอก พ.ศ. ๒๔๐๓ มีผู้ร้ายลักพระกริ่งองค์น้อย ซึ่งตั้งอยู่กับพระทองคำองค์นั้นไป จึงทรงพระราชมารัสว่า พระพุทธรูปซึ่งกำหนดขึ้นกับนายยังบุตร ทูลเกล้าถวายนั้น ก็เป็นทองคำทั้งแท่งใหญ่กว่าพระกริ่ง ควรที่ผู้ร้ายจะลักเอาพระพุทธรูปองค์นั้นไป ก็เฝอยให้เกล้ากลาตถึง ๒ ครั้ง ทั้งผู้ขุดได้ก็ไม่ทำอันตรายเป็นอศรรยอยู่ จึงทรงถวายพระนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า พระนิรันตราย....” พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยรวบรวมโบราณวัตถุ พระพุทธรูป และศิลปารึก ไว้จำนวนมาก สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิพิธภัณฑ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๑๗ ครั้นพระองค์เสด็จเห็นว่าผู้ศึกษาสนใจกันกว่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในประเทศไทยมากขึ้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโบราณคดีสโมสร ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ และพระองค์ได้เสด็จประพาสชมเมืองโบราณนครศรีมหาโพธิ์ เป็นเหตุให้นักศึกษากันคว่ำวิชาโบราณคดีพุ่งจุดสนใจมายังจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่นั้นมา

ท่านศาสตราจารย์ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ เขียนไว้ในหนังสือโบราณคดี เป็นเชิงสนับสนุนยืนยันพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า “....โบราณวัตถุสมัยนี้พบมากในมณฑลนครไชยศรี มณฑลอยุธยา มณฑลราชบุรี และมณฑลปราจีน....ส่วนบริเวณเจดีย์คงจะได้ค้นพบพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยาปลูก กงจักรพบในแขวงจังหวัดนครราชสีมา....ยังที่นครศรีมหาโพธิ์ ในแขวงจังหวัดปราจีนบุรี อีกแห่งหนึ่ง....” จากแนวทางซึ่งนักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้วางรากฐานไว้ เป็นปัญหาให้นักศึกษาวิชาโบราณคดีในสมัยต่อมา ได้ค้นคว้าสืบสาวเท่าเงื่อนไขสามารถคลี่คลายความเป็นมาของจังหวัดปราจีนบุรี เค้นขุดยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ นักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ดำเนินการสำรวจกันคว้า และขุดค้นพบแท่งบริเวณร่องรอยเมืองโบราณนครศรีมหาโพธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโคกวัด บ้านเนินสระบัว ตำบลโคกบึง อำเภอโคกบึง จังหวัดปราจีนบุรี พบหลักศิลปารึก

เป็นอักษรภาษาขอมโบราณแปลได้ความว่า “....มหาศักราช ๖๔๓ ปีฉลู นักษัตรแรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ วันพุธ พุทธศัระประดิษฐานพระศาสนาใน ๆ ความสวัสดิจึงมี....” เมื่อตรวจสอบชำระมหาศักราชดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่าตรงกับ พ.ศ. ๑๓๐๔ ในสมัยอาณาจักรเจนละ มีอำนาจการปกครองอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ติดต่อกับทางตอนใต้ของประเทศลาวและทางตอนเหนือของประเทศเขมร หลักศิลาจารึกซึ่งพบที่ถ้ำศรีมหาโพธิ์ จึงเป็นหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งที่ทำให้สามารถตัดสินฐานะทางการเมืองและการปกครองในสมัยนั้นว่า จังหวัดปราจีนบุรี น่าจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรเจนละ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทททิศ ทักษิณ ทรงนิพนธ์แสดงความเห็นสนับสนุนไว้ว่า “....ดินแดนอันเป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งตั้งติดอยู่กับที่ซึ่งมณฑลเจนละน้ำ ได้พบร่องรอยเกี่ยวกับหลักฐานด้านศิลปโบราณวัตถุ เมืองโบราณศิลาจารึก มากมาย เป็นต้นว่า เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองศรีวิชัยปุระ จังหวัดปราจีนบุรี ชวนให้คิดว่าดินแดนแถบนี้ อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเจนละ....เทวรูปปูนเผา ซึ่งค้นพบในประเทศไทยเป็นศิลปในสมัยราชวงศ์ปาละวะ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ค้นพบที่ถ้ำศรีมหาโพธิ์ ในจังหวัดปราจีนบุรี หลายองค์ เป็นรูปพระนารายณ์สวมหมวกแปลเหลี่ยม นุ่งผ้าโจงกระเบนสั้น เป็นรูปพระกฤษณะ พระอาทิตย์....ที่ถ้ำศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ค้นพบศิวิลสิ่งขนาดใหญ่หลายองค์....” จึงพอเป็นแนวทางทำให้เราเชื่อได้ว่า จังหวัดปราจีนบุรี แต่เดิมมีชื่อว่า เมืองศรีวิชัยปุระ น่าจะสร้างขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๓ มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านอารยธรรม วัฒนธรรม ศิลปสถาปัตยกรรม ปฎิมากรรม ก่อนที่ชาติไทยจะกำเนิดมีอำนาจในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ก่อนพวกขอมมีอำนาจปกครองประเทศเขมร

แม้จากหลักฐานยืนยันว่าเมืองศรีวิชัยปุระ เจริญรุ่งเรืองขึ้นในสมัยอาณาจักรเจนละแต่การพบโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปพระพุทธรูป เกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก นักโบราณคดี เชื่อว่าเมืองศรีวิชัยปุระ น่าจะมีอายุอยู่ร่วมสมัยอาณาจักรสุวณภูมิ และอาณาจักรพุนนังเก่าก่อนสมัยอาณาจักรเจนละ หลายศตวรรษ การขุดอิฐธาตุ เจดีย์ศิรี หรือพระสาธุเจดีย์ ในประเทศอินเดีย ตลอดจนตำนานเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธศาสนา ยืนยันสอดคล้องกันว่า เมื่อ พ.ศ. ๓๐๑ พระเจ้าอโศกมหาราช จักรพรรดิแห่งชมพูทวีป หรือประเทศ

อินเดีย ได้ส่งพระโสณะเถระ กับพระอุตระเถระ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ ประเทศ ในขณะนั้นยังไม่มีหลักฐานสนับสนุนเกี่ยวกับอาณาจักรสุวรรณภูมิเพียงพอ แต่นักปราชญ์ทางโบราณคดีส่วนมากลงความเห็นชี้ไปที่เมืองนครปฐม ว่าจะจะเป็นราชธานีของอาณาจักรสุวรรณภูมิ เนื่องจากร่องรอยเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มีขนาดใหญ่โตไพศาล สวยงาม ยิ่งกว่าสถานที่ใด ๆ ฉะนั้น ตามที่ท่านศาสตราจารย์หลวงบริบาลปรีดิภัตต์ เขียนไว้ในหนังสือโบราณคดี ดังกล่าวข้างต้น น่าจะเป็นแนวทางในสันนิษฐานได้ว่า ศันศริมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ในเมืองศรีวิทถปุระ คงจะได้รับพันธุ์มาปลูกในสมัยเดียวกับอาณาจักรสุวรรณภูมิ โดยเหตุที่โบราณวัตถุซึ่งพบในเมืองศรีวิทถปุระ มีลักษณะคล้ายทอดแบบอย่างคล้ายคลึงกับที่พบในจังหวัดนครปฐม ศาสตราจารย์จอง บัวเชลลียะ นักประวัติศาสตร์โบราณคดีชาวต่างประเทศ ซึ่งเดินทางเข้ามาศึกษากันกว่าและขุดค้นโบราณสถานในประเทศไทย ได้เขียนบันทึกรายงานเผยแพร่งผลการค้นคว้า มีข้อความตอนหนึ่งว่า “....ภายหลังอาณาจักรสุวรรณภูมิเสื่อมลงแล้ว อิทธิพลทางการเมืองของพุนั้น คงจะได้แพร่หลายเข้าสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา....บางทีเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองมโหสถ (เมืองศรีวิทถปุระ จังหวัดปราจีนบุรี) อาจเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรพุนั้น....”

ในขณะที่อาณาจักรสุวรรณภูมิ รุ่งโรจน์มีอำนาจยิ่งใหญ่อยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนใต้มีอาณาจักรเก่าแก่อาณาจักรหนึ่งแถบลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทางภาคใต้ของประเทศลาว ทางภาคเหนือของประเทศเขมร ราชทูตจีนชื่อ กังไถ และ จูยง ซึ่งเคยเดินทางเข้าไปในอาณาจักรนั้น จดบันทึกเรียกว่า “อาณาจักรพุนั้น” สันนิษฐานว่า อาณาจักรพุนั้น เจริญรุ่งเรืองขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๕ และถูกพวกจีนละกบฏทำลายเสื่อมสูญไปราวราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ท่านพุทธทาสภิกขุ เขียนไว้ในหนังสือ พนม ทวารวดี ศรีวิชัย ให้ความเห็นไว้ว่า อาณาจักรพุนั้น ตามที่ชาวจีนเรียกนั้น ที่ถูกต้องคือ อาณาจักรพนม แปลว่าภูเขา กษัตริย์ชาวพนมอ้างว่าสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าบนภูเขา จึงขนานนามราชวงศ์ว่า “โศเลนทรวงศ์” ซึ่งแปลว่าภูเขา อาณาจักรพนม และอาณาจักรทวารวดี สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์เดียวกัน ไม่สามารถทราบแน่ชัดว่าอาณาจักรสุวรรณภูมิ เสื่อมสลายลงด้วยเหตุใด แต่ชาวจีนโบราณจดบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรพุนั้นไว้ว่า ในราว พ.ศ. ๑๑๐๐-๑๑๕๐ ชาวจีนละ เป็นคนรูปร่างผิวดำหน้าตาน่าเกลียดคุ่มหยิกหยอง เข้าใจว่าเป็นบรรพบุรุษของชาติเขมร ได้ก่อกบฏล้มล้างอำนาจอาณาจักรพุนั้น และทำลาย

พระพุทธศาสนาจนหมดสิ้นสถาปนาอาณาจักรเงินละ ขึ้นมาปกครอง พวกเงินละ นับถือศาสนา พราหมณ์ เคารพบูชาศิวลึงค์ และเทพเจ้า อาณาจักรเงินละ เกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ต่อมาได้แผ่อำนาจเข้ามาปกครองเมืองศรีวิชัยปุระ ถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา พราหมณ์ และอารยธรรมต่างๆ ผั่งรากอยู่ในเมืองศรีวิชัยปุระ ปรากฏตามโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปสถาปัตยกรรม ปฏุมารกรรม ซึ่งพบมากในเมืองศรีวิชัยปุระ ทั้งกล่าวข้างต้น พวกเงินละ มีอำนาจเหนืออาณาจักรฟูนันเดิมอยู่ไม่นานก็เกิดการแตกแยกจลาจลรบพุ่งแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้อาณาจักรเงินละแบ่งออกเป็น ๒ อาณาจักร คือ อาณาจักรเงินละบก ตั้งอยู่ทางตอนเหนือ ส่วนอาณาจักรเงินละน้ำ อยู่ทางตอนใต้บริเวณปากแม่น้ำโขง ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ พระเจ้าอโศกธรรมัน มีอำนาจในอาณาจักรเงินละน้ำ ได้ย้ายราชธานีลงไปสร้างใกล้ปากแม่น้ำโขง ชานนามราชธานีใหม่ว่า “นครอโศกปุระ” ดังนั้นเมื่อพระภิกษุเหี้ยนจิ่ง หรือ พระถังซำจั๋ง เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในอินเดีย จึงจับบันทึกเรียกอณาจักรเงินละแต่เดิมเป็นชื่อใหม่ว่า “อาณาจักรอโศกปุระ” ต่อมาชื่อเสียงของอาณาจักรเงินละจึงค่อยๆ เลือนลางแล้วหายไปในที่สุดกลับกลายเป็นอาณาจักรอโศกปุระ ขึ้นมาแทนที่ จากการพบหลักศิลาจารึก ที่บ้านเขื่องสะแก ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี จารึกด้วยอักษรภาษาขอมโบราณ เย้ยถึงชื่อพระเจ้ามเหศวรธรรมัน สร้างบ่อน้ำไว้ให้อาบกิน หลักฐานทางโบราณคดีฟังเป็นข้อยุติว่า พระเจ้ามเหศวรธรรมัน คือ พระราชาธิบดีของ พระเจ้าอโศกธรรมัน ดังนั้น จึงไม่มีข้อสงสัยใดๆ ว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ อำนาจทางการเมืองของอาณาจักรอโศกปุระ จะไม่แผ่อิทธิพลเข้ามาปกครองเมืองศรีวิชัยปุระ หรือ เมืองมโหสถ

หลักศิลาจารึกค้นพบในประเทศกัมพูชามียืนยันว่า เมื่อ พ.ศ. ๑๓๔๕ สมัยพระเจ้ามโหฬารธรรมัน เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรเงินละหรืออโศกปุระอยู่นั้น พระเจ้าชัยวรมัน ที่ ๒ ยกกองทัพเรือมาจากอาณาจักรศรีวิชัย มหาอำนาจทางทะเลได้ สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากเมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้ายึดอำนาจในอาณาจักรอโศกปุระ พระเจ้าชัยวรมัน ที่ ๒ คือ ผู้นำอารยธรรม วัฒนธรรม ศิลป ตลอดจนลัทธิความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาเผยแพร่ในอาณาจักรอโศกปุระ เป็นครั้งแรกด้วยเหตุนี้จึงเกิดความเชื่อติดผสมกันระหว่างพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และศาสนาพราหมณ์ ขึ้นในอาณาจักรอโศกปุระ แม้ว่าหลักศิลาจารึกของพราหมณ์อ้างว่า ต่อมา

พระเจ้าชัยวรมัน ที่ ๒ หันมานิยมเลื่อมใสในศาสนาพราหมณ์ นิกายศิวะไกวลย์ ก็ตาม แต่อิทธิพลความเชื่อในศาสนาทั้งกล่าว ตลอดจนศิลปปฏิมากรรม สถาปัตยกรรม ได้ถ่ายทอดแพร่หลายเข้ามาฝังรากฐานอยู่ในเมืองศรีวิชัยปุระ ทั้งปรากฏตามบันทึกการรายงานผลการสำรวจค้นคว้าเมืองโบราณของศรีมหาโพธิ์ ของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พิมพ์เผยแพร่ในเรื่องนี้ไว้ว่า “...ที่บริเวณของศรีมหาโพธิ์ ดินแดนแถบตะวันออก นับตั้งแต่เมืองศรีวิชัยปุระ จนถึง จันทบุรี ขึ้นไปจนถึงเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และที่ราบสูงจังหวัดนครราชสีมา บางส่วน น่าจะตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรเงินละ การค้นพบหลักศิลาจารึกเทวรูปโบราณ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม หลายชนิด รูปร่างลักษณะไปทางศิลปะของอาณาจักรเงินละมากกว่าอาณาจักรทวารวดี เป็นทางสันนิษฐานว่า เมืองศรีวิชัยปุระ เคยอยู่ในอาณาจักรเงินละ....”

นอกจากนี้ยังได้บันทึกผลการค้นคว้า พอเรียบเรียงโดยย่อดังนี้ เมืองศรีวิชัยปุระตัวเมืองเป็นรูปสามเหลี่ยมผืนผ้า กว้างขั้วรี ขนาด ๑๕๕๕x๗๐๐ เมตร ตัวเมืองตั้งอยู่บนที่ดอน มีคันดินก่อเป็นกำแพง ภายในตัวเมืองมีโคกเนินที่เป็นศาสนสถาน ทั้งที่ก่อด้วยอิฐและศิลาแลงหลายแห่ง ซึ่งล้วนแต่มีขนาดใหญ่ สวยงาม เมืองศรีวิชัยปุระ การชลประทานเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เจริญมาก มีการขุดคูรอบเมือง ภายนอกกำแพงเมือง มีทวารศาสนสถานเรียงรายโดยรอบเป็นระยะ ๆ ศาสนสถานรอบเมืองนี้บางแห่งมีขนาดใหญ่และสำคัญ เช่นที่สระแก้วทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณสระมรกต ทางใต้ของเมือง มีโคกเนินดินที่เป็นที่อาศัยมากมาย บริเวณเหล่านี้มีเศษกระเบื้องเคลือบกลาด เศษกระเบื้องที่พบหลายสมัย นับแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี ลงมาจนถึงสุโขทัยและอยุธยา ตามลักษณะภูมิประเทศเมืองศรีวิชัยปุระ ตั้งอยู่ในตำแหน่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและเศรษฐกิจ บริเวณที่ทั้งตัวเมืองเป็นเพียงยื่นออกมาจากบริเวณซึ่งลาดมาแต่เทือกเขาทองพญาเย็น กลุ่มพื้นที่อำเภอประจันตคาม อัมรินทร์บุรี ศรีมหาโพธิ์ อยุธยาประเทศ วงโค้งลงมาทางใต้กลุ่มพื้นที่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอำเภอพนสนธิคม ไปจดชายทะเลทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือและด้านตะวันตกเฉียงใต้ อำเภอเมืองปราจีนบุรี และอำเภอพนมสารคามจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นที่ราบลุ่มต่ำน้ำท่วมถึง ในสมัยโบราณ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง การมาอยู่อย่างน้อยที่บริเวณอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ปากแม่น้ำบางปะกง จะอยู่ห่างจากเมืองศรีวิชัยปุระเพียง ๒๐ กิโลเมตร เรือเดินทะเลสามารถแล่นเข้ามาจอดทอดสมอได้ถึงหน้าเมือง จึงอยู่ในตำแหน่งที่สามารถติดต่อกับต่างประเทศ

และบรรดาเมืองโบราณอื่นๆ ทางทะเลใต้ ร่องรอยของทางน้ำ ซึ่งจะให้เห็นได้ชัดเจนจากภาพถ่ายทางอากาศ เมืองศรีวิชัยประ จึงเป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่งอย่างไม่ต้องสงสัย จากโบราณสถานโบราณวัตถุ ที่พบในเมืองนี้ พอกำหนดอายุได้ว่าเป็นเมืองมาแต่สมัยทวารวดี ลงมาจนถึงสมัยอยุธยา มีร่องรอยของชุมชนโบราณเป็นระยะไปตามลำน้ำปราจีน จนถึงอำเภอekinทร์บุรี จากอำเภอekinทร์บุรี มีเส้นทางขึ้นไปทางเหนือเข้าไปในดินแดนที่ราชบุรี ลำปาง ลำพูน และชุมชนโบราณ และศาสนสถานในเขตบ้านทุ่งโพธิ์หลายแห่ง อีกทางหนึ่ง มีโบราณสถานและชุมชนโบราณรายทางไปถึงอำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร อำเภอรัษฎาประเทศ

แม้ว่าในเมื่อศรีวิชัยประ มีการค้นพบศิลาจารึก โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรเงินละเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปพระพุทธรูปในสมัยอาณาจักรทวารวดี อยู่ไม่น้อยเหมือนกัน ทำให้นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ส่วนมากเชื่อว่า เมืองศรีวิชัยประ เคยตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรทวารวดีด้วย พระภิกษุชาวจีนชื่อ อี้จิง เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนา ที่เมืองนาลันทา ในประเทศอินเดีย ได้จดบันทึกหมายเหตุการเดินทางไว้ใน พ.ศ. ๑๐๕๘ กล่าวถึงอาณาจักรทวารวดี ว่าชื่อ เซโหโปติ อยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองศรีเกษตร (ประเทศพม่า) และประเทศถัดไปทางตะวันออกอีกคือประเทศลินยี (ประเทศเวียดนาม) พระภิกษุฮวนเจียง บันทึกการเดินทางจากกลับจากไปศึกษาพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย ว่า “...ท้าวจากประเทศศรีเกษตร (พม่า) ไปทางตะวันออก คือ ประเทศโคโลโปติ และต่อไปทางตะวันออก คือ ประเทศอีเจียนน้ำใบ้ลือ (อีสานปุระ) ต่อไปทางตะวันออกสุด คือ ประเทศโมโหเจียมโป (เวียดนาม) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระวินิจฉัยไว้ว่า “...ทวารวดี เป็นอาณาจักรอันหนึ่งในประเทศไทยส่วนข้างใต้ คือ ท้องที่เคยกำหนดเป็นมณฑลกรุงเก่า มณฑลอยุธยา มณฑลนครไชยศรี มณฑลราชบุรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลก และมณฑลปราจีน ตั้งราชธานีอยู่ที่นครปฐม...” ต่อมาได้มีการค้นพบเหรียญซึ่งใช้กันอยู่ในสมัยนั้น มีคำจารึกว่า “ศรีทวารวดีศวร ปุณยะ” เป็นหลักฐานยืนยันว่าอาณาจักรทวารวดี มีอยู่จริง จากการสำรวจกันพบว่าเมืองโบราณที่จังหวัดนครปฐม มีร่องรอยเมืองโบราณขนาดใหญ่ มีโบราณสถาน ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาขนาดใหญ่ โบราณวัตถุที่สวยงามและมากมายกว่าที่อื่นใดในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นความใหญ่โตมโหฬารในอดีต ที่เคย

มั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง และมีแสนยานุภาพทางทหาร จึงเป็นข้อสันนิษฐานว่าอำนาจของอาณาจักรทวารวดี จะต้องแผ่เข้ามาปกครองเมืองศรีวิชัยปุระ ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ครั้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พระเจ้านุรุมหาราช หรือ พระเจ้าอินทรมังคลอ กษัตริย์พม่า มีอำนาจขึ้นในอาณาจักรพุกาม ยกกองทัพเข้ามารุกรานอาณาจักรทวารวดี ผลแห่งการสงครามครั้งนั้น ปรากฏว่าอาณาจักรทวารวดีปราชัยอย่างย่อยยับ พินาศล่มจมไป ทั้งซากปรักหักพังเคลื่อนกลาตฝั่งจมน้ำแผ่นดินไทย

ลูกหลานชาวทวารวดีในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้สถาปนาอาณาจักรละโว้ สืบต่อมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ปรากฏหลักฐานเมื่อค้นพบหลักศิลาจารึกที่ศาลสูง จังหวัดลพบุรี สอดคล้องกับตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ และ หนังสือ จามเทวีวงศ์ ว่า มีกษัตริย์ชาวชวกะ มีชื่อว่า พระเจ้าสุริยราช หรือ อาทิกยราช แห่งเมืองนครศรีธรรมราช ยกกองทัพเรือเข้ามายึดครองเมืองละโว้ โดยอ้างว่าพระองค์เป็นกษัตริย์สืบเชื้อสายมาจากไทเสนทรวงศ์ แห่งอาณาจักรศรีชัย มีสิทธิ์ในราชบัลลังก์ ส่วนพระราชมารดาสืบเชื้อสายมาจาก พระเจ้าอินทรวรมะเทวะ แห่งอีสานปุระ ต่อมาจึงยกกองทัพเข้าไปยึดครองอาณาจักรอีสานปุระ และสถาปนาขึ้นเป็น อาณาจักรขอม ทรงพระนามว่า "พระบาทกัณโณฤศร์สุวรรณเทวะ" หรือพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๑ ทำนานไทยเรียกว่า พระเจ้าอัททยกษัตริย์ มีอำนาจอยู่ในอาณาจักรขอม จึงเป็นทางสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยนั้น เมืองศรีวิชัยปุระ ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรละโว้ จึงพอเป็นแนวทางให้คิดได้ว่า อาณาจักรสุวรรณภูมิ อาณาจักรพนม อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรเงินละหรืออีสานปุระ และอาณาจักรละโว้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นพระราชวงศ์เดียวกันทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อล่วงรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๑ ได้เกิดกบฏแย่งชิงอำนาจกันขึ้นในอาณาจักรขอม ทำให้อาณาจักรละโว้หรืออาณาจักรลพบุรี แยกแยกกับอาณาจักรขอม เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน อาณาจักรละโว้ ตั้งอยู่ที่เมืองลพบุรี หรือที่เรียกกันว่า "กัมโพชนคร" ส่วนอาณาจักรขอม เกิดจลาจลสู้รบแย่งชิงอำนาจกันเอง และทำสงครามขัดแย้งกับอาณาจักรจัมปาหรือประเทศเวียตนามอยู่เป็นเวลานาน ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๒ ได้สร้างปราสาทนครวัด สถาปนาเป็นราชธานี อาณาจักรขอม และเริ่มแผ่อำนาจเข้ามารุกรานอาณาจักรลพบุรี พวกขอมและชาวเขมรพื้นเมืองต่อสู้รบพุ่งกันเรื่อยมา จนถึงกลางพระพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พระเจ้าสุริยวรมัน

ที่ ๗ ผู้เป็นนักรบที่กล้าหาญสามารถ มหาราชองค์สุดท้ายของขอม มีความรอบรู้ในหลักรัฐศาสตร์ และकुศโลบายในการปกครองอย่างยอดเยี่ยม แต่เสนายานุภาพเข้าปราบปรามอาณาจักรจัมปาจนราบคาบ และขยายอาณาภาพเข้ายึดครองอาณาจักรลพบุรี ในสมัยนั้น ประเทศต่าง ๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของอาณาจักรขอมโดยสิ้นเชิง

ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีแน่ชัด แต่เป็นทางสันนิษฐานได้ว่า ก่อนที่พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๗ จะสามารถครอบครองดินแดนในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้ น่าจะต้องทำสงครามสู้รบกับอาณาจักรละโว้ อย่างหนักหน่วงรุนแรงอยู่เป็นเวลานาน เมืองศรีวิชัยปุระ หรือเมืองมโหสถ ซึ่งตั้งอยู่ในตำแหน่งชายแดนของอาณาจักรทั้งสอง เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ น่าจะประสบภัยพิบัติจากการสงครามในครั้งนั้น จนสภาพบ้านเมืองเสื่อมโทรมไร้ราลงเป็นลำดับ ในปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เมื่อพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๗ สิ้นพระชนม์ไป อาณาจักรขอมเริ่มอ่อนแอลง ชาวไทยอีกพวกหนึ่งซึ่งอพยพลงมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน เป็นต้นว่ามณฑลยูนนาน มณฑลเฉว่น มณฑล่านเจ้า ลงมาถึงนั้นอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เรียกตนเองว่าโยนกประเทศ ในชั้นแรกรวบรวมกันสถาปนาอาณาจักรเชียงแสนขึ้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง สร้างเมืองลานช้าง และต่อมาสร้างอาณาจักรล้านนาไทยขึ้นอีก ส่วนเมืองสุโขทัย พวกขอมส่งขุนนางชั้นผู้ใหญ่ไปยึดครองในฐานะประเทศราช ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ มีหลักฐานยืนยันว่า ชาวไทยทางภาคเหนือ มีพ่อขุนบางกลางท่าว เจ้าเมืองบางยาง พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด รวมกำลังกันเข้าโจมตียึดครองเมืองสุโขทัยแย่งชิงมาจากพวกขอมได้ สถาปนา อาณาจักรสุโขทัย ราชธานีแห่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นกษัตริย์องค์แรกของกรุงสุโขทัย นับได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของประเทศไทยชาติไทย ในดินแดนแหลมทอง ต่อมาในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กองทัพไทยมีเสนายานุภาพถึงขีดสูงสุด ทำสงครามรุกรบขับไล่พวกขอมออกจากดินแดนไทยจนหมดสิ้น

ส่วนทางบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ก็มีชาวไทยอีกพวกหนึ่ง เคยอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพวกขอม เมื่อเห็นว่าขอมอ่อนกำลังลง ก็ประกาศตั้งเมืองขึ้น สถาปนาอาณาจักรไทยขึ้นทางใต้ เรียกว่า อาณาจักรอโยธยา ในต้นศตวรรษที่ ๑๘ ปรากฏจากหลักศิลาจารึกที่ ๑๑ ยืนยันว่าเมืองหลวงของอาณาจักรอโยธยา มีนามว่า "อโยธยาศรีรามเทพนคร" ราชสำนักจีนได้บันทึกจดหมายเหตุไว้เป็นหลักฐานว่า ใน พ.ศ. ๑๘๓๒ ประเทศไทยทางตอนเหนือ

จีนเรียกว่า ประเทศเสียม ส่วนประเทศไทยตอนใต้ จีนเรียกว่า ประเทศหลอสก๊ก กันนี้ ประเทศไทยร่วมกันเข้าเป็นประเทศเดียวกัน จีนเรียกว่า ประเทศเสียมหลอสก๊ก ในตำนานเมือง นครศรีธรรมราช บันทึกว่า ท้าวอุทอง กับ พญาศรีธรรมมาโคกราช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชยก กองทัพรบกันที่เมืองบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่มีฝ่ายใดแพ้ชนะ จนต้องทำสัญญาสงบศึกอธิษฐานเป็นพระญาติกัน จึงพอเป็นหลักฐานได้ว่า ในสมัยนั้นอาณาจักรอโยธยา มีแสนยานุภาพเข้มแข็ง แต่อำนาจครอบคลุมดินแดนในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำบางปะกงและดินแดนแถบชายทะเลตะวันออกทั้งหมด รุกรบพวกขอมดอยรันจนพื้นที่ประเทศกัมพูชากับแถบลงเป็นลำดับในการทำสงครามขยายอาณาเขตของอาณาจักรอโยธยา น่าจะส่งผลกระทบกระเทือนมาถึงเมืองศรีวิชัยหรือเมืองมโหสถ เพราะเป็นจุดตั้งรับริมชายแดน ก่อนที่อาณาจักรอโยธยาสามารถพิชิตอาณาจักรขอมลงอย่างราบคาบ เมืองศรีวิชัยน่าจะถูกทำลายจนเหลือกลาญ ส่วนอาณาจักรกรุงสุโขทัย เมื่อสิ้นรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อำนาจทางการทหารเริ่มเสื่อมทรมาลง ส่วนอาณาจักรอโยธยา กลับยังเข้มแข็งมีแสนยานุภาพมากขึ้น พระเจ้าอุทอง จึงย้ายราชธานีเดิมลงไปสร้างเมืองใหม่ที่ตำบลหนองโสน ทรงขนานนามเมืองหลวงตามคติโคเลนทรวงศ์ว่า “....กรุงเทพมหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยา” ซึ่งพ่อพรหมณ์ถวายพระนามพระเจ้าอุทองว่า “สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว” อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ได้ถือกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๔๓ พระบริหารเทพธานีเขียนไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทย มีข้อความว่า....การควบคุมผู้คนพลเมืองใช้วิธีการทหารรับแบบอย่างมาจากกรุงสุโขทัย กำหนดมีเมืองบ่อนปรการตำแหน่งในสำหรับป้องกันราชธานีทั้ง ๔ ทิศ....ทิศตะวันออกเมืองนครนายก....และกำหนดให้มีหัวเมืองชั้นในทางด้านตะวันออก มีเมืองปราจีนบุรี เมืองพระรถ (อำเภอพนัสนิคม) เมืองชลบุรี เป็นต้น เมืองโคสำคัญก็ให้เจ้านายในราชวงศ์ไปปกครอง เมืองใหญ่ทางราชธานีออกไป เป็นเมืองพระยามหานคร ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ถัดไปก็เป็นเมืองประเทศราช ถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทอง....เข้าใจว่าเมืองศรีวิชัยหรือ เมืองมโหสถ ซึ่งมีมาแต่เดิมกรุงศรีอยุธยาและเสื่อมสูญไปเป็นป่าเป็นดง ซึ่งเรียกกันขึ้นหลังว่า “ดงศรีมหาโพธิ์” สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ พระเจ้าอุทอง ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใหม่ มีชื่อว่า เมืองปราจีน ซึ่งแปลว่า หัวเมืองทางทิศตะวันออก ที่บริเวณตำบลทองพระราม อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ในปัจจุบัน ให้มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองเดิมอยู่

บนที่ค่อนข้างลำนํ้าบางปะกง อาจทำให้เกิดก้นการนํ้าและการคมนาคมไม่สะดวก ต่อมาจึงย้ายลงมาสร้างเมืองใหญ่อยู่ริมฝั่งนํ้าบางปะกง บริเวณสถานที่ตั้งสำนักงานป่าไม้เขต และ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี ในปัจจุบัน ยังปรากฏทราบฐานกำแพงเมืองให้เห็นอยู่จนถึงทุกวันนี้

แม้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่อาจค้นหาได้ในขณะนี้และไม่อาจยืนยันถึงความเป็นมาแน่ชัดในเรื่องนี้ แต่น่าเชื่อว่า เมืองปราจีน น่าจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ ประมาณไม่เกิน พ.ศ. ๑๘๔๓ และในทศวรรษรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ กองทัพไทยได้รุกเข้าไปทำสงครามในอาณาจักรกัมพูชาที่ยึดอาณาจักรขอมโบราณไว้ในฐานะเมืองประเทศราช ในสมัยพระบรมราชาธิราชเจ้าเขมรหลวงพะงั่ว นอกจากพระองค์จะทรงผนวกอาณาจักรสุโขทัยรวมอยู่ในอาณาจักรศรีอยุธยาแล้ว ในปี พ.ศ. ๑๘๖๖ พระองค์ได้ส่งกองทัพไทยเข้าไปปราบปรามประเทศกัมพูชา โปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสทรงพระนามว่า พระอินทราชา เป็นกษัตริย์ปกครองประเทศเขมร จนถึง พ.ศ. ๑๘๗๕ สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ ๒ ได้แบ่งแยกอาณาจักรกัมพูชาออกเป็น ๒ ส่วน มีลักษณะคล้ายคลึงกับสมัยอาณาจักรเจนละ คือ ทางตอนเหนือเรียกว่า "สยามราชู" ให้เชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ปกครอง ส่วนทางตอนใต้เรียกว่า เมืองตะแวง ให้เชื้อราชวงศ์เขมรปกครอง ด้วยเหตุนี้เมืองปราจีน จึงมีฐานะเป็นหัวเมืองหน้าด่านที่จะเข้าไปสู่อาณาจักรกัมพูชา กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการสงครามสมัยต่อมา จากหลักฐานพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ได้เอ่ยชื่อถึงเมืองปราจีนเป็นครั้งแรก ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีข้อความว่า "....ฝ่ายพระยาตะแวง รู้ว่าพระนครศรีอยุธยาฉลักแผ่นดินใหม่ ก็ยกทัพขึ้นมาถึงเมืองปราจีน ก็จับได้คนถามให้การว่า พระเพ็ชรราชาครองสมบัติ เสนาบดีพร้อมมูลกันอยู่ "....กวาดเอาแต่ครัวอพยพชาวประจันต์แล้วกลับไปเมืองตะแวง...." จึงเห็นได้ว่าในสมัยอาณาจักรศรีอยุธยา ชนชาติไทยสามารถรวมตัวกันเข้าเป็นปึกแผ่นมั่นคงเป็นชาติเดียวกัน เรียกตัวเองว่า อาณาจักรอยุธยา หรือที่จีนเรียกว่า ประเทศสยามตลอดกาล นับเป็นการก่อตั้งประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย พร้อมกับการกำเนิดเมืองปราจีน ในลุ่มนํ้าบางปะกง

พระบริหารเทพธานี เขียนไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทย กล่าวถึงเมืองปราจีนในสมัยต่อมาว่า....ใน พ.ศ. ๒๑๗๘ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงแบ่งเมืองออกเป็น เอก โท ทริ จัตุวา ซึ่งเป็นเมืองชั้นในและชั้นกลาง เมืองปราจีน กำหนดให้

เป็นหัวเมืองชั้นในทางราชธานี ขึ้นอยู่ในอำนาจของเจ้าพระยาจักรี ตำแหน่งสมุหนายก ถือตราราชสีห์....” ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพัน จันทนุมาศ บันทึกไว้ว่า “....แล้วมีพระราชบริหารสั่ง พระยานครนายก พระยาปราจีน.... กุม พล ๑๐๐๐๐ ออกไปตั้งค่ายคูปลูกขังฉางถ้ำน้ำลำเลียงไว้ตำบลท่าบง รักษาให้มั่นคงอย่าให้เสียที่ แก่ข้าศึก....” และในหนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัด ทำให้การชาวกรุงเก่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ บันทึกว่า “....ด่านกรุงทวารวดีฝ่ายตะวันออกสุดแดนด่านใหญ่ คือ ด่านหนุมานหนึ่ง ทิศฝ่าย ใต้จดแดนกัมพูชา ระยะทางตะวันออกห่างกรุงเทพทวารวดี ๑๒ วัน คือ ด่านพระกริษหนึ่ง....” เป็นหลักฐานทำให้เราได้แน่ชัดว่า นอกจากเมืองปราจีนเป็นหัวเมืองชั้นในทางราชธานี ขึ้นอยู่ใน อำนาจของเจ้าพระยาจักรี สมุหนายก ถือตราราชสีห์ เมืองปราจีนยังถูกกำหนดให้เป็นเมืองหน้าด่าน ทางทิศตะวันออก มีอาณาเขตจรดประเทศกัมพูชา เมืองปราจีนมีด่านสำคัญทางทิศตะวันออก ๒ ด่าน คือ ด่านใหญ่ชื่อด่านหนุมาน เป็นที่ตั้งอำเภอekinทร์บุรีในปัจจุบัน และด่านเล็กชื่อด่านพระกริษ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอดงมะนา นคร ฐานะทางการปกครองเมืองปราจีน เป็นหัวเมืองชั้นโท เจ้าเมืองมี บรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยา สมัยตอนต้นอาณาจักรศรีอยุธยา จังหวัดปราจีนบุรี ประสบภัยพิบัติ อย่างแสนสาหัส เพราะถูกกองทัพเขมรยกเข้ามาโจมตีทำลายเผาผลาญบ้านเรือนราษฎร ทั่วอาาราม กวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลย ถูกฆ่าฟันล้มตายแตกฉานชานเซ็น ช้าแล้วช้าเล่าเป็นเวลานานถึง ๑๐๐ ปี จนถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยกกองทัพไทยเข้าไปแก้แค้นประเทศเขมร จับพระยา ละแวกทำพิธีปฐมกรรม ชาวเมืองปราจีนบุรี จึงรอดพ้นจากความวิบัติตั้งแต่นั้นมา ด้วยเหตุนี้ ในจังหวัดปราจีนบุรีจึงไม่มีโบราณสถานอันสวยงามเก่าแก่เหลืออยู่ให้ชมเช่นหัวเมืองอื่น ครั้นใน ตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๔ กองทัพพม่ายกเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยา กรมหมื่นเทพ พิพิธ ได้รวบรวมประชาชนหัวเมืองชายทะเลตะวันออก เข้ามาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองปราจีน จัดกองทัพ เพื่อช่วยป้องกันราชธานี ให้ทัพหน้ายกไปตั้งรับพม่าที่ปากน้ำโยธกา ในเขตจังหวัดนครนายก พม่ายกกองทัพเรือขึ้นมาโจมตีจนแตกพ่าย กองทัพพม่ายกติดตามเข้ามาเผาผลาญทำลายเมืองปราจีน จนย่อยยับ ก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นำทหารไทยจินตหัก ทัพพม่าออกมาได้ เสด็จมาถึงเมืองปราจีน จึงไม่อาจตั้งมั่นอยู่ได้ ต้องทรงนำกองทัพไทยเสด็จหลบหนีไปถึงเมืองจันทบุรี ด้วยเคราะห์กรรมที่เมืองปราจีนประสบมาอย่างหนัก นับตั้งแต่เมืองศรีวิศล

ประ ทมทสภาพการเป็นเมืองท่าสำคัญ เพราะผืนแผ่นดินทางตอนใต้ขึ้นเขินงอกออกไปในทะเล เรือสินค้าไม่สามารถแล่นเข้ามาจอดได้ จึงสิ้นสุดการเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ความมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจจึงสลายไป จากนั้นกรอนเคยรุ่งโรจน์ทางอารยธรรม วัฒนธรรม ศิลปวิทยาการ ก็กับ รัศมีต่ำท้อยลงมีฐานะเพียงหัวเมืองชั้นโท ถูกกองทัพเขมรและกองทัพพม่าซ้ำเติมเสียจนยับเยิน ตก ทำจนถึงขีดสุด ดังนั้นเมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสถาปนาอาณาจักรกรุงรัตนโกสินทร์ ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ เมืองปราจีนบุรี เกือบหายสาบสูญไปจากประวัติศาสตร์ชาติไทย แม้แต่ ประกาศพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและแปลงนามเจ้าเมืองทั่วราชอาณาจักร ก็ไม่มีชื่อ เมืองปราจีนปรากฏไม่ ถูกยุบไปรวมกับเมืองฉะเชิงเทรา ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง พ.ศ. ๒๓๙๙ เมื่อกำนันอินชุตพบพระพุทธรูปทองคำ ซึ่งเป็นศิลปสมัยทวารวดี มีชื่อว่า พระนรินทรราย จึงกล่าวขำขัน พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้จับบันทึกเรื่องราว ของเมืองปราจีนบุรี ชื่อเสียงของหัวเมืองเก่าแก่จึงฉายแสงความรุ่งเรืองในอดีตทำหายประวัติศาสตร์ ของชาติไทย ทำให้บรรดาผู้ศึกษาค้นคว้าวิชาโบราณคดี พุ่งจุดสนใจมายังดินแดนโบราณแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสทอดพระเนตร ดังนั้น เมื่อพระองค์ทรงปฏิรูปจัดระเบียบการปกครองขึ้นในประเทศไทย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะเมืองปราจีน ขึ้นเป็นที่ตั้งทำการมณฑล มีชื่อว่า “มณฑลปราจีน” ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ดำรงตำแหน่ง ข้าหลวงเทศาภิบาล ดำเนินราชการมณฑลปราจีน

เมื่อกล่าวถึงเมืองศรีวิชัยปุระ เมืองมโหสถ หรือ จังหวัดปราจีนบุรี เราไม่อาจละเลยที่จะพูดถึง ชุมชนโบราณและศาสนสถาน ในเขตบ้านทุ่งโพธิ์ ในเขต กิ่งอำเภอนาคู แต่เดิม อยู่ในอำเภอบินทร์บุรี นับจากสมัยอาณาจักรศรีอยุธยาขึ้นไป ยังขาดหลักฐานที่จะยืนยันว่าแต่เดิม มีชื่ออย่างไร สร้างขึ้นในสมัยใด แต่ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เรียกชุมชนโบราณ นี้ว่า “บ้านหนองน” สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีชื่อเรียกกันว่า เมืองกระบิลบาง อำเภอบินทร์-บุรีบ้าง จากการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยสภาพตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ชี้ให้เห็นชัดโดยปราศจากข้อสงสัยว่า แต่เดิมอำเภอบินทร์บุรีนั้น เป็นศูนย์กลางการคมนาคม เป็น

ชุมทางที่จะแยกเข้าไปสู่ดินแดนที่ราบสูงจังหวัดนครราชสีมาและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งแยกเข้าไปสู่ประเทศเขมร หรืออาณาจักรขอม หรืออาณาจักรเงินละ หรืออาณาจักรพนมโบราณและสามารถเดินทางต่อเข้าไปยังอาณาจักรจัมปาหรือประเทศเวียดนาม จึงน่าจะเป็นหัวเมืองที่มีชุมชนหนาแน่น มีความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่ในอำนาจการปกครองของเมืองศรีวิชัยปุระในสมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงความสำคัญในฐานะเป็นด่านใหญ่ทางตะวันออก ในสมัยรัตนโกสินทร์อำเภออินทร์บุรี ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดสมัยหนึ่ง แม้ว่าต่อมาสถานการณ์ทางการเมือง ภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไม่อำนวย ถูกยุบลงเป็นอำเภอเช่นเดิมก็ตาม แต่สถานที่ตั้งของศาลจังหวัดอินทร์บุรี เรือนจำจังหวัดอินทร์บุรี และสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดอินทร์บุรี ย่อมยืนยันถึงความสำคัญแห่งความเป็นเมืองเอกเมืองหนึ่ง ซึ่งได้เกิดและอยู่ร่วมสมัยกับเมืองศรีวิชัยปุระ เมืองมโหสถ และจังหวัดปราจีนบุรี มาตราบนานเท่าทุกวันนี้

เพื่อขจักความสับสนเกี่ยวกับความเป็นมาของจังหวัดปราจีนบุรี ตามที่ได้เรียบเรียงเป็นลำดับมา จะเห็นได้ว่า แต่เดิมจังหวัดปราจีนบุรี มีชื่อว่า เมืองมโหสถ หรือ เมืองศรีวิชัยปุระตั้งอยู่ที่บริเวณบ้านโคกวัด บ้านเนินสระบัว ตำบลโคกบึง อำเภอโคกบึง จังหวัดปราจีนบุรี นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เคยเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอาณาจักรสุวรรณภูมิ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จักรพรรดิในประเทศอินเดีย ส่งพระโสณะเถระ กับพระอุตระเถระ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นครั้งแรก ต่อมาเมื่อราว พ.ศ. ๕๐๐ - พ.ศ. ๑๑๐๐ อาณาจักรพุนันหรืออาณาจักรพนม มีอำนาจขึ้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศเขมร จังหวัดปราจีนบุรีจึงตกอยู่ในอำนาจการปกครองของอาณาจักรพนม ประมาณ พ.ศ. ๑๑๐๐ - พ.ศ. ๑๔๐๐ ได้เกิดอาณาจักรเงินละหรืออิตานปุระ ขึ้นแทนอาณาจักรพนม พวกเงินละจึงแผ่อำนาจการปกครองเข้ามาในจังหวัดปราจีนบุรี ในเวลาเดียวกันได้เกิดอาณาจักรทวารวดี มีอำนาจขึ้นที่เมืองนครปฐมราว พ.ศ. ๑๐๐๐ - พ.ศ. ๑๕๐๐ อาณาจักรทวารวดี จึงเข้ามามีอำนาจในจังหวัดปราจีนบุรีด้วย ในราว พ.ศ. ๑๖๐๐ ได้เกิดอาณาจักรละโว้หรืออาณาจักรลพบุรี ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาแทนอาณาจักรทวารวดี และได้เกิดอาณาจักรขอม ขึ้นในอาณาจักรเงินละเดิม ต่างแย่งชิงความเป็นใหญ่ในเมืองศรีวิชัยปุระตลอดมา จนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ ๗ จึงสามารถยึดครอง

ดินแดนทั่วภาคสมุทรอินโดจีนไว้ในอำนาจ จังหวัดปราจีนบุรี จึงตกไปอยู่ในปกครองของอาณาจักรขอม ต่อมา อาณาจักรสุโขทัย เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในเวลาเดียวกัน เกิดอาณาจักรอโยธยา ขึ้นในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เมืองปราจีนบุรีจึงตกอยู่ในอำนาจการปกครองของอาณาจักรอโยธยา เมื่ออาณาจักรอโยธยา ย้ายราชธานีลงไปสร้างใหม่ที่ตำบลหนองโสน พระเจ้าอู่ทอง จึงสถาปนาอาณาจักรศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๑๘๘๓ ต่อมาได้ผนวกอาณาจักรสุโขทัย เข้ามารวมกันเข้า ก่อตั้งประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรก จังหวัดปราจีนบุรี จึงรวมอยู่ในราชอาณาจักรไทย มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศตะวันออก มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นในทางราชธานี จนถึง พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์ขึ้นจังหวัดปราจีนบุรี จึงเป็นหัวเมืองสำคัญทางภาคตะวันออกมาจนถึงปัจจุบันนี้

จังหวัดปราจีนบุรี นับได้ว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่เก่าแก่ของชาติไทย ในดินแดนภาคตะวันออก อันเป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรม วัฒนธรรม ศิลปวิทยาการ ในบริเวณลุ่มน้ำบางปะกงเคยเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งนิกายหินยาน มหายาน ศาสนาพราหมณ์ ลัทธิต่าง ๆ ทราบเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปพระพุทธรูป เทวรูป เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับของคนในสมัยโบราณ ถือว่าเป็นสมบัติอันเก่าแก่ของชาติไทย ทรงคุณค่าต่อการศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ วิชาโบราณคดี ตลอดจนการวิวัฒนาการของชาติไทย ดินแดนอันเคยรุ่งเรืองในอารยธรรมวัฒนธรรม มาเป็นเวลานับพันปีก่อนที่จะกำเนิดชาติไทยขึ้น ในขณะที่ชนชาติต่างๆ ในทวีปยุโรปยังเป็นในป่าเถื่อนเร่ร่อนอยู่ในตงคิบ ชาวเมืองศรีวิชัยประจักษ์จักระเบียบการปกครองบ้านเมือง มีความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ศึกษาและเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ชื่อเสียงของเมืองศรีวิชัยประจักษ์ หรือ เมืองมโหสถ หรือ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ มานานนับ ๑๐๐ ปี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งฝังจมอยู่ใต้ผืนแผ่นดินอันโบราณเก่าแก่นี้ คงรอคอยให้ความรู้แก่นักศึกษา นักค้นคว้าในอนาคตไม่มีวันจบสิ้นท่านซึ่งเป็นคนไทย เกิดและอยู่อาศัยในแผ่นดินไทย ได้เคยทำความรู้จัก ได้เคยสัมผัส ได้ให้ความสนใจต่อมรดกของบรรพบุรุษบ้างหรือยัง แม้ว่าจังหวัดปราจีนบุรี อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเพราะความชราภาพอาจร่วงโรยไม่วัจิตรสสอ อย่างเช่น พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย ลพบุรี พิษณุโลก นครปฐม อู่ทอง หรือพระนครศรีธรรมราช ก็ตาม แต่

จังหวัดปราจีนบุรี สะท้อนให้เห็นรอยบาทแผลในอดีต ซึ่งชนชาติศัตรูฝากไว้บนผืนแผ่นดินไทย ลึกลึกกว่าสถานที่ใดๆ และอย่างน้อยท่านจะได้เห็นหัวเมืองในสมัยอาณาจักรเงินละที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ ท่านมีโอกาส เคารพสักการะต้นพระศรีมหาโพธิ์ บริโภคเจี๊ยบตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่แห่งเดียวในประเทศไทย มีอายุยืนยาวมาจนถึงปัจจุบันนับได้ ๒๐๐๐ ปีเศษ

พันตำรวจโท สรรพเพชญ์ ธรรมาธิกุล

รองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี ผู้เรียบเรียง.

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๒๑.

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)

ท่านจะใช้บริการของ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีได้อย่างไร

โดย นายพีระ คุณานรักษ์

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี มีเขตอำนาจในอำเภอกบินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภوتاพระยา กิ่งอำเภอนาคีและกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น ผู้เขียนจึงคิดว่าประชาชนในเขตอำเภอและกิ่งอำเภอดังกล่าว คงจะมีความภูมิใจและตั้งใจที่ให้มีศาลศาลจังหวัดกบินทร์บุรีใหม่ ประชาชนบางท่านอาจคิดว่าการที่ได้เหยียบย่างขึ้นไปบนศาลนั้นทำให้เกิดความไม่เป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัวไปตลอดชีวิตก็ได้ ทำให้ท่านคิดว่าทำไมประชาชนเหล่านั้นจึงมีความคิดเช่นนั้น ถ้าจะให้ผู้เขียนตอบแล้ว อาจตอบได้ว่า-ถ้าประชาชนท่านใดทำมาหากินโดยปกติสุขแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นอย่างใดที่จะต้องมาศาล นอกเสียจากว่าได้เกิดข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทกันขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็นทางแพ่งหรือทางอาญา และไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ได้รับความเสียหายหรือฝ่ายผู้กระทำความผิด ซึ่งเหตุเหล่านั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมทำให้เกิดความทุกข์และความกังวลใจ สิ่งเหล่านั้นเมื่อมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อมีความจำเป็นจะต้องขึ้นศาล ก็เกิดความไม่แน่ใจว่าคดีของตนนั้นจะแพ้หรือชนะกันแน่ทำให้เกิดความทุกข์มากขึ้นไปอีก บางท่านอาจถึงกับไม่เป็นอันกินอันนอนไม่มีจิตใจที่จะประกอบสัมมาอาชีพต่อไป จึงทำให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นมงคลแก่ตัวเองขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น บางท่านอาจคิดว่าถึงแม้จะไม่มีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งใด แต่ถ้าได้เหยียบย่างขึ้นไปบนศาลแล้ว ตัวเองจะต้องพบเหตุเภทภัยในอนาคตอย่างแน่นอน บางท่านอาจต้องไปอาบน้ำมนต์ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืนก็มี สำหรับความคิดในประการหลังนี้ ผู้เขียนขอบอกว่าไม่เป็นความจริงเลย ถ้าว่าแรกที่ท่านได้เหยียบย่างขึ้นมาบนที่ทำการศาลนี้ ท่านก็จะรู้สึกได้ทันทีเลยว่า ความร่มเย็นได้เข้าครอบคลุมทั่วท่านแล้ว เพราะลมสามารถพัดเข้ามายังที่ทำการศาลได้ทุกด้าน โดยเฉพาะหน้ามุขชั้นล่างนั้นโอเอศระเหยมาไม่ถึง นอกจากนั้นเมื่อท่านได้เห็นใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสของพนักงานศาลและผู้พิพากษาทุกท่านแล้ว ผู้เขียนก็เชื่อได้ทันทีเลยว่าท่านต้องเกิดความมั่นใจในอันที่จะได้รับความยุติธรรมอย่างแน่นอน ฉะนั้น ขอท่านได้โปรดอย่ารังเกียจศาลเลย และผู้เขียนขอชักชวนท่านได้โปรดใช้บริการของศาลจังหวัดกบินทร์บุรีในเมื่อท่านมีความจำเป็นจะต้องใช้

ความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องใช้บริการของศาลจังหวัดकिनทร์บุรี

ความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการของศาลจังหวัดकिनทร์บุรีนั้น เกิดขึ้นได้ ๒ ทางด้วยกัน คือ ทางคดีอาญาและทางคดีแพ่ง

คดีอาญา

ในทางคดีอาญานี้ ท่านจะใช้บริการของศาลได้ต่อเมื่อท่านได้รับความเสียหายจากการทำความผิดทางอาญาจากผู้อื่นหรือท่านถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา

ในกรณีที่ท่านเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากการได้รับการทำความผิดทางอาญา ท่านอาจร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน เพื่อสอบสวนคดีให้กับท่าน หลังจากพนักงานสอบสวนได้สอบสวนคดีเสร็จแล้ว ก็อาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องอีกครั้งหนึ่ง ในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหา ท่านในฐานะที่เป็นผู้เสียหายก็ต้องคอยรับหมายเรียกของศาล เพื่อไปเป็นพยาน ซึ่งพนักงานอัยการในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นโจทก์ จะขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ส่งหมายเรียกนี้ให้กับท่าน เมื่อท่านได้รับหมายเรียกแล้ว ขอความกรุณาท่านได้โปรดไปศาลตามวันเวลาที่ศาลนัดและพยายามอย่าหลีกเลี่ยงการมาศาลซึ่งกรณีอาจเป็นได้ว่า ท่านได้รับเงินค่าเสียหายจากจำเลยแล้ว หรือท่านกลัวอิทธิพลของจำเลย อย่าลืมว่าท่านเองเป็นผู้กล่าวหาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดต่อท่าน ฉะนั้น ถ้าท่านไม่มาศาลเพื่อเป็นพยานให้แก่ตัวเองแล้ว ใครเล่าจะเป็นพยานให้แก่ท่าน และใครเล่าจะช่วยท่านได้ประการสำคัญก็คือ ถ้าท่านไม่มาศาล ศาลอาจออกหมายจับท่านมาซึ่งไว้นกว่าจะเบิกความก็ได้ หรือกรณีที่ท่านมาศาล แต่เบิกความไม่ตรงตามความจริงหรือเบิกความไม่ตรงตามที่ท่านเคยให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวน ท่านอาจมีความผิด เพราะท่านได้สาบานต่อศาลแล้วว่า จะเบิกความตามความจริง และเมื่อเป็นเช่นนั้นท่านเองนั้นแหละอาจถูกดำเนินคดีในข้อหาเบิกความเท็จหรือแจ้งความเท็จ เพราะฉะนั้น จึงจำไว้ว่า ความจริงก็คือความจริง อย่าได้บิดเบือนเชียวแหละ ทั้งนี้ ท่านอื่น ๆ ที่มาเป็นพยานให้กับท่านก็เช่นกันไม่ได้รับยกเว้นนะ

ส่วนกรณีที่ท่านไม่ต้องการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ท่านก็อาจฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่ว่า คดีบางประเภท เช่น วางเพลิง ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์

ปล้นทรัพย์ ฆ่าคน ทำร้ายร่างกายให้เกิดบาดเจ็บ หรือกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้คนตาย เช่น ขับรถชนคนตาย เป็นต้น ที่ท่านไม่อาจฟ้องเองได้ เพราะคดีเหล่านี้ในปัจจุบันอยู่ในอำนาจของศาล ทหาร ท่านจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามวิธีการข้างต้น แล้วด้วยการศาลทหารจึงจะเป็น โจทก์ฟ้องคดีให้ท่าน เมื่อท่านยื่นฟ้องคดีเองแล้ว ศาลจะนัดไต่สวนมูลฟ้องของท่าน เพราะคดี ของท่านยังไม่เคยผ่านการสอบสวนมาก่อน จึงไม่อาจทราบได้ว่าเป็นคดีที่มีมูลเป็นความผิดตาม กฎหมายหรือไม่ ถ้าพยานหลักฐานที่ท่านนำมาให้ศาลไต่สวน ศาลได้พิจารณาเห็นว่าคดีของท่าน มีมูลเป็นความผิดต่อกฎหมาย ศาลก็จะรับประทับฟ้องไว้ แล้วหมายเรียกจำเลยมาแก้คดีและนัดสืบ พยานต่อไป ถ้าเห็นว่าไม่มีมูลก็จะยกฟ้องไป ท่านจะเห็นได้ว่าในคดีที่ท่านร้องทุกข์ต่อพนักงาน สอบสวนเพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องคดีให้กับคดีที่ท่านเป็นโจทก์ฟ้องเองนั้นต่างกันอย่างไร

ในกรณีที่ท่านเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่ผู้เสียหาย ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ท่านอาจถูกควบคุมตัวไว้เพื่อทำการสอบสวน เว้นแต่ท่านจะมี ประกันตัวไปในชั้นสอบสวน ในกรณีที่ท่านไม่ได้ประกันตัวหรือไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว ท่านจะถูกควบคุมตัวเป็นเวลา ๗ วัน นับแต่วันที่ถูกจับและถูกนำตัวมาตั้งที่ทำการของตำรวจ หลังจากนั้นท่านจะถูกนำตัวมาขอฝากขังต่อศาล กรณีเช่นนี้ท่านจะปฏิเสธไม่ใช้บริการของศาลไม่ได้ เพราะกฎหมายบังคับไว้ว่า ถึงท่านไม่ต้องใช้ ศาลก็ต้องบริการให้ท่านอยู่ดี อย่าได้รังเกียจที่จะใช้ บริการของศาลเลยนะครับ การขอฝากขังนี้ ศาลจะอนุญาตให้ฝากขังหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เหตุผลของพนักงานสอบสวน ข้อคัดค้านของผู้ต้องหาและดุลพินิจของศาล พนักงานสอบสวนมี สิทธิจะขอฝากขังท่านต่อศาลนับจากการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนเองได้ไม่เกิน ๔ ครั้ง ๆ ละ ไม่เกิน ๑๒ วัน สำหรับความผิดที่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับ เกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงกว่านี้ พนักงานสอบสวน อาจขอฝากขังท่านต่อศาลได้ไม่เกิน ๗ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๑๒ วัน แต่ถ้าพนักงานสอบสวนสอบสวน เสร็จก่อนระยะเวลานี้ เขาอาจไม่ขอฝากขังจนครบกำหนดระยะเวลานี้ก็ได้ อย่างไรก็ตามก็มีสิทธิ์ที่ จะขอประกันตัวต่อศาลในระหว่างที่ถูกฝากขังนี้ได้ ซึ่งถ้าไม่ใช่คดีที่หนักหนาจนเกินไปแล้ว ความ หวังที่ท่านจะได้รับการประกันก็มีอยู่มากทีเดียว บอกท่านได้ไปกระจ่างไว้-ในส่วนลึกของหัวใจด้วย ว่า ไม่ว่าท่านจะได้รับการประกันตัวหรือไม่ ท่านไม่ต้องเสียเงินมัดจำแต่ศาลสั่งตั้งเดียว

ท่านปฏิเสธในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวท่านเพียงเจ็ดสิบสองชั่วโมงเท่านั้น ถ้าจะควบคุมท่านต่อไป ก็ต้องขอฝากห้องและฝากขังต่อศาล แต่ขอได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๖ วัน ถ้าขอฝากห้องตามระยะเวลานี้แล้ว ยังสอบสวนไม่เสร็จ ก็จะขอฝากห้องได้อีกเพียง ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๖ วัน แต่ต้องนำพยานมาให้ไต่สวนเพื่อทราบว่าจะทำไมถึงสอบสวนล่าช้า ถ้าท่านให้การรับสารภาพในคดีเช่นนั้น พนักงานสอบสวนจะควบคุมตัวท่านไว้เพื่อสอบสวน ไม่ได้เลย จะต้องนำตัวท่านปล่อยต่อศาลด้วยวาจาทันที และศาลก็จะบริการท่านด้วยการพักคืนทันทีเหมือนกัน

คดีแพ่ง

เมื่อท่านมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาอยู่อย่างไร ท่านก็ควรที่จะได้รับผลจากสิทธินั้นอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าท่านได้รับผลแต่เพียงบางส่วนหรือไม่ได้รับเลย ท่านย่อมได้รับความเสียหาย ซึ่งแสดงว่าสิทธิอันชอบธรรมของท่านได้รับการโต้แย้งแล้ว ถ้าเป็นเช่นนั้น ท่านจะบรรเทาความเสียหายของท่านได้อย่างไร ผู้เขียนเคยเห็นป้ายคำขวัญในอำเภอकिनทร์บุรีว่า “ทุกข์กายไปหาหมอทุกข์ใจไปหานายอำเภอ” ตอนนั้นท่านทุกข์เกี่ยวกับสิทธิของท่านที่ถูกโต้แย้ง ท่านจะไปหาใครละครับ ศาลจังหวัดकिनทร์บุรีไงละครับ เห็นจะต้องตั้งคำขวัญใหม่ว่า “ทุกข์สิทธิไปหาศาล” จะเข้าทำหรือไม่ ก็ขอพระเดชพระคุณช่วยพิจารณาเถาะครับ

เมื่อท่านได้รับข้อโต้แย้งข้างต้นแล้ว หากท่านต้องการให้ผลเสียหายนั้น ได้รับการทดแทนหรือชดเชยคืน ท่านก็จะต้องนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล ถ้าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจศาลจังหวัดकिनทร์บุรี ท่านจะยื่นฟ้องที่ศาลจังหวัดकिनทร์บุรีได้ต่อเมื่อท่านได้รับอนุญาตจากศาลจังหวัดकिनทร์บุรี โดยท่านจะต้องยื่นคำขออนุญาตเป็นคำร้องด้วยเหตุผลว่า ถ้าพิจารณาคดีที่ศาลนี้แล้วจะเป็นการสะดวกในคำฟ้องท่านจะต้องมีข้อหา เช่นหาว่าเขาฉกสัญญาและท่านจะต้องมีข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาด้วย เพราะถ้าหาว่าเขาฉกสัญญาเฉย ๆ ก็ไม่อาจจะรู้ได้ว่าฉกสัญญาอะไร ก็ต้องมีข้ออ้าง เช่น อ้างว่าเขาโกงเงินไป แล้วเขาฉกสัญญาไม่ใช้คืนเป็นต้น นอกจากนี้ยังจะต้องมีคำขอบังคับด้วย เช่น ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยใช้เงินคืน ไม่เช่นนั้นแล้วศาลก็ไม่อาจรู้ได้ว่าท่านต้องการให้ศาลพิพากษาบังคับจำเลยอย่างไร แต่ข้อสำคัญท่านอย่าลืมเสียค่าขึ้นศาลและหลวงหนาทึกร้อยละสิบสี่ของจำนวนทุนทรัพย์ แต่สูงสุดไม่เกินสองแสนบาท อย่างไรก็ตาม ถ้า

เป็นคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ เช่นฟ้องขับไล่ โดยไม่ได้เรียกค่าเสียหายเข้ามาด้วย ค่าขึ้นศาลของคดีเช่นนี้เสียเพียงสองร้อยบาท เมื่อศาลได้ตรวจคำฟ้องและค่าขึ้นศาลแล้ว เห็นว่าถูกต้องตามกฎหมาย ศาลก็จะรับฟ้องไว้ สำหรับท่านที่ไม่มีสตางค์จะเสียค่าขึ้นศาล และค่าธรรมเนียมอื่นๆ ก็อาจฟ้องคดีได้เช่นกัน โดยยื่นคำร้องขอว่าความอย่างคนอนาถา และเมื่อได้สอบถามคนว่าเป็นคนยากจนกับศาลได้ไต่สวนแล้ว เชื่อว่าเป็นคนยากจนจริง และคดีของโจทก์มีมูล ศาลก็จะไม่เรียกเก็บค่าขึ้นศาล และรับคำฟ้องไว้ เห็นไหมละครับว่า ความยุติธรรมนั้น ไม่ใช่แค่คนรวยเท่านั้นหรอกที่จะได้รับ คนจนก็มีสิทธิได้รับเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นศาลจะออกหมายเรียกจำเลย (ผู้ที่ทำให้ท่านได้รับความเสียหาย) มาแก้คดี ท่านมีหน้าที่จะต้องนำหมายเรียกนั้นไปส่งให้แก่จำเลย เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกแล้ว จำเลยจะต้องยื่นคำให้การต่อสู้คดีหรือยอมรับตามที่ท่านฟ้องภายใน ๘ วัน นับแต่วันที่ได้รับหมายเรียก นอกจากจำเลยจะต้องยื่นคำให้การแล้ว จำเลยยังอาจฟ้องแย้งโจทก์เข้ามาในคดีเดิมได้ ในกรณีเช่นนี้โจทก์ก็จะกลายเป็นจำเลยด้วย มีหน้าที่เช่นเดียวกับจำเลย ยิ่งพิลึกไหมละ ไม่รู้ว่ใครฟ้องใครละทีนี้ หากจำเลยไม่ยื่นคำให้การ ท่านซึ่งเป็นโจทก์ มีหน้าที่จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ถูกรับกำหนดยื่นคำให้การของจำเลย ขอให้ศาลสั่งว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ หากท่านไม่ยื่นคำร้อง ศาลอาจสั่งจำหน่ายคดีของท่านเสียจากสารบบความ เมื่อศาลสั่งว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว ศาลก็จะนัดสืบพยานโจทก์ โดยแจ้งวันนัด ให้จำเลยทราบด้วย เพื่อจำเลยจะได้มีโอกาสมาศาล อย่างไรก็ดี หากจำเลยเป็นผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว แม้จำเลยจะมาศาล จำเลยก็ไม่มีสิทธิที่จะนำพยานของตนเข้าสืบได้ เพราะจำเลยไม่ได้ให้การไว้และไม่มีการประกันที่จะสืบ แต่จำเลยก็อาจตนเองเป็นพยานให้แก้ตัวเองได้ ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การ ถ้าเป็นคำให้การต่อสู้คดี ศาลก็จะนัดตั้งสองสถานเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท และกำหนดหน้าที่นำสืบต่อไป แต่ถ้าเป็นคำให้การยอมรับตามที่ฟ้องของโจทก์ ศาลก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้ หรืออาจพิพากษาคดีไปเลย เมื่อศาลตั้งสองสถานเสร็จแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานก่อนวันนัดสืบพยาน ทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า ๓ วัน วันนัดสืบพยานนัดแรกนี้ ทั้งสองฝ่ายจะต้องมาศาล ถ้าไม่มาศาลๆ จะมีคำสั่งว่า ฝ่ายที่ไม่มานั้นขาดนัดพิจารณา และจะสืบพยานไปฝ่ายเดียว แล้วตัดสินทันที ถ้ามาศาลทั้งสองฝ่ายศาลจะสืบพยาน ฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อนซึ่งอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยก็ได้ หลังจากนั้นจึงจะสืบพยานของอีก

ฝ่ายหนึ่ง ในระหว่างที่ฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อนซึ่งอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยก็ได้ หลังจากนั้นจึงจะสืบพยานของอีกฝ่ายหนึ่ง ในระหว่างที่ฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อนยังสืบพยานไม่เสร็จ คู่ความฝ่ายใดจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมก็ได้โดยทำเป็นคำแถลงยื่นต่อศาล ถ้าระยะเวลาพ้นไปแล้ว ก็จะต้องทำเป็นคำร้อง การอ้างเอกสารเป็นพยาน ฝ่ายที่อ้างจะต้องเสียค่าอ้างฉบับละ ๕ ส่วนบุคคลที่ถูกอ้างมาเป็นพยานนั้น ถ้ามาเป็นพยานโดยหมายเรียกของศาล พยานจะได้ค่าพาหนะและค่าบ่วยการด้วย เมื่อสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้ว ศาลก็จะพิพากษาและออกคำบังคับไปยังฝ่ายที่แพ้คดี อนึ่งระยะเวลาตั้งแต่โจทก์ฟ้องคดีจนถึงเวลาก่อนที่ศาลจะตัดสิน ถ้าโจทก์เห็นว่าจำเลยเล่นไม่ซื่อกำลังยกย่าย้ายเททรพย์ไปไว้เสียที่อื่น โจทก์ก็อาจขอให้ศาลยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายของโจทก์

ฝ่ายที่แพ้คดีจะต้องปฏิบัติตามคำบังคับ มิฉะนั้นฝ่ายที่ชนะคดีอาจขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี เพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดทรัพย์สิน หรือจำขัง ฝ่ายที่แพ้คดีได้ ถ้าฝ่ายที่คดีโดยยึดทรัพย์สินของท่านก็อาจยื่นคำร้องขอตทรัพย์สินเข้ามากได้ว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดไปนั้นไม่ใช่ของจำเลย ถ้าเป็นเช่นนั้นโจทก์กับผู้ร้องขอตทรัพย์สินก็ต้องสู้คดีกันต่อไปอีก หรือในกรณีที่ท่านเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ในคดีก่อนอยู่ก่อนแล้ว แต่ท่านยังไม่ทนายยึดทรัพย์สินลูกหนี้ แล้วลูกหนี้ของท่านถูกผู้อื่นยึดทรัพย์สินไปก่อน ท่านก็จะเป็นผู้ต้องห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก ในกรณีนี้ถ้าหากว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอะไรเหลืออยู่ให้ท่านยึดมาขายทอดตลาดพอชำระหนี้ได้แล้ว ถ้าหากว่าท่านยังต้องการที่จะได้รับชำระหนี้อยู่ ท่านจะต้องยื่นคำร้องขอเจดีย์ทรัพย์สินในคดีที่ผู้อื่นยึดทรัพย์สินของลูกหนี้นั้น เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วไม่มีผู้ใดร้องคัดค้าน ศาลก็จะประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้หลังจากที่ได้เงินจากการขายทอดตลาดและหักค่าธรรมเนียมแล้ว ท่านก็มีสิทธิ์ที่จะรับชำระหนี้ตามจำนวนที่เป็นเจ้าหนี้อยู่ ถ้ารับแล้วยังมีเงินเหลือก็ต้องคืนแก่ลูกหนี้ ถ้ารับแล้วยังได้พอกับจำนวนหนี้ ก็ต้องติดตามลูกหนี้กันต่อไป ซึ่งจะได้อะไรหรือไม่ได้อะไรแล้วแต่บุญแต่กรรมที่เคยสร้างไว้แต่ชาติก่อนละครับ

คดีแพ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นคดีที่ท่านได้รับการโต้แย้งสิทธิ์ แต่ยังมีคดีแพ่งอีกชนิดหนึ่งเป็นคดีที่ท่านจำเป็นต้องใช้สิทธิ์ทางศาล เช่นคดีร้องขอให้ศาลแต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้จัดการมรดก คดีร้องขอทำนิติกรรมบางอย่างแทนผู้เยาว์ คดีร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความ

สามารถ หรือคดีร้องขอให้ศาลสั่งว่าเป็นคนสาปสูญ เป็นต้น คดีเช่นนั้นไม่มีผู้ใดมาโต้แย้งหรือ
รบกวนสิทธิของท่าน ฉะนั้น ท่านไม่ต้องไปฟ้องใคร ท่านยื่นคำร้องขอได้แต่ฝ่ายเดียวโดยเสียค่า
ขึ้นศาลเพียงสองร้อยบาท แล้วศาลจะส่งประกาศนัดไต่สวนคำร้องทางหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อให้
คนที่พบเห็นได้ทราบโดยท่านต้องเสียเงินค่าประกาศเป็นเงินห้าร้อยบาทหรือแปดร้อยตามระยะเวลา
มากหรือน้อยของการประกาศ เมื่อประกาศไปแล้ว ถ้าหากมีผู้ใดเข้ามาคัดค้านคำร้องของท่าน คดี
เช่นนั้นก็จะกลายเป็นคดีมีข้อพิพาทไป ต้องดำเนินคดีโดยวิธีเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น ท่านจะมี
ฐานะเป็นโจทก์ ฝ่ายที่คัดค้านมีฐานะเป็นจำเลย ถ้าหากไม่มีผู้ใดคัดค้านคำร้องของท่าน เมื่อถึง
กำหนดนัดก็ต้องมีการสืบพยาน เสร็จแล้วศาลจะทำคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้วแต่กรณีว่าอนุญาตให้
ท่านได้ทำตามคำร้องหรือไม่

นอกจากคดีแพ่งทั้งสองชนิดข้างต้นที่ศาลจังหวัดकिनทร์บุรีจะให้บริการแก่ท่านแล้ว ยังมี
คดีล้มละลายอีกชนิดหนึ่ง ที่ศาลจังหวัดकिनทร์บุรีจะบริการแก่ท่านด้วย คดีล้มละลายนี้ ผู้ที่จะ
ถูกฟ้องจะต้องเป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือพุงกาง ๆ ว่ามีเจ้าหนี้มากกว่าทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่
และเป็นหนี้ที่กำหนดจำนวนได้แน่นอนตั้งแต่สามหมื่นบาทขึ้นไป สำหรับคดีล้มละลายนี้ไม่เกิดขึ้น
บ่อยนัก จึงขอลำดับถึงหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องได้เพียงเท่านี้

นอกจากนี้ศาลยังบริการรับฝากทรัพย์สินของท่านด้วย แต่เราไม่ได้ทำหน้าที่อย่าง
ธนาคารพาณิชย์ เพียงแต่คล้าย ๆ เพราะถ้าไปแข่งขันกับธนาคารแล้ว เกรงว่าธนาคารจะสู้ไม่ได้
กล่าวคือ ถ้าหากว่าท่านเป็นลูกหนี้ เมื่อท่านนำเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นไปชำระให้แก่เจ้าหนี้แล้ว
แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระ หากว่าท่านต้องการให้กู้ท่านเองหลุดพ้นจากหนี้ ท่านจะนำเงินหรือ
ทรัพย์สินนั้นไปฝากไว้กับเจ้าศาล ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสำนักงานบังคับคดี และวางทรัพย์สิน
ภูมิภาคที่ ๓ (อยู่ที่จังหวัดชลบุรี) แล้วบอกกับเจ้าศาลว่า สิ่งที่น่ามาฝากนี้ ฝากไว้เพื่อชำระหนี้ให้
กับเจ้าหนี้ผู้ใด อย่างนำไปใช้เป็นส่วนตัวเสีย เมื่อท่านบอกความประสงค์เช่นนั้นแล้ว เจ้าศาลก็จะ
รายงานให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานดังกล่าวทราบ เพื่อเจ้าหน้าที่เขาจะได้ดำเนินการต่อไป สำหรับ
ท่านนั้นเมื่อได้ฝากทรัพย์สินไว้แล้ว ท่านก็ต้องรีบบอกให้เจ้าหน้าที่ทราบ ส่วนเจ้าหน้าที่จะมารับ
หรือไม่เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ ไม่เกี่ยวกับท่านแล้ว หลังจากนั้นท่านก็สบายอกสบายใจได้ เพราะ

ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องหนี้สินอีกแล้ว เท่ากับว่าท่านได้ใช้บริการของศาลให้เป็นประโยชน์แล้ว และชาวศาลก็จะรู้สึกดีใจที่ได้อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ท่าน

บทความข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้เขียนขึ้นเพราะเหตุที่ว่ากฎหมายได้บังคับว่าทุกคนต้องรู้กฎหมาย แต่โดยแท้จริงแล้วมันเป็นเช่นนั้นหรือ ประชากรไทยสืบทอดว่าล้านคนจะมีกี่คนที่ได้เล่าเรียนวิชากฎหมาย ฉะนั้น เพื่อให้เรา ๆ ท่าน ๆ ทั้งหลายที่มีได้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ได้รู้ถึงกระบวนการพิจารณาของศาลว่าได้นำเนินไปอย่างไร กติของท่านกำลังอยู่ในขั้นตอนใดและจะเป็นอย่างไรต่อไป จะเสร็จสิ้นแล้วหรือไม่ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็จะทำให้ท่านถูกผู้อื่นที่รู้กฎหมายตีกว่า บิดเบือนความจริงได้ยากขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดก็เสียค่าใช้จ่ายน้อยลง ผู้เขียนคิดว่าท่านพี่น้องชาวอำเภอภินทรบุรี และท่านที่มีใจรักกฎหมายคงจะได้รับประโยชน์จากบทความนี้บ้างตามสมควร อย่างไรก็ตามก็ตีบทความที่เขียนมานี้ เป็นแต่เพียงกระบวนการพิจารณาที่จะต้องดำเนิน ไปโดยหลักใหญ่เท่านั้น ยังมีรายละเอียดที่พิสดารกว่านี้อีก ซึ่งผู้เขียนคิดว่า ส่วนที่พิสดารนั้นเกินความจำเป็นที่จะเขียนไว้ในที่นี้ และศาลจังหวัดภินทรบุรีคงจะอยู่บริการท่านพี่น้องชาวอำเภอภินทรบุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภوتاพระยา กิ่งอำเภอพาคี กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น ทราบข่าวฟ้าดินสลาย

คำพิพากษากฎีกาสัญญาแชร์เบี้ยหวดย

นายพิพัฒน์ จักรางกูล

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์

การที่คู่กรณีจะทำสัญญากันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นสัญญาที่เข้าในลักษณะเอกเทศสัญญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสมอไป เมื่อได้ทำถูกต้องตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายแล้วก็ใช้ได้ (ตามคำพิพากษากฎีกาที่ ๔๓๑/๒๔๔๐ กระทรวงธรรมการโจทก์ บริษัทบางกอกตอก จำกัด จำเลย)

การเล่นแชร์เบี้ยหวดยเป็นการรวมส่วนกันคล้ายเล่นการพนัน โดยมีการประมูลเอาเงินหรือทุนทรัพย์กันด้วยการเสี่ยงโชคหรือด้วยการใช้ฝีมือ นิยมเรียกกันว่า ลงแชร์ เล่นแชร์ ประมูลแชร์ เบี้ยแชร์ เบี้ยหวดย หรือเรียกอย่างอื่นอันมีความหมายอย่างเดียวกัน การเล่นแชร์ เบี้ยหวดยเป็นสัญญาเฉพาะอย่างชนิดหนึ่ง ไม่มีบัญญัติเป็นเอกเทศในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ไม่เข้าลักษณะกู้ยืม ฝากทรัพย์ ตัวแทน ค่าประกัน การพนันชั้นต่อลาภมิควรได้หรือหุ้นส่วน ศาลตรวจเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๖๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การที่บุคคลสองคนหรือหลายคนตกลงกันที่จะทำสัญญาซื้อขายหรือสัญญาอื่นใดซึ่งมีผลบังคับแก่กันและกันโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะเสียประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายคนโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะได้อำนาจหรือประโยชน์อันใดโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะเสียประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายคนโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะได้อำนาจหรือประโยชน์อันใดโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะเสียประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายคนโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะได้อำนาจหรือประโยชน์อันใด” การที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันที่จะทำสัญญาซื้อขายหรือสัญญาอื่นใดซึ่งมีผลบังคับแก่กันและกันโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะเสียประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายคนโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะได้อำนาจหรือประโยชน์อันใดโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะเสียประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือบุคคลหลายคนโดยที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนจะได้อำนาจหรือประโยชน์อันใด

แม้สัญญาการเล่นแชร์เบี้ยหวดยจะจัดเข้าในลักษณะเอกเทศสัญญาอย่างหนึ่งอย่างไรก็ได้ ศาลก็บังคับให้ โดยถือหลักว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะตกลงทำสัญญาผูกพันให้มีชื่อเฉพาะอย่างชนิดหนึ่งชนิดใดก็ได้ แม้ข้อตกลงในสัญญานั้นจะผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ

ถ้ามีใกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว สัญญานี้ย่อมฟ้องร้องบังคับได้

สัญญาเล่นแชร์เบี้ยหวดยมีวิธีเล่นหลายวิธี แล้วแต่คู่สัญญาจะตกลงกัน ความรับผิดชอบอันพึงมีกันระหว่างนายวงกับลูกวง หรือระหว่างลูกวงด้วยกันมีอยู่อย่างไรต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป เช่น มีข้อตกลงกันว่าพวกลูกวงจะต้องส่งเงินแก่นายวงเพื่อนำส่งแก่ลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้ ผู้เบี้ยแชร์ได้จะต้องทำหนังสือให้ท่านก็ยังมีได้เบี้ยแชร์ไว้เป็นหลักฐาน เป็นการประกันกรณีผู้ประมูลได้ก่อนจะไม่ชำระเงิน และนายวงก็ต้องลงมือซื้อในหนังสือสัญญานั้นไว้ในฐานะผู้รับประกันด้วย บางรายนายวงแชร์รับเงินลงแชร์จากลูกวง แล้วออกไปรับเงินซึ่งตนเป็นผู้ลงชื่อให้ยึดถือไว้ เงินที่รวบรวมจากลูกวงนั้น นายวงเอาไปให้ผู้อื่นที่ประมูลหรือเบี้ยแชร์ได้ ผู้ที่ประมูลได้ต้องทำหนังสือสัญญาเงินกู้ให้นายวงไว้เท่ากับจำนวนที่ผู้นั้นจะต้องส่งแชร์ต่อไปจนถึงเดือนสุดท้าย นายวงมีสิทธิเรียกร้องเอาเงินจากผู้ทำสัญญากู้ในเมื่อผู้ทำสัญญากู้เวลานั้นไม่ชำระเงิน บางวิธีมีการประมูลให้คอกเบี้ยกัน ใครประมูลให้คอกเบี้ยสูงสุด ถือว่าประมูลแชร์ได้ บางวิธีเล่นชนิดแลกยอกกันโดยไม่ต้องจ่ายเงินสททันที เมื่อคอกเบี้ยกันแล้วยังเป็นหนี้ ก็ทำสัญญาให้ บางวิธีลูกวงผู้ประมูลออกเช็คให้นายวงเพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูลไม่ได้ยึดถือไว้เป็นหลักประกันการชำระหนี้เช่นเดียวกับทำหนังสือสัญญากู้

เพื่อทราบถึงลักษณะของสัญญาแชร์เบี้ยหวดย ได้นำคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับสัญญาแชร์เบี้ยหวดยโดยเรียงลำดับตามที่มีคำพิพากษา

กรณีหักกลบลบหนี้แชร์เบี้ยหวดยไม่ได้

๗๑๘/๒๔๗๑

นายฝุ่ก

โจทก์

นายเป่งเกี้ยว กับพวก

จำเลย

จำเลยเป็นหนี้โจทก์อยู่ ๖๒๐ บาท โจทก์เป็นหนี้จำเลยอยู่ ๘๕๐ บาท ในมูลหนี้การเล่นแชร์ หนี้ของโจทก์ถึงกำหนดชำระแล้ว โดยจำเลยบอกเลิกการเล่นแชร์ต่อโจทก์ แต่หนี้ของจำเลยยังมีการเล่นแชร์อยู่ ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ดังนั้น หนี้ของจำเลยยังไม่ถึงกำหนดชำระ จะหักกลบลบหนี้ของโจทก์ซึ่งถึงกำหนดชำระแล้วไม่ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๔๑

ไม่นำสืบวิธีเล่นแชร์เบี้ยหวาย กิดหนี้สินเท่าที่ลูกวงรับ

๕๐๘/๒๔๗๒

ขุนพิทักษ์นครเศ

โจทก์

นายจ้าง กับพวก

จำเลย

ตามสำนวนไม่ได้ความว่าการเล่นลงแชร์นั้นทำกันอย่างไร และคู่ความมิได้อ้างใบเสร็จสัญญาที่ทำให้ไว้ต่อกันมาเป็นพยาน ศาลต้องวินิจฉัยคดีโดยแปลงหนังสือตราสารที่คู่ความทำไว้เห็นว่าหนี้สินควรบังคับกับเท่าที่ลูกวงรับว่าเป็นหนี้นายวง

เข้าหุ้นส่วนเล่นแชร์เบี้ยหวาย

๕๗๔/๒๔๗๓

จางวางทั่ว พาทย์โกศล

โจทก์

พระศรีสุเรนทราธิบติ กับพวก

จำเลย

จำเลยที่ ๑ ได้เล่นเบี้ยหวายกับโจทก์ เมื่อเล่นกันได้ ๒-๓ เดือน จำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นบุตรจำเลยที่ ๑ มาเล่นด้วย จำเลยที่ ๒ ได้แสดงต่อโจทก์ว่าเล่นร่วมทุนกับจำเลยที่ ๑ ในการประมูลแชร์ จำเลยทั้งสองทำแทนกันและให้หักเงินค่าแชร์กันได้ จำเลยที่ ๑ เอาโฉนดที่ดินของจำเลยที่ ๒ ให้โจทก์เป็นประกันหนี้ด้วย ดังนั้น จำเลยทั้งสองเข้าหุ้นเล่นเบี้ยหวายมีการได้เสียร่วมกันถือว่าเป็นหุ้นส่วนกัน

วิธีคดีบัญชีเลิกแชร์เบี้ยหวาย เทียบแชร์เบี้ยหวายกับฝากทรัพย์และกู้ยืม

๖๒๑-๖๒๓/๒๔๗๓

หลวงประภักย์กรณ์

โจทก์

หลวงสุรพิจารณ์ กับพวก

จำเลย

โจทก์จำเลยต่างประกอบกิจการอันเรียกว่า เล่นแชร์เบี้ยหวาย และต่างได้เป็นนายวงและลูกวงซึ่งกันและกัน ในขั้นต้นเข้าใจว่ามีกำหนด ๑๒ เดือนจึงจะเสร็จ เรียกว่าครบรอบ แต่การเล่นดำเนินมาได้ ๗ เดือนตกลงเลิกกัน เมื่อโจทก์จำเลยมิได้นำสืบถึงวิธีการเล่นแชร์เบี้ยหวายว่ากระทำกันอย่างไร ทั้งนี้ ความรับผิดชอบของคู่กรณีในการเล่นแชร์เบี้ยหวายซึ่งหยุดเลิกกันโดยยังมีได้ครบรอบ เป็นไปตามผลแห่งการคดีบัญชีตามยอดเงินสด (ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๘/๒๔๗๒ ขุนพิทักษ์นครเศ โจทก์ นายจ้างกับพวกจำเลย)

ที่คู่ความอ้างมูลกรณีเทียบเคียงสัญญาฝากนั้น เห็นว่า สัญญาฝากต้องส่งทรัพย์สินแก่กัน สัญญาจึงจะสมบูรณ์ตามกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๗ หากจำนวนเงินในเอกสารไม่ตรงกับจำนวนเงินสตที่ส่งจำนวนเงินในเอกสารฟังไม่ได้ หรือเทียบกับกู้ยืม จำนวนเงินในเอกสารที่ส่งกันจริง ฟังไม่ได้คู่กัน

หลักทั่วไปแห่งกฎหมาย เมื่อบุคคลเข้าประกอบกิจการใด ๆ ด้วยกัน และกิจการต้องหยุดเลิก โดยยังมีได้บรรลุผลสำเร็จ คู่กรณีแต่ละฝ่ายจะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะเดิม ถ้ามีจำนวนเงินหรือทรัพย์สินที่ส่งมอบไว้แก่กัน ก็ต้องใช้หรือส่งคืน จึงนำมาใช้หลักการเล่นแชร์เบี้ยหวดยที่หยุดเลิกกันโดยยังมีครบรอบทั้งสองฝ่ายควรคืนเงินที่รับไว้ให้แก่กันและกัน

หักกลบลบหนี้แชร์เบี้ยหวดยโดยแปลงหนี้ใหม่

๓๗/๓/๒๔๗๔

นายเข้ม ธรรมสโรช

โจทก์

นางบาง เวมะลาน

จำเลย

คู่กรณีที่เล่นเบี้ยหวดยได้ตกลงหักกลบลบหนี้กันโดยแปลงหนี้ใหม่แล้ว หนี้เก่าทั้งหลายย่อมระงับสิ้นไป แม้อีกฝ่ายหนึ่งยังยึดถือหนังสือหลักฐานอยู่ก็ดี จะเอาหลักฐานนั้นมาฟ้องเรียกหนี้เก่าจากอีกฝ่ายหนึ่งหาได้ไม่

ผู้รับรองนายวงเล่นแชร์เบี้ยหวดย

๘๐๔/๒๔๗๔

หลวงกิติประกาศ

โจทก์

ร.อ. สุวรรณ เลขกะ กับพวก

จำเลย

ผู้ที่รับรองนายวงแชร์เบี้ยหวดยนั้น ถือว่าเป็นผู้ค้ำประกัน ต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ตนเป็นผู้รับรอง

สัญญาค้ำประกันที่ทำกันตาม ป.พ.พ. บรรพ ๓ ฉบับเก่านั้น ไม่ต้องทำเป็นหนังสือก็ได้

ผู้ค้ำประกันนายแชร์เบี้ยหวดย

๔๘๖/๒๔๗๔

พ.ท. พระประกาศราชกิจ

โจทก์

ร.ท. เข้ม รุจยานนท์ กับพวก

จำเลย

ผู้ค้าประกันนายวงแชร์เบี้ยหวัย ซึ่งขอลาออกจากการเป็นผู้ค้าประกันภายหลังที่วงแชร์ได้ลงมือเล่นกันแล้ว ยังต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นเนื่องแต่การเล่นแชร์นั้น เพราะถือว่าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนลาออก

การที่ลูกหนี้เขียนหนังสือผิดใช้หนี้แก่เจ้าหนี้มิได้ยินยอมด้วยนั้น ไม่ถือว่าเจ้าหนี้ได้ยอมผ่อนเวลาชำระหนี้ให้ลูกหนี้

ผู้ค้าประกันนายวงแชร์เบี้ยหวัย แชร์เบี้ยหวัยไม่ใช่ฝากทรัพย์

๔๘๗/๒๔๗๕

นางสาย โปตระนันท์

โจทก์

ร.ท. แซ่ม รุยานนท์ กับพวก

จำเลย

จำเลยที่ ๑ เป็นผู้จัดการวงแชร์ จำเลยที่ ๒ เป็นผู้ค้าประกันต่อผู้ที่ลงเงินแชร์ในวงของจำเลยที่ ๑ โจทก์ได้ลงเงินเล่นแชร์ในวงของจำเลยที่ ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ เมื่อครบกำหนด จำเลยที่ ๑ ไม่มีเงินจะจ่ายให้โจทก์ จึงทำใบรับสภาพหนี้ให้โจทก์เท่าจำนวนเงินที่โจทก์ส่งทั้งนี้ แม้จำเลยที่ ๒ ได้ขอลาออกจากการเป็นผู้ค้าประกันวงแชร์รายนี้ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๗๑ เมื่อจำเลยที่ ๑ ผิดสัญญาไม่ใช้เงินโจทก์ จำเลยที่ ๒ ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ เพราะได้ทำสัญญากำประกันไว้ จะขอถอนตัวให้พ้นจากความรับผิดชอบตามอำเภอใจไม่ได้

การลงเงินเล่นแชร์เบี้ยหวัยไม่ใช่เรื่องฝากทรัพย์ เพราะฉะนั้นจะนำกฎหมายในเรื่องฝากขึ้นมาเป็นบทบังคับไม่ได้

วิธีคดีบัญชีเล่นแชร์เบี้ยหวัย

๔๑๑/๒๔๗๖

พระศักดิ์สินี

โจทก์

หลวงนนทรวรวัฑ

จำเลย

โจทก์จำเลยเล่นแชร์เบี้ยหวัย โจทก์เป็นนายวง จำเลยเป็นลูกวงที่มาเล่น การเล่นยุติ เพราะไม่มีผู้มาเล่น โจทก์ต้องเลิก โจทก์ขอให้จำเลยชำระเงินที่จำเลยเป็นหนี้โจทก์ โจทก์จำเลยโต้เถียงวิธีคดีบัญชี โจทก์จำเลยรับกันถึงวิธีเล่นแชร์เบี้ยหวัยกันว่า โจทก์เป็นนายวง นัยหมายให้ลูกวงมาพร้อมกันที่บ้านโจทก์ สมมติว่ามีลูกวงมา ๑๒ คน ออกเงินกันคนละ ๕ บาท รวมได้เงินก้อนหนึ่ง ๖๐ บาท ถ้าลูกวงคนใดประมุขให้ตอกเบี้ยสูง นายวงก็ให้ลูกวงคนนั้นกลับไป แล้ว

ลูกวงคนนั้นก็ทำหนังสือให้แก่นายวง สมมติว่าลูกวงคนหนึ่งให้ดอกเบี้ย ๑๕ บาทต่อ ๑๒ เดือน ในจำนวนเงิน ๖๐ บาทที่ประมูลได้ และไม่มีผู้ใดให้ดอกเบี้ยสูงกว่านี้ ลูกวงคนนั้นก็ได้ แต่ไม่ได้เงินไปเต็ม ๖๐ บาท คือ ต้องหักดอกเบี้ยออกเสีย ๑๕ บาท และต้องหักให้นายวง ๒ บาท เรียกว่าค่ารักษา หรือเป็นค่าบ่วยการของนายวง รวมทั้งเงินที่ต้องหักออก ๑๗ บาท ลูกวงได้ตัวเงินสตกไปเพียง ๔๓ บาท แต่ต้องทำหนังสือสัญญาให้แก่นายวงไว้เต็ม ๖๐ บาท ส่วนเงินดอกเบี้ย ๑๕ บาทนั้น นายวงก็แจกให้แก่ลูกวง ๑๑ คนไป เงิน ๔๓ บาทที่ลูกวงผู้เอาไปนั้นมีสัญญาส่งคืนให้แก่นายวงเดือนละ ๕ บาท จนครบ ๑๒ เดือนเป็นเงิน ๖๐ บาท เมื่อลูกวงนำเงินมาส่ง นายวงก็ต้องทำใบรับให้แก่ลูกวงทุก ๆ คราวที่ลูกวงส่งเงินมา และในจำนวนเงิน ๕ บาทที่ลูกวงส่งคืนมานั้น ยังได้รับดอกเบี้ยคืนอีก คือ นายวงเอากไปให้คนอื่นกู้เช่นเดียวกันกับวิธีกล่าวมาแล้ว เรียกว่าดอกเบี้ยกลับ แต่เมื่อลูกวงผู้ที่กู้ได้นำเงิน ๕ บาทมาส่ง สมมติว่าได้ดอกเบี้ยกลับมามีเงิน ๑ บาท ๓๖ สตางค์ ลูกวงคนนั้นก็จะต้องส่งตัวเงินสตกเพียง ๓ บาท ๖๔ สตางค์ ไม่จำเป็นต้องส่งตัวเงินถึง ๕ บาท แต่นายวงออกใบรับเงินให้เต็มจำนวน ๕ บาท ทำอย่างเดียวกันกับเมื่อลูกวงได้กู้เงินไป คือ หักดอกเบี้ยกันในตัว ฉะนั้น การศึกษาบัญชีนายวงต้องคิดเอาแก่ลูกวงตามเอกสารในจำนวนเงินที่ลูกวงทำสัญญาให้ไว้ สมมติว่า ๖๐ บาท หักกับใบรับที่ลูกวงส่งเงินคืนมาถ้าจะคิดตามตัวเงินสตก สมมติว่า ๔๓ บาทตามทีลูกวงรับไป หักกับตัวเงินสตกที่ลูกวงส่งคืนมา จะเห็นว่าลูกวงกู้เงินไปใช้โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย และไม่ต้องเสียค่ารักษาให้แก่นายวงด้วย นอกจากนั้นเงินดอกเบี้ย ๑๕ บาท ที่ลูกวงส่งไว้ นายวงก็แจกจ่ายให้แก่ลูกวง ๑๑ คน ผู้ที่ได้เงินให้ลูกวงกลับไปหมดแล้ว นายวงต้องขาดทุนทั้งดอกเบี้ย เงินค่ารักษา ๒ บาท ก็จะไม่ได้อะไร ฉะนั้น จะศึกษาตามตัวเงินสตกที่ลูกวงรับไปจริงจึงไม่ถูกต้องด้วยทำนองคลองธรรม และไม่มีใครที่จะคิดริเริ่มเล่นแชร์เบี้ยหวดยุทธกัน

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๑-๖๒๒/๒๔๗๓ หลวงประภักดิ์ภรณ์ โจทก์ นายเจริญ กับพวกจำเลยที่ ๑๐๘/๒๔๗๒ ขุนพิทักษ์นครเศ โจทก์ นายจ้างกับพวก จำเลยนั้น คู่ความมิได้นำสืบให้ได้ความว่า วิธีเล่นแชร์เบี้ยหวดยุทธกันนั้นอย่างไร วิธีศึกษาบัญชีตามเอกสารและตัวเงินสตกนั้นอย่างไร คู่ความได้ได้อธิบายให้ศาลเข้าใจเลย สำหรับคดีนี้คู่ความอธิบายเหตุผลวิธีเล่นเบี้ยหวดยุทธวิธีศึกษาบัญชี ได้ความโดยชัดเจนแจ่มแจ้ง และเอามาเทียบเคียงเป็นบรรทัดฐานแก่คดีเรื่องนี้ไม่ได้

แปลงหนี้แชร์เบี้ยหวาย

๑๓๕๔/๒๔๗๘

หลวงวิระเวชพิสัย

โจทก์

หลวงสถิตย์ทรชำนาญ

จำเลย

ในการเล่นแชร์เบี้ยหวายชนิดแลกยกอกัน ไม่ต้องจ่ายเงินสดทันที เมื่ออีกบัญญัติหักกันแล้ว ฝ่ายลูกหนี้ทำหนังสือสัญญาให้ไว้ หนังสือนั้นใช้บังคับได้

อายุความ

๖๕๕/๒๔๘๐

นางจาริณี สายันต์

โจทก์

นางผจัญฑ์จริตก กับพวก

จำเลย

ในการเล่นแชร์เบี้ยหวายซึ่งลูกวงได้ทำหนังสือให้ไว้โดยมีกำหนดเวลาอันลูกวงต้องผ่อน ทุนเกินเป็นงวดๆ นั้น อายุความมีกำหนด ๕ ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๖

ยอบันท์กของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กตินี้มีปัญหายุ่งเกี่ยวกับกำหนดอายุความ หนี้เดิม ได้เปลี่ยนมาเป็นเงินกู้ อายุความสำหรับฟ้องเรียกเงินกู้ซึ่งมีอายุความ ๑๐ ปี เมื่อแปลงหนี้แล้วเกิด หนี้ใหม่ อายุความต้องเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่แปลงหนี้ แต่ถ้าถือว่าหนังสือกู้ที่ทำกันนั้นเป็นแต่วิธีการในการเล่นแชร์เบี้ยหวาย ก็เป็นหลักฐานแสดงการประมุขแชร์ ซึ่งหนี้ชนิดนี้ ลูกหนี้จะต้องใช้ เป็นงวดๆ อายุความก็จะมีเพียง ๕ ปี ตามมาตรา ๑๑๖ แต่กำหนด ๕ ปีต้องทยอยกันเป็นงวดๆ สำหรับหนี้สินกตินี้มีกำหนดผ่อนส่งกันเป็นงวดๆ ภายในระยะ ๑ เดือน หรือ ๖ วันต่อครั้งเท่านั้น เมื่อฟ้องเกิน ๕ ปี กติจึงขาดอายุความ

การเล่นแชร์เบี้ยหวายไม่ใช่เป็นการกู้ยืม

๖๒๔/๒๔๘๖

นายเชียะ นางเชียง ทุนนอก

โจทก์

นางเจียว ยิ่งยอก

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวายเป็นการกระทำเพื่อกู้ช่วยเหลือพวกที่เล่นแชร์ด้วยกัน โดยให้ผู้ที่ได้ ดอกเบี้ยสูงสุกเอาเงินไปใช้ได้ก่อน แล้วผ่อนส่งเป็นเดือนๆ ตามจำนวนหนี้ของตนและเงินที่ส่งมานี้ พวกกับของผู้อื่นส่งมาสมทบ ก็ให้โอกาสคนอื่นประมุขไม่ได้อีกจากกัน กรณีจึงไม่เป็นการกู้ยืม แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องได้

นายวงเรียกเงินจากลูกวงที่ตนใช้แทนได้ ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

๑๓๒๗/๒๕๐๐

นางระทาย ทองประสงค์

โจทก์

นางพิมพ์ ลิมสุวรรณ

จำเลย

สัญญาเล่นแชร์เบี้ยหวดยกตกลงกันว่า นายวงแชร์เป็นผู้เอาดอกเบี้ยวงแรกไปแล้วนายวงแชร์จะต้องรับผิดชอบ ถ้าลูกวงคนใดไม่ส่งเงิน นายวงแชร์จะต้องใช้แทน การที่นายวงแชร์เบี้ยหวดยกเงินใช้หนี้แทนลูกวงที่ไม่ชำระหนี้ ไม่เป็นการกู้ยืม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือพัวพันกับลูกวง พฤติการณ์ระหว่างนายวงกับลูกวงใกล้เคียงไปทางค้าประกำ นายวงจึงเรียกเงินจากลูกวงนั้นได้ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

การเล่นแชร์เบี้ยหวดยไม่เป็นพัวพันขึ้นต่อ

๔๕๓-๔๖๐/๒๕๐๑

นางเบ๊น แซ่จิ่ง กับพวก

โจทก์

นางส้มพวง บุญสังข์ กับพวก

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวดยไม่ใช่พัวพันขึ้นต่อ เพราะไม่มีการแพ้ชนะด้วยวิธีเสี่ยงโชคอย่างใดเลย ความผูกพันของผู้เล่นแชร์เบี้ยหวดยเป็นไปตามหลักการเล่นแชร์เบี้ยหวดย

๗๖๒/๒๕๐๒

นายเกียโหมว แซ่ตัน

โจทก์

นายอินหม่ง แซ่ตง

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวดยมีข้อตกลงกันว่า พวกลูกวงจะต้องส่งเงินแก่นายวงเพื่อนำส่งแก่ลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้ และผู้ที่เบี้ยแชร์ได้จะต้องทำหนังสือให้คนที่ยังไม่ได้เบี้ยแชร์ไว้เป็นหลักฐานนั้น ความผูกพันระหว่างกันของผู้เล่นต้องเป็นไปทางเล่นแชร์เบี้ยหวดย ไม่ใช่ความผูกพันทางหลักฐานซึ่งเป็นสัญญาการค้าคือ ผู้ที่ยังไม่ได้เบี้ยแชร์จะเรียกร้องให้ผู้เบี้ยแชร์ไปแล้วชำระเงินจำนวนตามหนังสือสัญญา โดยที่กันยังเบี้ยแชร์ไม่ได้นั้นไม่ได้ และเมื่อเบี้ยแชร์ได้ ลูกวงอื่นๆ ได้ชำระเงินแก่นายวงแชร์ตามที่ตกลงกันไว้ ย่อมถือว่าลูกวงนั้นๆ ได้ชำระหนี้เสร็จแล้ว

กฎหมายกรณีจากการเล่นแชร์เบี้ยหวดย ต้องรับผิดชอบตามสัญญา

๔๒๐/๒๕๐๓

นายณรงค์ ศักดิ์จิตร

โจทก์

นายบุญศรี สุขเกษม กับพวก

จำเลย

ห้องโจทก์บรรยายว่า จำเลยได้กู้เงินของโจทก์ไปและได้ทำหนังสือกู้ไว้ตั้งสำเนาทำยพ้อง
แม้ทางพิจารณาได้ความว่า การกู้ยวณนี้มีมูลกรณีเกิดจากการเล่นแชร์ จำเลยก็จะต้องรับผิดชอบ
สัญญา และกรณีเช่นนี้เป็นแต่เพียงรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงว่า มูลกรณีแห่งการกู้ยวณนี้เป็นมา
อย่างไรเท่านั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องได้ความแตกต่างผิดไปจากพ้อง จึงไม่เป็นเหตุที่จะยกฟ้องของโจทก์ได้

คำให้การคดีเล่นแชร์ที่ไม่มีประเด็น

๗๒/๒๕๐๕

นายจง ศรีระพุก

โจทก์

นายเหมือน เณรผิง

จำเลย

โจทก์ฟ้องเรียกเงินค่าแชร์เบี้ยหวดยจากจำเลย จำเลยให้การว่ามีได้เล่นแชร์กับโจทก์ถ้าหาก
ปรากฏว่าจำเลยเล่นแชร์กับโจทก์ จำเลยก็ไต่จ่ายเงินให้โจทก์ไปหมดแล้วทั้งนี้ เป็นคำให้การที่ขัดกัน
ไม่ประกอบชอบด้วยเหตุผลที่จำเลยจะนำสืบตามคำให้การจำเลย จำเลยมิได้แถลงต่อศาลว่าจะสืบ
แต่เฉพาะทางใดทางหนึ่งแน่ หากจะสืบทั้งสองทางเช่นนี้ไม่มีประโยชน์ที่จะให้จำเลยสืบ

ประมุขแชร์เบี้ยหวดยให้ทอกเบี้ยเกินอัตรากฎหมายได้

๖๔๘/๒๕๐๖

นางเจียมจิตต์ วงศ์ทองสงวน

โจทก์

นางอรุณ มุลิกโชติ กับพวก

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวดย ผู้เล่นจะประมุขให้ทอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายก็ได้เพราะไม่เข้า
ลักษณะเป็นการกู้ยืม

ความรับผิดชอบของนายวงแชร์ นายวงแชร์ไม่ใช่ผู้ค้าประกัน ลูกวงเป็นเจ้านั้นนายวงจำนวนแน่นอน

๑๒๒๗/๒๕๐๖

น.ส. แพทชาย ตันยววรรณะ

โจทก์

นางเจริญศรี สุขพิศาล

จำเลย

ความรับผิดชอบของนายวงในการเล่นแชร์นั้น ย่อมแล้วแต่ตกลงสัญญากัน จะเป็นโดยตรง
หรือโดยปริยาย คือ อาศัยระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่เคยเล่นกันมาก็ได้ และจะอ้างประเพณีการเล่นแชร์
มาใช้ก็ได้ ในเมื่อหมายถึงการตกลงเล่นแชร์ ตามวิธีเคยปฏิบัติมานั้นเอง ซึ่งถือว่าได้ตกลงโดย
ปริยายเช่นนั้น

นายวงแชร์รับเงินลงแชร์จากลูกลง แล้วออกไปรับเงินซึ่งตนเป็นผู้ลงชื่อให้ยืมคือไว้ เงินที่รวบรวมจากลูกวงนั้น นายวงเอาไปให้ผู้ประมูลหรือเบี้ยแชร์ได้ โดยผู้ประมูลได้นั้นต้องทำหนังสือสัญญากู้เงินให้นายวงไว้ เท่ากับจำนวนที่ผู้นั้นจะต้องส่งเงินแชร์ต่อไปจนถึงเดือนสุดท้าย ทั้งนี้ ทำให้นายวงมีสิทธิเรียกร้องเอาเงินจากผู้ทำสัญญากู้ทั้งว่าเป็นเงินของตนเอง ลูกวงคนอื่นๆ หาได้เป็นเจ้าของกู้ยืมไม่ การที่นายวงรับเงินจากลูกวง จึงเป็นการรับโดยมีข้อตกลงโดยปริยายว่า นายวงจะเป็นผู้รับผิดชอบเงินนี้ให้เมื่อลูกวงนั้น ๆ ประมูลได้ หรือรับเป็นมือท้าย นายวงจึงต้องรับผิดชอบในเงินที่รับไปจากลูกวงแล้ว และนายวงเช่นนั้นไม่ใช่เป็นเพียงคนกลาง เพราะลูกวงไม่ได้ตกลงเล่นแชร์กันเอง แต่เล่นกันนายวง

นายวงจ่ายเงิน ให้ผู้ประมูลได้โดยทำสัญญาเป็นลูกหนี้นายวง นายวงจึงไม่ใช่ผู้ค้ำประกันอย่างค้ำประกันลูกหนี้ จึงไม่ต้องทำเป็นหนังสือเช่นค้ำประกันธรรมดา

ลูกวงที่ต้องส่งเงินลงแชร์ให้นายวงเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท แม้จะส่งเงินจริงไม่ถึง ๑,๐๐๐ บาท เพราะหักดอกเบี้ยที่นายวงจะพึงไปเก็บจากผู้ประมูลได้มาชำระให้ไว้เสียเลย เมื่อส่งเงินลงแชร์ได้ ๑๐ ครั้งแล้วแชร์ล้ม ลูกวงมีสิทธิอ้างว่าเป็นเจ้าหนี้ของนายวงอยู่เป็นจำนวนแน่นอน คือ ๑,๐๐๐ บาทได้

ลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้ ต้องรับผิดชอบชำระเงินให้ลูกวงคนอื่น

๑๐๕-๑๑๑/๒๕๐๗

นายเมธา เลหาะทิวานนท์

โจทก์

นางบรรจง จรัสศิลป์ กับพวก

จำเลย

ฟ้องบรรยายว่ามูลหนี้ตามสัญญาเนื่องมาจากเล่นแชร์เบี้ยหอย การที่ศาลวินิจฉัยว่านายวงแชร์เป็นตัวแทนของจำเลยลูกวงคนหนึ่งไปเก็บเงินจากโจทก์ลูกวงอีกคนหนึ่งมามอบให้จำเลยนั้น ไม่ถือว่าเป็นการวินิจฉัยผิดประเด็นและคำพิพากษาหลักฐาน

จำเลยลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้เงินไปก่อนทำหนังสือกู้ยืมเงินมอบให้โจทก์ลูกวงคนอื่นๆ ยึดถือไว้เป็นหลักฐาน เพื่อรับผิดชอบกันโดยตรง และมีนายวงแชร์ลงลายมือชื่อในหนังสือในฐานะเป็นผู้ค้ำประกันเมื่อยังมีได้มีการชำระเงินกันตามหนังสือที่ทำได้ เพราะแชร์เลิกเสียกลางคัน กรณีเช่นนั้น จำเลยลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้เงินไปก่อน จะต้องรับผิดชอบโจทก์ลูกวงผู้ยึดถือเอกสารสัญญากู้กันไว้

นำสืบสัญญาว่าเป็นการเล่นแชร์เบี้ยหวัดได้

๕๐๔/๒๕๐๗

กระทรวงการคลัง

โจทก์

นายอุปการ ณ สงขลา

โจทก์

นางธรรมณ วาคาบยาธิ

ผู้ร้อง

ศาลส่งอายุคดีทริเรียกร้องถึงผู้ร้อง ห้ามมิให้ผู้ร้องชำระหนี้ตามสัญญาแก่ภริยาของจำเลย ผู้ร้องคัดค้านว่าได้ทำสัญญาให้.ภริยาของจำเลยไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการเล่นแชร์เบี้ยหวัด มิใช่ กู้ยืมตามธรรมดา ทั้งในชำระหนี้ให้แก่กันแล้ว ทั้งนี้ ผู้ร้องนำสืบการชำระหนี้ตามวิธีการที่ตกลงกันในการเล่นหวัดแชร์เบี้ยหวัดได้ (ตามคำพิพากษฎีกาที่ ๗๖๔/๒๕๐๒ นายเกียโหมว แซ่ตัน โจทก์ นางอินหย่ง แซ่ตง จำเลย)

การเล่นแชร์เบี้ยหวัดไม่เป็นกู้ยืม ไม่มีกำหนดอัตราดอกเบี้ย ไม่เป็นลามิควรรได้

๑๖๓๑-๑๖๓๔/๒๕๐๘

นายอุ้น ถาวรประเสริฐ กับพวก โจทก์

นางเจริญ แซ่ซัง กับพวก จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวัดไม่เป็นการกู้ยืม แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องกันได้ (ตาม คำพิพากษฎีกาที่ ๖๒๔/๒๔๘๖ นายเชียะ นางเชียง ทุนนอก โจทก์ นางเจียว ยี่งยอด จำเลย)

การประมูลให้ดอกเบี้ยกัน ถือไม่ได้ว่าเป็นการได้ดอกเบี้ยในการกู้ยืม เป็นลักษณะการ ประมูลว่าใครจะให้ประโยชน์สูงกว่ากันเท่านั้น มิได้กำหนดอัตราให้เรียกร้องกันได้อย่างไรจึงไม่อยู่ในบังคับแห่ง ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๔ ซึ่งห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยร้อยละสิบห้าต่อปี

การเล่นแชร์เบี้ยหวัดเกิดขึ้นจากความตกลงกันในระหว่างผู้เล่น จึงเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง เมื่อไม่มีกฎหมายห้ามก็ใช้บังคับได้ แม้จะไม่เป็นการกู้ยืม นายวงก็ไม่มีเหตุที่จะอ้างได้ว่านายวงได้ ทรัพย์สินไปโดยไม่มีมูลที่จะอ้างได้ตามกฎหมาย กรณีไม่เป็นลามิควรรได้

การเล่นแชร์เบี้ยหวัดไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

๒๘๔/๒๕๑๒

นายฮิมก แซ่เบ๊

โจทก์

นายเซ่งวัน แซ่จิ่ง

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวทยาได้มีบทบัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ไม่ชำระเงินค่าแชร์แล้ว ไม่ต้องรับผิดชอบเช็คที่ให้อีก

๑๓๗๘/๒๕๑๕

อัยการ กรมอัยการ

โจทก์

(กทอญา)

นางบัวผัน ดุงเงิน

จำเลย

ผู้เสียหายกับจำเลยเล่นแชร์วงเดียวกัน ผู้ที่ประมูลแชร์ได้ต้องออกเช็คให้แก่นางวงเพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูลไม่ได้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ และนางวงเป็นรวบรวมเงินจากลูกค้าไปให้แก่ผู้ที่ยังประมูลได้ จำเลยประมูลแชร์ได้ ได้ออกเช็คให้แก่นางวงเพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูลได้ ซึ่งมีผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย ต่อมาผู้เสียหายประมูลแชร์ได้ จำเลยได้ชำระเงินค่าแชร์โดยส่งมอบให้แก่นางวงแล้ว จำเลยจึงไม่มีมูลหนี้ที่จะต้องชำระเงินตามเช็คที่ออกให้เป็นประกันการชำระหนี้แก่ผู้เสียหายต่อไปอีกทั้งนี้ แม้ธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คของจำเลย จำเลยก็ไม่มี ความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

การเลิกสัญญาเล่นแชร์เบี้ยหวทยา

๒๐๑๔/๒๕๑๕

นายเสนห์ เชาว์พานิช กับพวก

โจทก์

นางเกศ ภูเกษม กับพวก

จำเลย

การเล่นแชร์เบี้ยหวทยาเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ผู้เล่นมีสิทธิเลิกสัญญาได้

เมื่อสัญญาเล่นแชร์เบี้ยหวทยาเลิกกันเพราะวงแชร์เลิกแล้ว คู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ผู้เล่นซึ่งประมูลเงินแชร์ ไปได้แล้วจำต้องส่งเงินที่รับไปคืนแก่ผู้ที่ยังไม่ได้ประมูล หากไม่ยอมคืน ผู้ที่ยังไม่ได้ประมูลมีสิทธิฟ้องให้คืนเงินได้

อายุความหนี้เงินค้างจ่ายจากการเล่นแชร์เบี้ยหวทยา

๑๘๒/๒๕๑๖

นายประยุทธ์ ชัยเกียรติ

โจทก์

นางลมูล ทันตาโกศัย กับพวก

จำเลย

หนี้ที่เกิดจากการเล่นแชร์กันนั้น ย่อมจะต้องชำระให้เป็นไปตามข้อตกลงในการเล่น การเล่นแชร์ที่มีนายวงแชร์ทำหน้าที่เป็นคนกลางรวบรวมผู้ที่สมัครใจร่วมวง และเป็น ศูนย์กลางที่ผู้เล่นแชร์ส่งเงินและประมูลให้ผลประโยชน์หรือคอก ผู้ที่ให้ผลประโยชน์หรือคอกสูงสุด

ได้เงินแชร์จากผู้เล่นคนอื่น ๆ ประมูลกันทุก ๆ เดือน นายวงได้รับสิทธิพิเศษให้เบี้ยแชร์ในเดือนแรกโดยไม่ต้องประมูลเดือนถัดต่อไปจึงจะมีการประมูล ผู้เล่นแชร์ที่ประมูลได้ จะได้รับเงินหลังจากหักเงินผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยที่เสนอประมูลไว้ออกไปแล้ว ฉะนั้น นอกจากเดือนแรก ผู้เล่นทุก ๆ คนชำระเงินค่าแชร์ไปจริง ๆ น้อยกว่าราคาจริงของแชร์ต่อละมือ ผู้ที่เบี้ยแชร์ไปได้ก็ต้องทำหลักฐานเป็นใบรับเงินยืมหรือใบรับเงินฝากให้แก่นายวงใบยืมหรือใบรับฝากเงินนี้ความจริงก็เป็นการเรียกตามข้อตกลงในสัญญาเล่นแชร์กันเท่านั้น หากได้เป็นการกู้ยืมหรือฝากเงินจริง ๆ ไม่ เพราะเงินที่ผู้ประมูลหรือเบี้ยแชร์ได้นั้นจะต้องส่งใช้คืนให้แก่ผู้เล่นคนอื่น ๆ เป็นรายเดือนทุกเดือนไป แม้ นายวงก็ต้องรับผิดชอบใช้เงินค่าแชร์ให้แก่ผู้เล่นซึ่งเป็นนายวง ในกรณีมีผู้เล่นผู้ใดไม่ส่งเงินค่าแชร์ ก็ต้องส่งใช้แทนเป็นรายเดือนเหมือนกัน เงินที่ผู้ประมูลหรือเบี้ยแชร์ได้ขาดส่งนี้จึงเป็นหนี้เงินค้างจ่ายจากเล่นแชร์ ซึ่งมีกำหนดการจ่ายเงินคืนเป็นระยะเวลาที่เดือน ๆ

หนี้เงินค่าเล่นแชร์ซึ่งลูกวงต้องจ่ายให้แก่ นายวง อันมีกำหนดระยะเวลาการจ่ายเงินคืนเป็นรายเดือนนั้น เป็นสิทธิเรียกร้องเงินค้างจ่ายเป็นระยะเวลาตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖ ซึ่งมีกำหนดอายุความ ๕ ปี

การเล่นแชร์เบี้ยหวดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ อายุความฟ้องเรียกหนี้เล่นแชร์เบี้ยหวดย

๒๔๔/๒๕๑๖

นายฮิมก แซ่เบ๊

โจทก์

นายเท้งวัน แซ่จึ้ง

จำเลย

การเล่นแชร์หากได้มีบทบัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือไม่ การนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารเกี่ยวกับการเล่นแชร์ ไม่ต้องห้ามตาม ป.ว.พ. มาตรา ๔๔

มูลหนี้เป็นหนี้สินในเรื่องการเล่นแชร์ ซึ่งจะต้องผ่อนส่งคืนเป็นงวด ๆ ทุกเดือน สิทธิเรียกร้องส่งคืนเงินคืนเป็นงวด ๆ อันมีกำหนดเวลาแน่นอนเช่นนั้น ต้องบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖ ซึ่งมีอายุความ ๕ ปี

ลูกวงฟ้องเรียกเงินค่าแชร์จากลูกวงด้วยกัน

๓๓๔๘-๓๓๔๙/๒๕๑๖

นายนิรันดร์ พิตรปรีชา กับพวก

โจทก์

นางเพ็งทัง แซ่โ

จำเลย

ความผูกพันระหว่างผู้เล่นแชร์ต้องเป็นไปในทางเล่นแชร์เบี้ยหวาย

การเล่นแชร์ที่มีวิธีการเล่นด้วยการให้ลูกวงที่เบี้ยแชร์ ได้ออกตัวสัญญาขอยืมเงินให้แก่ลูกวงที่ยังไม่ได้เบี้ยแชร์ไว้เป็นหลักฐาน โดยลงชื่อลายวงแชร์เป็นผู้รับประกันไว้ด้วยและตัวนี้จะคืนให้แก่ผู้ออกตัว เมื่อลูกวงที่ถือตัวเบี้ยแชร์ได้และได้รับเงินค่าแชร์จากผู้ออกตัวนั้น แม้ตัวสัญญาขอยืมเงินดังกล่าว จะใช้อาศัยเป็นหลักฐานการกู้ยืมเรียกร้องให้ผู้ทำตัวชำระเงินโดยตรงไม่ได้และนายวงแชร์เป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมเงินค่าแชร์จากลูกวงทุกคนไปมอบให้ผู้เบี้ยแชร์ได้ก็ตาม ก็ต้องฟังว่าลูกวงที่เบี้ยแชร์ได้นั้นมีหน้าที่ชำระหนี้ค่าแชร์คืนแก่ลูกวงที่ยังไม่ได้เบี้ยแชร์ เมื่อถึงกำหนดตามวงคนายวงแชร์เป็นเพียงผู้มีอำนาจชำระหนี้แทนและเป็นผู้รับประกันตามตัวสัญญาขอยืมเงินเท่านั้น โจทก์จำเลยต่างเป็นลูกวงด้วยกัน แต่โจทก์ยังไม่ได้เบี้ยแชร์ เมื่อถึงกำหนดตามวงคนายวงแชร์ได้หลบหนีไปทั้งนี้ การที่จำเลยซึ่งเบี้ยแชร์ได้แล้ว แต่ได้รับเงินค่าแชร์ที่เบี้ยได้จากนายวงแชร์ได้ครบ จึงเป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องว่ากล่าวกับนายวงแชร์โดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับโจทก์ จำเลยไม่มีสิทธิที่จะหักกลบลบหนี้กับโจทก์ในกรณีนี้

สืบมูลหนี้ตามสัญญาที่เกิดจากการเล่นแชร์เบี้ยหวาย

๖๓๖/๒๕๑๗

นางเบญจมาศ ลังการวงศ์

โจทก์

นางทองคำ กว้านสกุล

จำเลย

โจทก์จำเลยและผู้อื่นตกลงเล่นแชร์กัน โจทก์เป็นนายวงมีสิทธิได้รับเงินจากลูกวงคนอื่นก่อน โดยไม่ต้องประมูลและไม่ต้องเสียดอกเบี้ย แต่ต้องเป็นผู้รวบรวมเงินจากลูกวงเอาไปให้แก่ผู้ที่ประมูลได้ และผู้ประมูลได้ต้องทำสัญญาให้แก่ลูกวงคนอื่นเป็นประกันการชำระหนี้โดยมอบให้โจทก์ไว้เพื่อเรียกเก็บเงินในภายหลัง เมื่อปรากฏว่าจำเลยประมูลแชร์ได้ ได้รับเงินไปแล้วและได้ทำสัญญามอบให้โจทก์ไว้ ครั้นผู้อื่นประมูลได้จำเลยไม่ชำระเงินโจทก์ต้องชำระแทน โจทก์มาฟ้องเรียกให้จำเลยชดใช้เงิน และนำสืบว่ามูลหนี้ตามสัญญาที่เกิดจากการเล่นแชร์ มิใช่การขอยืมเงินได้

กู้ยืมมูลจากการเล่นแชร์เบี้ยหวายต้องรับผิดชอบตามสัญญา

๘๘๐/๒๕๑๗

นายเทิ้ม นุ้ยขาว

โจทก์

นายฉลอง ชันติ กับพวก

จำเลย

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ กู้เงินโจทก์ไป ๓,๓๐๐ บาท โดยมีจำเลยที่ ๒ เป็นผู้ค้ำประกัน ขอให้จำเลยร่วมกันชำระหนี้ แม้ทางพิจารณาได้ความว่า สัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องมีมูลจากการเล่นแชร์ซึ่งจำเลยที่ ๑ ยังคงค้างชำระอยู่เพียง ๖๐๐ บาท ก็เป็นเพียงรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงว่า มูลกรณีของการกู้ยืมนั้นเป็นมาอย่างไรเท่านั้น มิใช่เป็นเรื่องได้ความแตกต่างผิดไปจากฟ้อง (ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๐/๒๕๐๓ นายณรงค์ ศักดาทร โจทก์ นายบุญศรี สุขเกษม กับพวก จำเลย) จำเลยทั้งสองจึงต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวน ๖๐๐ บาทให้โจทก์

๒๒๕๓/๒๕๑๘

นางชนินทร์ กระแสร์ตานนท์

โจทก์

นางกลุ่มพอง เจียรทะกุด

จำเลย

การเล่นวงแชร์เป็นสัญญาชนิดหนึ่งเกิดขึ้นจากความตกลงระหว่างผู้เล่น ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องทำสัญญาหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ คงบังคับได้ตามหลักทั่วไป เมื่อพฤติการณ์เป็นที่เข้าใจกันระหว่างผู้เล่น ว่าจำเลยซึ่งเป็นนายวงตกลงยอมเป็นผู้รับผิดชอบใช้เงินแก่ลูกวงที่ยังไม่ได้ประมูล (เบี้ย) ในเมื่อวงแชร์ล้ม ดังนั้น เมื่อวงแชร์ล้ม จำเลยก็ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ ซึ่งเป็นลูกวงและยังมีได้ประมูล

หากจะมีมติของคณะรัฐมนตรีห้ามข้าราชการและพนักงาน องค์การ ของรัฐเล่นแชร์จริง ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบังคับบัญชาทางวินัยเท่านั้น การเล่นแชร์หากได้มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามโดยกฎหมาย หรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอันจะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะไม่ แม้โจทก์เบี้ยแชร์วงอื่นซึ่งจำเลยเป็นนายวงไปแล้ว และโจทก์มีกำไรก็ตาม ก็เป็นเรื่องของแชร์วงนั้น ๆ จะให้นำกำไรนั้น มาหักออกจากจำนวนเงินที่โจทก์เสียหาย และจำเลยต้องชดใช้ในวงพิพาทไม่ได้ เพราะเป็นสัญญาต่างรายกัน ผู้เข้าเล่นแตกต่างกันไปทั้งจำนวนและผู้เล่น ตลอดจนระยะเวลา

ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

๔๓๖/๒๕๒๐

บริษัทนครหลวงเงินทุน จำกัด

โจทก์

นายวรพจน์ ณ ถลาง

จำเลย

การเล่นแชร์เป็นหนี้ซึ่งบังคับกันได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ แต่โจทก์ฟ้องตามสัญญา ซึ่งสัญญาเล่นแชร์ไม่เป็นการกู้ยืม จึงบังคับไม่ได้ แต่ไม่ขัดสิทธิที่โจทก์จะฟ้องใหม่

เมื่อข้าพเจ้ามาทำงานสร้างศาลกบินทร์บุรี

นายสงเวียน รักนุง

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

ก่าวันหนึ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งคุยกับท่านรองอธิการบดี และอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่บ้านคุณเกษม ยโสवंต์ ผู้พิพากษา ศาลจังหวัดปัตตานี เด็กที่บ้านมาเรียกว่า “หัวหน้า ๆ อะ มีโทรศัพท์ทางไกลจากกรุงเทพ ฯ อะ” ข้าพเจ้าคาดว่าคงจะได้รับข่าวการย้าย จึงรีบเดินมารับโทรศัพท์ที่บ้านซึ่งอยู่คนละฟากถนนกัน เมื่อ ยกโทรศัพท์สอบถามก็ได้ความว่า คุณสมกิต ไตรโสรัส อดีตผู้พิพากษาศาลแขวงพระนครใต้ ให้คนที่บ้านโทรไป เสียงจากโทรศัพท์บอกว่า “ท่านครับ คุณสมกิตให้เรียนท่านว่า ท่านย้ายไป กบินทร์” ข้าพเจ้าร้อง “อะ” แล้วสอบถามรายละเอียดแต่ไม่ได้ความอะไร ข้าพเจ้ารู้สึกงงมาก เพราะไม่ได้ขอย้ายไปกบินทร์บุรีเลย และตามสายกายการย้ายของข้าพเจ้า ก็ไม่น่าที่จะต้องไปอยู่ กบินทร์บุรีซึ่งเป็นศาลรอบแรกอีก ข้าพเจ้าผิตหัวงหมดเรี่ยวแรง วางหูโทรศัพท์อย่างเชื่องช้าโดย ที่ลืมขอบคุณผู้โทรไปบอก ข้าพเจ้าเดินวนไปเวียนมาในบ้านสักครู่หนึ่ง ก็โทรศัพท์ทางไกลไปตาม คุณสุชาติ สุขุมิตร ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลคดีเด็กและเยาวชนสงขลา ทราบจากคุณสุชาติว่าได้ย้าย ขึ้นเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดสงขลา คุณสุชาติถามข้าพเจ้าว่า “แล้วลื้อย้ายไปไหน” ข้าพเจ้า ว่า “ไปกบินทร์บุรี” คุณสุชาติหัวเราะก๊ากชอบใจและพูดว่า “เฮาเข้าแล้วไหมละ ยิ่งกว่าโยธธ อีก” ที่คุณสุชาติพูดเช่นนั้นเพราะบรรดาเพื่อนฝูงของข้าพเจ้าทุกคนทราบว่า ข้าพเจ้าไม่ชอบอยู่ศาล ที่ตั้งอยู่ในอำเภอ และข้าพเจ้าชอบพูดแห่เพื่อนอยู่เสมอ เนื่องจากเมื่อสิบปีก่อนโน้นข้าพเจ้าเคย เป็นผู้พิพากษาอยู่อุบลราชธานี แล้วถูกส่งไปช่วยราชการที่ศาลจังหวัดโยธธ ขณะนั้นยังเป็น อำเภอที่เจียบเหงาเปล่าเปลี่ยวแตกต่างกับอุบลราชธานีราวฟ้ากับดิน

หลังจากนั้นอีกสองสามวันต่อมา ข้าพเจ้าก็ได้รับแจ้งข่าวเป็นหนังสือว่า ต้องย้ายไปอยู่ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีแน่นอน ข้าพเจ้าไม่เคยมาอำเภอกบินทร์บุรีมาก่อน จึงเอาแผนที่มากางดู เห็นกบินทร์บุรีอยู่ระหว่างกลางทางจากฉะเชิงเทราไปนครราชสีมา คิดว่าคงเป็นเมืองเจริญแล้ว

และทราบว่าศาลจังหวัดกบินทร์บุรีกำลังก่อสร้างใหม่ คุณอัมพร ทองประยูร ผู้พิพากษาชั้นเดียว กับข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าศาล จึงสอบถามคุณอัมพรมาทางจดหมายว่า ศาลใหม่สร้างเสร็จแล้วหรือยัง สร้างบ้านพักใหม่ให้กี่ ๆ นะ ข้าพเจ้าจะมาอยู่แล้ว คุณอัมพรตอบจดหมายไปว่า เสร็จไปแล้ว ประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ข้าพเจ้าก็ใจคิดว่ากว่าจะได้เดินทางกองรวปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๐ ขณะนั้นศาลและบ้านพักคงจะสร้างเสร็จและทำพิธีเปิดเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าคงจะได้ไปอยู่ศาลใหม่ บ้านพักใหม่ คงเช่นคุณเสมอ อินทรศักดิ์ ซึ่งย้ายไปอยู่ศาลจังหวัดเบตง

จากบันทึกผู้กบินทร์บุรี

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๐ เวลาประมาณ ๐๙.๓๐ นาฬิกา ข้าพเจ้าออกบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดปัตตานี นั่งรถยนต์ไปขึ้นรถไฟที่อำเภอโคกโพธิ์ด้วยหัวใจที่ห่อเหี่ยว เวลา ๑๑ นาฬิกา รถไฟจากสุโขทัยไกลผ่านเข้เทียมชานชลา ข้าพเจ้ากล่าวคำอำลาพรกพวกที่มาส่ง แล้วขึ้นไปนั่งข้างนอนบ้างครั้งวันกับหนึ่งคืน จนกระทั่งรุ่งเช้าเวลา ๐๗.๓๐ นาฬิกา ถึงสถานีหัวลำโพง พบคุณพิรพล จันทรสว่าง อดีตผู้พิพากษาศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ไปคอยรับโดยมิได้นัดหมายกันมาก่อน ข้าพเจ้านั่งรถไฟจากหัวลำโพงต่อมา ถึงอำเภอกบินทร์บุรี เวลาประมาณ ๑๑.๓๐ นาฬิกา คุณอัมพรผู้พิพากษาหัวหน้าศาลกับคณะไปคอยรับ แล้วพาขึ้นรถยนต์ผ่านตลาดอำเภอกบินทร์บุรี ขณะนั้นไฟไหม้ไหม้ ๆ ยังเห็นซากอาคารเก่าอยู่ ตลาดอำเภอกบินทร์บุรีไม่ใหญ่โตอะไรนัก เพียงข้ามรถผ่านไม่ถึงนาทีก็พ้นเขตตลาด ออกจากตลาดข้ามทางรถไฟแล้วตามถนนผ่านวัดและสถานื่อนามัยกับทุ่งนาประมาณ ๒ กิโลเมตร ข้ามสะพานแล้วถึงตลาดอีกแห่งหนึ่ง เป็นห้องแถวไม้หลังคาตงกะติเกาชำรุดทรุดโทรมมาก คุณอัมพรเล่าให้ฟังว่ากบินทร์บุรีมีตลาดย่านชุมนุมชน ๔ แห่ง แยกกันอยู่คือ

๑) ตลาดเก่าอยู่ริมแม่น้ำแควหนุมาน เพราะแต่เดิมใช้การคมนาคมทางน้ำ ตลาดเป็นห้องแถวไม้ ๒ ชั้น ตามปกติฤดูฝนน้ำจะท่วมอาคารชั้นล่างทุกปี ต้องทำบันไดไปอาศัยอยู่ชั้นบนจะไปไหนมาไหนต้องใช้เรือพายจนกว่าน้ำจะลด

๒) ตลาดใหม่เป็นตลาดที่มาก่อสร้างขึ้นใหม่ริมแควพระปรง ซึ่งมีระดับดินสูงกว่าตลาดเก่า และเป็นทั้งสถานที่ราชการต่าง ๆ

๓) ตลาดพัฒนา แต่เดิมเรียกตลาดท่าตะคร้อเป็นที่ตั้งสถานีรถไฟ ปัจจุบันเป็นย่านการค้าของอำเภอekinบุรี ตลาดนี้ทราบว่าได้มีการพัฒนาให้เจริญขึ้นสมัยคุณพัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ เป็นนายอำเภอekinบุรี

๔) อีกตลาดหนึ่งได้แก่ตลาดสี่แยกสามทหาร อยู่ห่างจากตลาดพัฒนาประมาณ ๔ กิโลเมตร ตรงสี่แยกถนนสายจะเข้เทรา-นครราชสีมา ตัดกับถนนสายอรัญประเทศ-ปราจีนบุรี เพิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่ตอนสร้างถนนยุทธศาสตร์สายจะเข้เทรา-นครราชสีมา เป็นย่านการค้าของอำเภอekinบุรีอีกแห่งหนึ่ง ที่เรียกว่าตลาดสี่แยกสามทหาร เข้าใจว่าเพราะมีขี้น้ำมันสามทหารตั้งขึ้นเป็นแห่งแรก

เมื่อรถยนต์แล่นผ่านตลาดใหม่เลี้ยวขวาไปตามถนนประมาณ ๑๐๐ เมตรเศษ ถึงสถานีตำรวจภูธรอำเภอekinบุรี ซึ่งเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวเก่าชำรุดทรุดโทรมมาก แล้วผ่านบ้านพักสารวัตรใหญ่ตำรวจไปเล็กน้อย คุณโนรี จันทรธร ผู้พิพากษาศาลจังหวัดekinบุรี ซึ่งทำหน้าที่ขับรถให้ข้าพเจ้านั่งก็จอดรถ บอกว่าถึงแล้ว ข้าพเจ้าลงจากรถยนต์มายืนที่ถนน มองบ้านพักและอาคารศาลแล้วนึกปลงตัวเอง “ทำไมถึงต้องเป็นเรา กรรมแท้ๆ” ข้าพเจ้ารำพึงกับตัวเอง บ้านพักทรงโบราณเก่าชำรุดทรุดโทรมมากทีเดียว อาคารศาลก็กำลังจะพังไม่พังแหล่ น่าจะได้สร้างใหม่มาเสียตั้งแต่เมื่อ ๒๐ ปีก่อนโน้นแล้ว ยิ่งกว่าโยธธธที่คนสุขาคิดว่าเสียอีก หากทราบว่าสภาพเป็นเช่นนี้ขออยู่พักตึกอีก ๓-๔ ปียังดีกว่า แต่จะทำอย่างไรได้ต้องย้ายมาอยู่ที่นั่นเสียแล้ว ข้าพเจ้านึกถึงคำทำนายของคุณประจักษ์ รัตนกุล ทนายความบักถานขึ้นมาทันที เพราะก่อนที่ข้าพเจ้าจะขอย้าย มีคนบอกว่า คุณประจักษ์คุณวงแม่นยำมาก ข้าพเจ้าให้คุณประจักษ์คุณวงให้ว่าจะได้ย้ายกลับหรือไม่ คุณประจักษ์คุณวงแล้วบอกข้าพเจ้าว่า “ท่านครับ ท่านได้ย้ายแน่ป็นนี้ ได้ย้ายไปที่เก๊าบ้านเก่า อยู่ริมน้ำค้าย” ข้าพเจ้าไม่ค่อยเชื่อหมอดู จึงไม่ได้สนใจอะไรนัก เพราะที่ข้าพเจ้าขอย้ายนั้นความประสงค์ของข้าพเจ้าต้องการจะขอมาอยู่ศาลในภาค ๗ ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับจังหวัดราชบุรีที่ข้าพเจ้าเกิด และศาลในภาค ๗ ก็ไม่มีบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหลังใดอยู่ติดริมน้ำ เว้นแต่บ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จังหวัดสมุทรสงครามเพียงหลังเดียวเท่านั้น ที่อยู่ติดริมคลอง แต่ก็ เป็นบ้านที่เพิ่งปลูกสร้างใหม่ ข้าพเจ้าเคยหวังว่าจะได้ย้ายไปอยู่ศาลจังหวัดสมุทรสงคราม แต่ก็ไม่ได้ย้ายมาอยู่ekinบุรี ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าไม่เชื่อคุณประจักษ์มากยิ่งขึ้น เพราะข้าพเจ้าคิดว่าekinบุรี

คงเป็นที่คอน เช่นเดียวกับจังหวัดทางภาคอีสาน ไม่เคยทราบมาก่อนว่ามีแม่น้ำ แต่ที่ไหน ได้ทั้งศาลและบ้านพักที่กบิรินทร์บุรีอยู่ริมน้ำจริง ๆ เก่าและชำรุดทรุดโทรมมากค้าย เพราะสถานที่ทั้งศาลจังหวัดกบิรินทร์บุรีหลังเดิม และบ้านพัก อยู่ริมต้นแม่น้ำบางประกง ตรงบริเวณแกวหนุมาน และแกวพระปรกมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำ คำทำนายของคุณประจักษ์จึงถูกต้องและแม่นยำที่สุด

เที่ยงวันนั้น คุณอัมพรพาข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหารปลาเต็น ตลาดสี่แยกสามทหาร และแนะนำให้ข้าพเจ้ารู้จักกับคุณสมศรี อินทวิเศษ นายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้างศาลใหม่ ข้าพเจ้าไม่ได้พูดคุยเรื่องการสร้างศาล เพราะคิดว่าคงจะสร้างเกือบเสร็จหมดแล้ว หลังจากรับประทานอาหารเสร็จ คุณอัมพรพาข้าพเจ้าไปดูที่ก่อสร้างศาลหลังใหม่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงอยู่ไม่ห่างไกลจากที่เดิมเท่าใดนัก แต่เมื่อนั่งรถยนต์ไปเป็นเวลานานก็ยังไม่ถึงสักที และเห็นสองฟากทางเป็นป่าตลอด ชักสงสัยจึงถามคุณอัมพรว่า “จะพาไปไหน” คุณอัมพรว่า “จะไปกุศลใหม่หะซี” ข้าพเจ้าถามว่า “อีกไกลไหม” คุณอัมพรว่า “ไม่ไกลหรอก แค่ ๗ กิโลเมตรเท่านั้นเอง”

เมื่อถึงบริเวณก่อสร้างซึ่งเป็นป่าที่ถูกถากถางไว้แล้วบางส่วน เห็นอาคารศาลและบ้านพักเพิ่งก่อสร้างได้เพียงแค่นเสาชั้นล่าง อยู่กลางป่าโคกเดียวตามลำพัง ข้าพเจ้าร้องอุทานกับคุณอัมพรว่า “นี่หรือศาลสร้างใหม่” เพราะข้าพเจ้าคิดว่าเกือบเสร็จถึงขั้นทาสีแล้ว คุณอัมพรตอบอย่างขิงขิงว่า “ใช่” ข้าพเจ้ารู้สึกผิดหวังอย่างมากที่ถูกหลอกเสียจนเสียใจ จึงถามคุณอัมพรออกไปว่า “ก็ไหนล่ะว่าเสร็จไปแล้ว ๖๐ เปอร์เซ็นต์” คุณอัมพรตอบว่า “งานถมดินยังไม่ล่ะ” คุณสมศรีนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้างซึ่งร่วมไปด้วยหัวเราะก๊ากชอบใจ ข้าพเจ้านึกถึงคำพูดของเพื่อนฝูงที่เคยล้อเล่นกับข้าพเจ้าว่า กบิรินทร์บุรีนี้มันบินจริง ๆ นะ มีแต่ความเงิบเหงาเปล่าเปลี่ยวไม่เจริญและไม่สะดวก ไม่มีใครเขาอยากมาอยู่ และไม่เคยมีใครขอย้ายมาอยู่นอกจากถูกย้ายมา หากใครถูกย้ายมาก็จะวิ่งเต้นขอย้ายไปอยู่ที่อื่น แม้แต่เสมียนยังขอย้าย กบิรินทร์บุรีจึงถูกเรียกชื่อเล่น ๆ ว่า เมืองกาบิน ขนาดกาก็ยังบินหนี คงเป็นเพราะเหตุนี้เองแม้ว่าคุณอัมพรซึ่งเป็นคนโตไม่มีภาระในทางครอบครัวแท้ ๆ ก็ยังบินหนี

ที่ดินสร้างศาลใหม่

หลังจากคุณอัมพรส่งมอบงานให้ข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๒๐ แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารศาลหลังใหม่ ได้ทราบว่ากระทรวงยุติธรรมให้เตรียมจัดหาที่ดินไว้สำหรับสร้างศาลจังหวัดกบินทร์ใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านผสม จิตรขุม ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลสมัยนั้น ได้คัดเลือกหาสถานที่อยู่หลายแห่ง เห็นว่าไม่มีที่ใดเหมาะสมเท่าที่ท้องอาคารศาลเดิม เพียงแต่เห็นว่าเนื้อที่เดิมคับแคบและเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปี ได้ติดต่อกับทางอำเภอให้รื้อย้ายบ้านพักปลัดอำเภอทางคันหลังออกเพื่อขยายก่อสร้างศาลใหม่ อำเภอ กบินทร์บุรี ก็ยินดียที่จะย้ายให้ แต่ต้องให้กระทรวงยุติธรรมปลูกบ้านให้ใหม่ทดแทน ได้รายงานกระทรวงยุติธรรมไปแล้ว ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ท่านศรี มลิลลา อธิบดีผู้พิพากษภาค ๒ ไปตรวจราชการศาลจังหวัดกบินทร์ ได้ปรึกษาหารือกับคณะผู้พิพากษา อัยการ นายอำเภออุทัยประเทศ และนายยุทธ จรัสยานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี ถึงเรื่องการก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรีใหม่ มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะไปสร้างศาลใหม่ที่อำเภออุทัยประเทศ เพราะสถานที่ทั้งศาลเดิมในอำเภอ กบินทร์บุรีเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมทุกปีและเนื้อที่น้อยคับแคบ ขยับขยายให้เจริญขึ้นได้ยาก ทั้งทำเลที่ตั้งศาลเดิมไม่เหมาะสมขาดความสง่างาม และอยู่ใกล้ตัวจังหวัด ไม่มีทางขยายขึ้นเป็นจังหวัดได้ ทางอำเภออุทัยประเทศได้จัดเตรียมที่ไว้สำหรับก่อสร้างศาลใหม่แล้ว ได้รายงานความเห็นไปยังกระทรวงฯ สอบถามรายละเอียดมา ท่านยง โรจนสุพจน์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล สอบถามความเห็นไปยังอำเภอต่าง ๆ ปรากฏว่ามีความเห็นแตกแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรย้ายศาลไปตั้งอยู่ที่อำเภออุทัยประเทศ มีอำเภออุทัยประเทศ อำเภอวัฒนานคร และอำเภอตาพระยา อ้างว่าหากศาลไปอยู่ที่อำเภออุทัยประเทศ จะทำให้ประชาชนทั้ง ๓ อำเภอดังกล่าวได้รับความสะดวก เพราะที่ตั้งศาลเดิมอยู่ห่างไกลอำเภอดังกล่าวมาก อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าศาลควรจะอยู่ที่อำเภอ กบินทร์บุรีตามเดิม ได้แก่นายอำเภอ กบินทร์บุรีและอำเภอสระแก้ว อ้างว่าหากย้ายศาลไปอยู่อำเภออุทัยประเทศจะทำให้ประชาชนทั้ง ๒ อำเภอดังกล่าวเดือดร้อน เพราะอยู่ไกลศาลมากกว่าที่เดิม ท่านยังมีความเห็นว่าควรย้ายศาลไปอยู่อำเภออุทัยประเทศ เพราะจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความสะดวกมากกว่าเดิม จึงได้รายงานไปยังกระทรวงอีก ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ไปตรวจราชการศาลกบินทร์บุรี ได้มีการปรึกษาหารือกัน

ในปัญหาที่ว่าควรสร้างศาลใหม่ที่อำเภอรัษฎาประเทศ หรือจะสร้างที่อำเภอกบินทร์บุรีตามเดิมอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดมีความเห็นว่า ควรสร้างที่กบินทร์บุรีตามเดิมต่อไป และกระทรวงยุติธรรมจะตั้งงบประมาณก่อสร้างในปีงบประมาณ ๒๕๑๕ จึงให้ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีติดต่อกับทางอำเภอขอให้ที่ดินราชพัสดุในความดูแลของอำเภอ เพื่อขยับขยายที่ดินออกไปเพราะเนื้อที่มันคับแคบไม่พอแก่การสร้างอาคารศาลใหม่ ได้มีการติดต่อกับขอให้ที่ดินซึ่งเป็นที่ดินปลูกบ้านปลัดอำเภอและบ้านแม่อำเภอทางบ้านหลังอาคารศาล ทางอำเภอกบินทร์บุรีไม่ขัดข้อง แต่ติดขัดการติดต่อกับกระทรวงยุติธรรมอยู่นาน เรื่องที่ดินยังไม่เรียบร้อย จึงไปสร้างอาคารศาลใหม่ที่จังหวัดระยองก่อน ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีจึงยังไม่ได้รับงบประมาณให้ก่อสร้าง ต่อมาภายหลังกระทรวงมหาดไทยให้ใช้ที่ดินดังกล่าวได้ แต่ก็ยังไม่ได้รับงบประมาณ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ท่านกิตติ สิทินนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ไปตรวจราชการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี เห็นอาคารศาลเก่าชำรุดทรุดโทรมมากสมควรที่จะทำการก่อสร้างใหม่ ขณะนั้นทางอำเภอกบินทร์บุรีกำลังจะย้ายว่าการอำเภอออกไป และจะย้ายศาลออกไปด้วย แต่ยงหาที่ดินสร้างใหม่ได้ไม่เพียงพอ ทางอำเภอยังไม่อาจแก้ไขปัญหาระยะที่ที่ดินได้ เรื่องจึงการากาชงอยู่ไม่ได้ดำเนินการต่อ หากศาลจะก่อสร้างใหม่ในที่เดิมก็เกิดปัญหาในการถมที่เพราะต้องใช้งบประมาณมาก เนื่องจากที่ตั้งศาลเดิมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปีไม่สะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้มีบรรดาศักดิ์ ขณะเดียวกันทางอำเภอสระแก้วซึ่งกำลังขยายตัวเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้เรียกร้องให้ย้ายศาลไปตั้งอยู่ที่อำเภอสระแก้ว เพราะเป็นศูนย์กลางของท้องที่ทุกอำเภอในเขตอำนาจศาลจังหวัดกบินทร์บุรี และทางอำเภอสระแก้วได้จัดเตรียมที่ดินไว้สำหรับก่อสร้างศาลใหม่เรียบร้อยแล้ว ในต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๘ คุณชลอ กลับตีผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ได้สอบถามความเห็นไปยังจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ว่า ควรจะย้ายศาลไปตั้งที่อำเภอสระแก้วหรือจะคงไว้ที่อำเภอกบินทร์บุรีตามเดิม ผลปรากฏว่าทั้งจังหวัดและอำเภออื่นทุกอำเภอต่างมีความเห็นว่าควรย้ายศาลไปตั้งที่อำเภอสระแก้ว คงมีแต่อำเภอกบินทร์บุรีเพียงอำเภอเดียวเท่านั้น ที่คัดค้านว่าศาลอยู่จะอยู่ที่อำเภอกบินทร์บุรีตามเดิม โดยอ้างว่าเป็นศาลเก่าแก่ที่มีมาแต่ในอดีต หากต้องสูญเสียไปจะทำให้เกิดกระทบกระเทือนต่อจิตใจของประชาชนมาก คุณชลอมีความเห็นคล้อยตามเสียงส่วนใหญ่ จึงรายงานกระทรวงไปว่า ควรจะย้ายศาลไปตั้งที่อำเภอสระแก้ว เพราะเป็นศูนย์กลางของทุกท้องที่อำเภอ

กบิลทร์โวธ

เมื่อเสียงส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะย้ายศาลไปที่อำเภอสระแก้ว กระทรวงยุติธรรมก็มีความเห็นหนักไปในทางที่จะย้ายไปอำเภอสระแก้ว จึงก่อให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านในหมู่ประชาชนอำเภอกบิลทร์เป็นอย่างมาก ต่างพากันวิ่งเต้นขอให้ตั้งศาลใหม่อยู่ในอำเภอกบิลทร์บุรีตามเดิม และได้ทำการต่อสู้อย่างเต็มที่ มีราษฎรหลายรายต่างพากันเสนอบริจาที่ดินให้สำหรับสร้างศาลใหม่ และถ้ากระทรวงยุติธรรมจะสร้างศาลใหม่ในที่เดิม ก็รับจะทำการถมที่ดินให้โดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน หากทางราชการเห็นว่าที่ตั้งศาลเดิมไม่เหมาะสม ก็รับจะจัดหาสถานที่ให้ใหม่จนเป็นที่พอใจของทางราชการ กระทรวงยุติธรรมจึงยังไม่กล้าตัดสินใจว่าจะไปก่อสร้างศาลใหม่ที่ใดแน่ ต่อมาวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ท่านประภาส อวยชัย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ได้ออกเดินทางไปตรวจพิจารณาสถานที่ที่จะใช้เป็นที่ก่อสร้างศาลใหม่ที่อำเภอกบิลทร์บุรี และอำเภอสระแก้ว ประชาชนชาวอำเภอกบิลทร์บุรีจึงพากันไปชุมนุมต้อนรับอย่างคับคั่ง มีการแห่โปสเตอร์ด้วยถ้อยคำต่าง ๆ เรียกร้องให้สร้างศาลใหม่ในอำเภอกบิลทร์บุรีตามเดิม กระทรวงยุติธรรมเริ่มรวนเรไม่กล้าตัดสินใจยิ่งขึ้น จนกระทั่งวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๔ ท่านใหญ่ ศวิตชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มาตรวจพิจารณาสถานที่ที่จะก่อสร้างอีก ประชาชนชาวอำเภอกบิลทร์บุรีก็พากันเดินขบวนแห่โปสเตอร์ไปเรียกร้องให้สร้างศาลใหม่ที่กบิลทร์บุรีตามเดิมเช่นเคย ทางอำเภอกบิลทร์บุรีได้เสนอที่ดินให้เลือกเป็นที่ทำการก่อสร้างหลายแห่ง รวมทั้งที่ดินสนามบินเก่าของกองทัพอากาศที่หมู่บ้านทุ่งแฝก เนื้อที่ประมาณ ๑๖๒ ไร่ ให้พิจารณาด้วย ท่านใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์จะบานปลาย จึงตกลงให้คำรับรองยืนยันต่อหน้าประชาชนชาวอำเภอกบิลทร์บุรีไปให้การต้อนรับว่า จะยังคงตั้งศาลอยู่ที่อำเภอกบิลทร์บุรีตามเดิม ไปย้ายไปไหน

ได้ทีแล้วยังมีปัญหา

หลังจากกระทรวงยุติธรรมตกลงจะสร้างศาลใหม่ที่อำเภอกบิลทร์บุรีแล้ว ได้ขอตั้งงบประมาณเพื่อทำการก่อสร้างในงบประมาณ ๒๕๑๕ และขออนุญาตใช้ที่ดินสนามบินเก่าดังกล่าวเพื่อก่อสร้างต่อกระทรวงกลาโหมไป ครั้นได้รับอนุมัติงบประมาณแล้วหลายเดือน ก็ยังไม่ได้รับตอบจากกระทรวงกลาโหมอนุญาตให้ใช้สนามบินเพื่อก่อสร้าง จึงเกิดปัญหาในเรื่องที่ดินที่จะก่อสร้าง

ศาลอีก ขณะเดียวกันทางอำเภอสระแก้วก็ยังไม่ได้ลดความพยายามที่จะตั้งศาลไปอยู่อำเภอสระแก้ว ได้เสนอบริการต่าง ๆ และเตรียมหาที่ดินให้เลือกทำการก่อสร้าง ทางอำเภอบินทร์บุรีเกรงว่าจะถูกแย่งไป จึงได้พยายามจัดหาที่ดินให้อีกหลายแห่งเพื่อทำการคัดเลือก ในที่สุดได้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่บ้านโคกหนองมันปลาหมู่ที่ ๘ ตำบลบิณฑ์ อำเภอบินทร์บุรี ริมถนนสายละหานทราย นครราชสีมา เนื้อที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ โดยจะแบ่งให้เป็นที่ดินก่อสร้างศาลประมาณ ๖๐ ไร่ และให้เป็นที่ดินก่อสร้างที่ทำการอัยการกับสถานีตำรวจแห่งละ ๓๐ ไร่ ให้ศาลอยู่ตรงกลาง ส่วนฟากถนนอีกด้านหนึ่งฝั่งตรงกันข้ามกันทางอำเภอคำชะอีจะย้ายที่ว่าการอำเภอ และหน่วยราชการอื่นออกมาตั้งอยู่ เพื่อให้เป็นศูนย์ราชการตามโครงการขยายเมือง

เมื่อได้ที่ดินสำหรับเป็นสถานที่ก่อสร้างแล้ว กระทรวงยุติธรรมดำเนินการประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้าง ปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกไฟออร์เนี้ยเมนต์เนียร์ เป็นผู้ประมูลรับเหมาก่อสร้างในราคาต่ำสุด ๕,๓๔๐,๐๐๐ บาท ทำสัญญาเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๑๔ กำหนดแล้วเสร็จภายในวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๒๐ แบ่งงานก่อสร้างออกเป็น ๕ งวด ผู้รับจ้างเหมาเริ่มเข้าถากถางที่ดินแต่เดิมเป็นป่าโปร่งตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๐ และทำการปรับที่ดินบักฝังก่อสร้าง ในการนี้กรมโยธาธิการได้ส่งนายสมศรี อินทวิเศษ ให้มาเป็นนายช่างควบคุมการก่อสร้างด้วย ผู้รับจ้างเหมาทำการก่อสร้างเรื่อยมา จนกระทั่งส่งมอบงานงวดที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ และทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐ โดยท่านเสนา รัตนมาลัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานในพิธี

เริ่มวิกฤต

การก่อสร้างศาลจังหวัดบิณฑ์บุรีหลังใหม่นี้ กระทรวงยุติธรรมแต่งตั้งกรรมการตรวจการจ้างไว้ ๔ นาย คือ อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๒ เป็นประธานกรรมการ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดบิณฑ์บุรี และนายทองจุล สิงห์กุล วิศวกรโยธา ๗ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมโยธาธิการ เป็นกรรมการ เมื่อคุณอัมพรย้ายไปรับราชการที่กระทรวงยุติธรรม ข้าพเจ้ามาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแทน คุณอัมพรจึงพ้นจากการเป็นกรรมการตรวจการจ้าง วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๒๐ กระทรวงจึงแต่งตั้งให้คุณอัมพรเป็นกรรมการตรวจการจ้างเพิ่มขึ้นอีก ๑ นาย

รวมเป็น ๕ นาย ตามปกติเมื่อข้าพเจ้าว่างจากงานพิจารณาคดีก็จะมาควบคุมดูแลการก่อสร้างอยู่เป็นประจำ ส่วนคุณอัมพรจะมาในวันเสาร์-อาทิตย์ ตอนที่ข้าพเจ้าเริ่มเข้ามาควบคุมดูแลการก่อสร้างในเดือนมิถุนายน ๒๕๒๐ นั้น ผู้รับจ้างเหมาทำงานล้าช้ามาก ตัวผู้รับเหมาเองไม่เคยมาดูแลการก่อสร้างเลย แม้แต่ข้าพเจ้าเองก็ยังไม่เคยพบหน้า ผู้รับเหมาคงปล่อยให้นายเสถียรวิศวกรฝึกหัดควบคุมดูแลการก่อสร้างแทน ฐานะการเงินของผู้รับเหมาอยู่ในภาวะไม่ค่อยจะสู้ดีนัก เริ่มติดค้างค่าแรงและจ่ายค่าแรงเลევามาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๒๐ จนคนงานหยุดงานไม่ยอมมาทำงานหลายครั้ง คนงานที่มาทำงานก่อสร้างหลายคนผู้รับเหมานำมาจากจังหวัดอื่นที่ห่างไกล เมื่อไม่ได้ค่าแรงก็ไปไหนไม่ได้ต้องทนอดหยากอยู่ในบริเวณก่อสร้าง ทหารยศในบริเวณก่อสร้างเริ่มมีการหาย เพราะคนงานขโมยเอาไปขายนำเงินมาซื้ออาหารบ่อยๆ ไม่ที่ใช้ในการก่อสร้างเคยหายไปครึ่งละรอบรรทุก เหตุการณ์เช่นนี้เกิดอยู่เป็นประจำ จนทำให้หัวหน้าคนงานทนไม่ไหวต้องลาออกไปทำงานที่อื่น

ตามสัญญาผู้รับเหมาจะต้องทำงานงวดที่ ๓ ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๒๐ แต่จนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๐ เลยกำหนดส่งงวดไปแล้ว ๒ เดือนเศษ ผู้รับเหมาเพิ่งทำงานงวดที่ ๓ ไปได้เพียงร้อยละ ๒๐ เท่านั้น เหตุที่ทำให้ผู้รับเหมาทำงานล่าช้า เนื่องจากผู้รับเหมาขาดเงินทุนหมุนเวียนมาทำงาน เพราะผู้รับเหมาทำงานก่อสร้างหลายแห่ง เป็นต้นว่า ที่สนามม้ากรุงเทพา และที่โรงเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ ข้าพเจ้าทราบจากนายเสถียรวิศวกรของผู้รับเหมาว่า ที่ผู้รับเหมาขาดเงินเพราะคาดว่าจะได้รับเงินค่าจ้างก่อสร้างสนามม้า แต่เกิดไม่ได้เพราะมีปัญหาเรื่องผิดสัญญา ต้องฟ้องร้องกันอยู่ ทำให้ขาดเงินทุนไปก่อสร้างโรงเรียนที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และต่อเนื่องมากระทบถึงการก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรี เพราะผู้รับเหมาจะเอาเงินค่าก่อสร้างโรงเรียนที่จังหวัดเพชรบูรณ์มาเป็นทุนดำเนินการก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรี เมื่อไม่ได้เงินจากสนามม้าจึงทำให้มีหนี้สินพัวพันกันไปหมด การก่อสร้างโรงเรียนที่จังหวัดเพชรบูรณ์และการก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรีชะงักลงไปด้วย ในตอนนั้นผู้รับเหมาไม่มีวัสดุเข้ามาทำงาน แม้แต่ปูนซีเมนต์ก็ต้องซื้อมาครั้งละ ๑๐-๒๐ ถุง ตะปูที่ใช้ทำงานไม่มีต้องนำตะปูเก่าใช้แล้วมาทุบใช้ใหม่ น้ำมันสำหรับติดเครื่องกำเนิดไฟฟ้าต้องนำถุงปูนซีเมนต์ไปขาย เอาเงินมาซื้อครั้งละ ๑๐-๒๐ บาท ข้าพเจ้าพยายามเร่งรัดให้ผู้รับเหมาทำงานให้เร็วขึ้น แต่ก็ไม่ได้ผลจึงรายงานกระทรวงให้ทราบ กระทรวงเรียกผู้รับเหมามาเตือน ผู้รับเหมาก็ยอมรับจะพยายามแก้ไขข้อขัดข้องต่าง ๆ ให้ดีขึ้นภายในเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๐

แต่ก็แก้ไขไม่ได้ จนกระทั่งวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๒๐ เหลือเวลาอีก ๑๖. วันจะหมดสัญญาจ้าง ผู้รับเหมาเพิ่งทำงานงวดที่ ๓ ได้เพียงร้อยละ ๖๐ ยังเหลืองานที่จะต้องทำงวดที่ ๔ และ ๕ ท่อไปอีก ประกอบกับในระยะหลังนี้มีเจ้าหนี้ของผู้รับเหมาหลายราย เข้ามาติดท่อกวาทงหนันสินค้าวัสดุจากผู้รับเหมาบ่อย ๆ ผู้รับเหมาจึงไม่กล้าเข้ามาในบริเวณก่อสร้างเพราะกลัวถูกทวงหนี้ ต้องหลบซ่อนไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เจ้าหนี้พบหน้า เมื่อวัสดุที่จะใช้ในการก่อสร้างไม่มี คนงานก็ไม่มีงานจะทำ ต้องเอาช่างฝีมือค่าแรงวันละ ๗๐-๘๐ บาท มาทำงานเป็นกุดีเก็บเศษไม้ตากตากชุกกินไปวัน ๆ หนึ่ง พวกคนงานเหล่านั้นก็ไม่กล้าที่จะออกไปทำงานที่อื่น เพราะเกรงว่าผู้รับเหมาจะไม่จ่ายค่าแรงติดค้างให้ จึงทนรอความหวังจากผู้รับเหมาอยู่เรื่อยมา ข้าพเจ้าเห็นท่าไม่ดีจึงรายงานพฤติการณ์ให้กระทรวงทราบ กระทรวงเรียกผู้รับเหมามาให้คำรับรองว่าจะแก้ไขจัดการให้ดีขึ้น ผู้รับเหมาให้การรับรองยืนยันจะแก้ไขโดยเร่งด่วน แต่ก็ยังแก้ไขไม่ได้ ฝ่ายคนงานก็รีบเร่งจะเอาค่าแรง นายเสถียรรับหน้าคนงานไว้ไม่อยู่ จึงสั่งหยุดงานแล้ววิ่งไปติดท่อกับผู้รับเหมา ต่อมาอีก ๔-๕ วัน นายเสถียรกลับมาได้เงินมาคืนคนงานแบ่งปันให้คนงานใช้ และบอกว่าอาทิตย์หน้าจะได้เงินค่างวด คนงานต่างพากันตั้งใจรีบเร่งทำงานให้ทันส่งงวด วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๐ ท่านศิริ อภิโพธิ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ออกไปตรวจดูการก่อสร้าง และสั่งให้ผู้รับเหมาจัดการแก้ไขปัญหาเรื่องค่าแรง โดยรีบด่วนมิฉะนั้นจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา และให้รีบทำงานให้เร็วขึ้นเพื่อส่งมอบงานงวดที่ ๓ จนวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ ผู้รับเหมาก็ยังจัดการอะไรไม่ได้ คนงานก็ได้แต่รอแล้วรอเล่า วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๐ ผู้รับเหมาจึงขนกระเบื่องมุงหลังคาซึ่งเป็นวัสดุที่จะต้องส่งมอบงานในงวดที่ ๓ เข้ามาในโรงงานและขอส่งมอบงานในงวดที่ ๓ ปรากฏว่างานที่ผู้รับเหมาส่งมอบยังไม่แล้วเสร็จ และกระเบื่องที่นำเข้ามาเป็นกระเบื่องขนาด ๑.๒๐ เมตร ผิดขนาดเพราะตามแบบแปลนและรายการก่อสร้างต้องใช้กระเบื่องขนาด ๑.๕๐ เมตร ผู้รับเหมาอ้างว่ากระเบื่องขนาด ๑.๕๐ เมตร ผู้ผลิตเลิกผลิตจำหน่ายแล้วไม่มีวางขายในท้องตลาด ข้อเท็จจริงได้ความว่ากระเบื่องขนาดดังกล่าวไม่มีวางขายในท้องตลาดจริง เพราะผู้รับเหมาจะต้องสั่งทำโดยตรงจากบริษัทผู้ผลิต และจะต้องจ่ายเงินล่วงหน้า ผู้รับเหมาไม่มีเงินที่จะจ่ายล่วงหน้าให้แก่บริษัทผู้ผลิตกระเบื่อง จึงไปเกรตติกระเบื่องในท้องตลาดจากร้านค้าย่อยมา คณะกรรมการตรวจการจ้างไม่อาจรับมอบจากผู้รับเหมาได้จนกว่าจะขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามระเบียบ และทำงานให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน ขณะเดียวกันกระทรวง

เห็นว่าผู้รับเหมาไม่อาจแก้ไขปัญหาค่าได้ ทั้งยังทำงานล่าช้ามากโดยที่ทางราชการได้ผ่อนปรน ให้โอกาสมาเป็นเวลานานหลายครั้งหลายหนแล้ว วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ กระทรวงจึงมีหนังสือสอบถามคณะกรรมการตรวจการจ้างเป็นรายตัวว่า ควรจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญากับผู้รับเหมาหรือไม่ หรือจะมีวิธีการเร่งรัดการก่อสร้างให้เร็วขึ้นได้หรือไม่เพียงใด ครั้นวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ ผู้รับเหมายื่นขอต่ออายุสัญญาเข้ามาอีก คณะกรรมการต้องพิจารณาเรื่องการส่งมอบงาน การขอต่อสัญญา และการพิจารณาว่าจะสมควรใช้สิทธิบอกเลิกสัญญากับผู้รับเหมาหรือไม่ ควบคู่กันไปในช่วงเดียวกันนั้นเองบรรดาเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของผู้รับเหมาหลายราย ต่างพากันนำหมายศาลมายึดทรัพย์สินในบริเวณก่อสร้างของรับเหมาไว้ และขออายัดเงินค่าก่อสร้างที่ผู้รับเหมามีสิทธิจะได้รับไว้อีก ความจริงแล้วผู้รับเหมาที่ไม่มีสิทธิจะได้รับเงินค่าก่อสร้างเองแล้ว เนื่องจากได้โอนขายไปให้แก่ธนาคารทั้งหมด ฝ่ายแรงงานจังหวัดก็เข้ามาขออายัดเงินค่าแรงคนงานไว้ด้วย เหตุการณ์ในระยะนั้นตรึงเครียดมาก เพราะคนงานร้อนแรงที่ไม่ได้รับค่าแรง บัญหาค่าแรงงานทำท่าจะแก้ไขไม่ได้ เพราะถูกเจ้าหน้าที่นำหมายศาลมาอายัดไว้ก่อน ร้อนถึงกระทรวงยุติธรรมต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางเจรจากับเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือประนีประนอมหนี้ให้ และพยายามติดต่อกับนายทุนมาค้ำเงินงานต่อให้ผู้รับเหมา แต่ก็ไม่มีนายทุนรายใดยอมช่วยเหลือ เพราะหนี้สินที่ผู้รับเหมาถูกยึดและอายัดไว้มีจำนวนมาก ทั้งยังมีเจ้าหน้าที่อื่นคอยมาติดตามทวงถามอยู่บ่อย ๆ ประมาณไม่ต่ำกว่าผู้รับเหมายังมีหนี้สินอยู่อีกเท่าใด ฝ่ายคนงานที่ไม่เป็นอันทำงาน มาคอยรอรับเงินอยู่ที่บริเวณก่อสร้างทุกวัน จนวันจะเกิดเหตุร้าย

วิศวกรหนี

เหตุการณ์ในบริเวณก่อสร้างตึงเครียดเรื่อยมา เพราะคนงานรอแล้วรอเล่าก็ยังไม่ได้ค่าแรง ทางแรงงานจังหวัดได้พยายามช่วยเหลือคนงานอย่างเต็มที่ โดยได้ติดตามเร่งรัดผู้รับเหมาตลอดมา ผู้รับเหมาก็โยนกลองมายังข้าพเจ้าหาว่าไม่ยอมรับงาน จึงไม่มีเงินมาจ่ายค่าแรงให้คนงาน คนงานก็พากันมารุมเร้าต่อว่าข้าพเจ้าอย่างเสีย ๆ หาย ๆ ข้าพเจ้าชี้แจงอย่างไรก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ความจริงแล้วข้าพเจ้าห่วงและสงสารคนงานเป็นที่สุด เพราะเห็นความทุกข์ยากคอยากตลอดมาและได้พยายามช่วยเหลือคนงานอย่างทุกวิถีทางแล้ว แต่ก็ยังแก้ไขไม่ได้ ข้าพเจ้าเคยขอร้องให้คณะกรรมการตรวจการจ้างยอมรับงานที่ผู้รับเหมาส่งมอบ โดยขอให้ผู้รับเหมายื่นเรื่องราวขอเปลี่ยนราย

การก่อสร้าง จากกระเบื้องขนาด ๑.๕๐ เมตรมาเป็นขนาด ๑.๒๐ เมตร ให้ถูกต้องตามระเบียบก่อน เพื่อจะได้จ่ายเงินค่างวดโดยเจรจากับเจ้าหนี้ขอคืนเงินค่าแรงงานไว้ก่อน แต่ผู้รับเหมาก็ไม่ยอมขอแก้ไขให้ถูกต้อง เพราะผู้รับเหมาต้องการเอาปัญหาค่าแรงงานติดค้าง และปัญหาที่คณะกรรมการไม่อาจรับงานได้ ไว้เป็นข้อต่อรองกับกระทรวงและบรรดาเจ้าหนี้ต่าง ๆ เพราะถ้าหากคณะกรรมการยอมรับงานแล้ว มีการจ่ายเงินค่างวดจะต้องถูกกันเป็นค่าแรงติดค้าง และถูกบรรดาเจ้าหนี้อายัดเงินไปหมด ไม่มีเงินทุนดำเนินการก่อสร้างต่อไป ปัญหาต่างๆ ก็ไม่อาจลุ้งไปได้ ข้าพเจ้าได้พยายามชี้แจงอธิบายให้นายเสถียรวิศวกรซึ่งทำเป็นตัวแทนผู้รับเหมาได้เข้าใจถึงปัญหาต่างๆ และให้ปรับความเข้าใจกับบรรดาคนงานเสีย นายเสถียรก็พยายามเบี่ยงบ่ายผลัดกับคนงานว่าวันนั้นวันนั้นผู้รับเหมาจะเอาค่าแรงมาจ่ายให้ คนงานจึงพากันหยุดงานและรวันกำหนดนัดจ่ายค่าแรง จนกระทั่งวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๐ ถึงกำหนดนัด คนงานประมาณ ๕๐-๖๐ คนได้พากันมาชุมนุมรอรับเงินค่าแรง อยู่จนประมาณ ๑๗.๐๐ นาฬิกา ผู้รับเหมายังไม่มา คนงานเริ่มมีปฏิกิริยาไม่พอใจจะก่อความวุ่นวาย ข้าพเจ้าจึงได้ขอคำสั่งตำรวจเข้ามาระงับเหตุการณ์ และใกล้ชิดให้ดีขึ้น โดยให้นายเสถียรรับรองกับคนงานว่า จะไปตามผู้รับเหมาพบกับคนงานเอง นายเสถียรให้คำยืนยันกับคนงานว่าจะไปตามตัวผู้รับเหมาพบกับคนงานให้ได้ คนงานจึงแยกย้ายกันกลับ ค่ำนั้นเวลาประมาณ ๒๒ นาฬิกา นายเสถียรไปเคาะประตูเรียกข้าพเจ้าที่บ้านพักที่ข้างอาคารศาลหลังเดิม บอกว่าขอคำสั่งตำรวจคุ้มครองด้วย เพราะมีคนงานบางพวกได้วกกลับเข้าไปในบริเวณก่อสร้างอีกเกรงว่าจะถูกทำร้ายและจะทำความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของทางราชการ ข้าพเจ้าจึงขอคำสั่งตำรวจเข้าไปรักษาการณ์ในบริเวณก่อสร้างตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป รุ่งขึ้นเช้าวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๐ นายเสถียรก็ออกจากสถานที่ก่อสร้างไปตั้งแต่เช้าตรู่ บริเวณก่อสร้างคงมีแต่คนงานที่พักอาศัยอยู่ในโรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาการณ์ หลังจากนายเสถียรออกจากบริเวณก่อสร้างไปแล้วก็มีได้กลับเข้ามาอีกเลยจนบัดนี้

ศาลโก่งค่าแรง

เมื่อนายเสถียรวิศวกรตัวแทนผู้รับเหมาออกจากสถานที่ไป งานก่อสร้างจึงหยุดชะงักไม่ได้ดำเนินการต่อ คงปล่อยทิ้งร้างไว้ โดยมีครอบครัวคนงานหลายครอบครัวพักอาศัยอยู่ บรรดาคน

งานเหล่านั้นพากันออกอยากรับอาหารรับประทาน และไม่อาจช่วยเหลือตัวเองได้ จึงเป็นภาระของข้าพเจ้าที่จะต้องจัดหาอาหารมาให้เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนชั่วคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าไปรายงานให้ท่านปลัดกระทรวงทราบ ท่านก็เวทนากรุดามอบเงินส่วนตัวมาให้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นการจุนเจือ คนงานอื่นก็พากันมาทวงถามค่าแรงแทบทุกวัน เพราะขณะนั้นผู้รับเหมาติดค้างค่าแรงคนงานอยู่ประมาณหนึ่งแสนบาทเศษ กระทรวงก็ได้พยายามช่วยเหลืออย่างเต็มที่ด้วยความเห็นใจทุกฝ่าย ในที่สุดผู้รับเหมา也不能แก้ไขปัญหอะไรได้ จึงละทิ้งงานไป วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๒๑ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขด่วนจากกระทรวงว่า กำลังดำเนินการบอกเลิกสัญญากับผู้รับเหมา ให้จัดเจ้าหน้าที่เข้าไปควบคุมดูแล และยึดหน่วงวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างที่มีอยู่ทั้งหมดไว้ แล้วสำรวจรายการก่อสร้างที่เสร็จและจำนวนวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างที่ยึดหน่วงไว้โดยละเอียด รายงานให้กระทรวงทราบ ข้าพเจ้าจึงจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปควบคุมทรัพย์สินในบริเวณก่อสร้างทันที เมื่อสำรวจแล้วปรากฏว่ามีทรัพย์สินหลายได้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก เข้าใจว่าผู้รับเหมาให้คนมาขนเอาไปในเวลาค่าคืน ระหว่างที่ขาดเงินทุนหมุนเวียน เมื่อข้าพเจ้าจัดให้เจ้าหน้าที่เข้าควบคุมสถานที่ก่อสร้างแล้ว บรรดาคนงานทราบข่าวว่าผู้รับเหมาจะถูกบอกเลิกสัญญา จึงพากันเดินขบวนไปหาข้าพเจ้าที่อาคารศาลหลังเดิม ขณะนั้นข้าพเจ้ากับแรงงานจังหวัดกำลังปรึกษาหารือกันถึงเรื่องปัญหา ค่าแรงของคนงานอยู่ว่าจะหาวิธีช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร คนงานหลายคนไม่เข้าใจทางตะโกนกล่าวว่าศาลโกงค่าแรง ทำงานให้ศาลแล้วไม่ยอมจ่ายเงินค่าแรงให้ ข้าพเจ้าและแรงงานจังหวัดได้พยายามชี้แจงให้คนงานทราบว่า เรื่องค่าแรงคนงานนั้นศาลหรือกระทรวงยุติธรรมไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย เป็นเรื่องของผู้รับเหมาทั้งสิ้น ศาลหรือกระทรวงยุติธรรมเป็นเพียงแต่ผู้ว่าจ้างของผู้รับเหมาเท่านั้น แต่ก็จะพยายามหาทางช่วยเหลืออยู่ คนงานบางคนเริ่มมีความเข้าใจและโกรธแค้นผู้รับเหมา กับนายเสถียรวิศวรมาก จะเอาเรื่องกับผู้รับเหมาและนายเสถียร แรงงานจังหวัดจึงแนะนำให้คนงานพากันไปแจ้งความตำรวจ และรับจะจัดหาทนายความให้ บรรดาคนงานจึงพากันไปแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอekinบุรี กล่าวว่าผู้รับเหมาและนายเสถียรฉ้อโกงแรงงาน แล้วออกติดตามจับกุมตัวผู้รับเหมาและนายเสถียร แต่ก็ติดตามไม่พบจนบัดนี้ ในที่สุดกระทรวงยุติธรรมได้บอกเลิกสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกไฟออร์เนียร์เอ็นเอ็นเนียร์ ผู้รับเหมาไป แล้วดำเนินการประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้างใหม่

เมื่องลืมหาคำ

เมื่อบอกเลิกสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัดบาง กอก ไฟออร์เนียร์เอ็นเอ็นเนียร์ผู้รับเหมาเดิม แล้ว กระทรวงได้ทำการแจ้งความประกวดราคาใหม่ เปิดซองประกวดราคาเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๑ เวลา ๑๐.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการ เปิดซองประกวดราคา ประกอบด้วย ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นประธาน รองปลัดกระทรวง ยุติธรรม อธิบดีผู้พิพากษามาก ๒ เลขานุการส่งเสริมงานตุลาการ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด กบินทร์บุรี นายทองจุล สิงห์กุล นายช่างพิเศษ กองแบบแผน กรมโยธาธิการ หรือผู้แทน นายเสนห์ นาคสุสุข ผู้อำนวยการกองวิเคราะห์ ๓ สำนักงบประมาณ หรือผู้แทน ผู้อำนวยการ กองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม และนายวิชัย ชื่นชมพูนุท ผู้พิพากษาประจำ กระทรวง เป็นกรรมการ คณะกรรมการทุกท่านได้เข้าร่วมประชุมทำการเปิดซองประกวดราคา ครบคณะ ผลปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เม่งหลี โดยคุณสุวิษ สุตะวะ หันส่วนผู้จัดการ เป็นผู้เสนอราคาต่ำสุดเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๘๐๐,๐๐๐ บาท เกินวงเงินงบประมาณที่มีอยู่ การประกวด ราคาครั้งนี้ มีรายการกำหนดให้ผู้รับเหมาต้องทำการขยายเขตจำหน่ายกระแสไฟฟ้าไปถึงบริเวณก่อสร้างและติดตั้งไฟฟ้าบริเวณด้วย ในวงเงินประมาณ ๔๕,๐๐๐ บาท.เศษ กับให้ผู้รับเหมาทำสนาม เทนนิสตามแบบมาตรฐาน ๑ สนาม ราคาที่ประเมินไว้ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ก็มีข้อ ทกลงพิเศษให้ผู้รับเหมาต้องจ่ายค่าแรงติดตั้ง ที่ผู้รับเหมาเดิมค้างกองงานอยู่ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท.เศษ ทั้งนี้ก็เพื่อบรรเทาภาระและเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของกองงานผู้ยากไร้ กับมีข้อ ทกลงเล็กน้อยที่ผู้รับเหมาทั่วไปทราบกันคืออยู่แล้ว แต่จะไม่ขอล่าไว้ในที่นี้ เมื่อราคาที่ห้างหุ้นส่วน จำกัดกบินทร์เม่งหลีผู้เสนอราคาต่ำสุดเสนอยังสูงกว่าวงเงินงบประมาณที่มีอยู่ คณะกรรมการเปิดซอง ประกวดราคาจึงได้เชิญหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เม่งหลี มาต่อรองราคามาระเบียบ ในที่สุดคณะกรรมการยอมตัดรายการขยายเขตจำหน่ายกระแสไฟฟ้าและติดตั้งไฟฟ้าบริเวณ จำนวน ประมาณ ๔๕๐,๐๐๐ บาท.เศษ ออกจากรายการประกวดราคาในครั้งนั้นเสีย คงเหลือแต่รายการ ก่อสร้างสนามเทนนิส ๑ สนาม และข้อตกลงพิเศษเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าแรงกองงานตกค้าง กับข้อ ทกลงเล็กน้อยเพียงเท่านั้น ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เม่งหลี ก็เข้าใจดีและยอม รับข้อเสนอดังกล่าวด้วยความยินดีและเต็มใจ จึงตกลงว่าจ้างให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์บุรีทำการ

ก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรีต่อจากที่ค้าง ในวงเงินทั้งสิ้น ๔,๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่มาติดปัญหาในเรื่องการทำสัญญา เนื่องจากมีกรรมการท่านหนึ่งหวังว่า หากบรรจุกการทำสนามเทนนิสไว้ในสัญญาด้วยอาจไม่ถูกระเบียบ เพราะสนามเทนนิสเป็นเรื่องสวัสดิการ จึงได้ตกลงกันเป็นการภายในกับทางหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เมืองหลิวว่า ไม่ต้องระบุเรื่องการทำสนามเทนนิสและซื้อตกลงเล็กน้อยไว้ในสัญญาจ้าง ให้ถือเป็นสัญญาสุภาพบุรุษ ทางหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เมืองหลิวรับทราบ และตกลงตามข้อเสนอด้วยความยินดีต่อหน้ากรรมการทุกท่านจึงได้ทำสัญญากันเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๑ เหตุที่ต้องเอาเรื่องเหล่านี้มากล่าวไว้ด้วย ก็เพื่อให้ประชาชนชาวอำเภอกบินทร์บุรีได้รับทราบข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนอยู่ หลังจากทำสัญญาแล้วทางหุ้นส่วนจำกัดกบินทร์เมืองหลิวจึงได้เข้าดำเนินการก่อสร้างท่อน้ำ และได้จ่ายค่าแรงงานติดค้างให้แก่นางนตามพันระที่มีต่อกระทรวงยุติธรรม คนงานซึ่งส่วนมากก็เป็นราษฎรในท้องที่อำเภอกบินทร์บุรีนี้เอง ต่างพากันดีใจมากที่ผู้รับเหมารายใหม่จ่ายค่าแรงทดแทนให้ และยอมรับกลับเข้าทำงานตามปกติ กระทรวงยุติธรรมจึงขอขอบคุณไว้ใน ณ ที่นี้ที่ช่วยทำให้ศาลพ้นจากคำกล่าวหาว่าโกงค่าแรงคนงาน

กบินทร์บุรีอาถรรพณ์จริงหรือ

มีหลายคนกล่าวหา กบินทร์บุรีนี้เป็นแดนอาถรรพณ์เจริญได้ยาก เพราะคนขาดความสามัคคีมีแต่ความแตกแยก เนื่องจากทำเลที่ตั้งอำเภอกบินทร์บุรีเป็นพื้นที่บริเวณแคว ๒ แควมาบรรจบกัน คือ แควหนุมานและแควพระปรัง กลายเป็นต้นแม่น้ำบางปะกง แบ่งเนื้อที่อำเภอกบินทร์บุรีออกเป็น ๓ แฉก คนจึงแตกแยกความคิดกัน ข้าพเจ้าไม่เชื่อตามหลักภูมิศาสตร์ แต่ก็อดคิดไม่ได้จากประวัติศาสตร์กบินทร์บุรีเคยเป็นเมือง มีศาลเป็นศาลเมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นศาลที่ส่งรองจากศาลเมืองชลบุรีในมณฑลปราจีนบุรี ต่อมากบินทร์บุรียกฐานะขึ้นเป็นจังหวัด ศาลก็ยกฐานะเป็นศาลจังหวัด ต่อมากบินทร์บุรีถูกยุบจากจังหวัดลงเป็นอำเภอ ศาลก็ถูกยุบลงไปด้วย ครั้นอีก ๒-๓ เดือนต่อมา ศาลกลับฟื้นคืนเป็นศาลจังหวัดตามเดิม หลังจากนั้นอีก ๕ ปี ศาลถูกยุบและยกเลิกหมดฐานะไปเลย ต่อมาอีก ๕ ปีกลับมีศาลขึ้นในอำเภอกบินทร์บุรีอีก แต่มีฐานะเป็นศาลแขวงกบินทร์บุรี แล้วอีก ๒ ปีจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นศาลจังหวัด และเป็นมากระทั่งทุกวันนี้ เมื่ออาคารศาลเก่าจะพังตำริจะสร้างขึ้นใหม่ ก็ไม่วายมีปัญหาก็ ครึ่งแรกจะถูกย้ายไปอยู่

อรัญประเทศ แล้วจะถูกย้ายไปอยู่สระแก้ว แต่ในที่สุดก็ได้อยู่ที่กบินทร์บุรีตามเดิม แต่ก็ยังไม่สิ้นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องที่ดินจะสร้างศาล ครั้นได้ที่ดินก่อสร้างแล้ว ก็ยังมีปัญหาเรื่องผู้รับเหมาละทิ้งงาน จนต้องแก้ไขเหตุการณ์กันตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด โทนจะปัญหาผู้รับเหมาละทิ้งงานและการติดค้างค่าแรง ในระหว่างการก่อสร้างก็มีเหตุทำให้ต้องนำคดี เพราะคนงานไปเหยียบแท่นวางศิลาฤกษ์ แล้วเกิดอาเพศมีอาการชกกระทันหันทำงานไม่ได้ ไปหาหมอรักษาไม่หาย จึงไปกราบขอขมาแล้วอาการก็หายเป็นปลิดทิ้ง อีกรายหนึ่งออกจากการเป็นคนงานก่อสร้างศาลไปได้เพียงวันเดียว ก็เกิดอุบัติเหตุรถยนต์คว่ำถึงแก่ความตาย ยังมีอีกรายไม่ได้ค่าแรงออกไปทำงานที่ตลาดเกิดือเหล็กเส้นไปฟาดสายไฟฟ้าแรงสูงถึงแก่ความตายไปอีก ตอนผู้รับเหมารายใหม่เข้าไปทำงานต่อ ก็มีเหตุเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ เป็นต้นว่า กองถุงปูนซีเมนต์พังทลายลงมาทับคนงาน หัวหน้าคนงานเกิดอุบัติเหตุ และเหตุการณ์อื่น ๆ อีกหลายอย่าง ทำเอาผู้รับเหมา ขี้แยเกือบจะพาตัวไปไม่รอด แม้กระทั่งส่งมอบงานแล้ว ผู้รับเหมาก็ต้องสูญเสียบุตรชายคนโต ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลการก่อสร้างศาลอยู่เป็นคนสุดท้าย หลังจากส่งมอบงานแล้วเพียงไม่กี่วัน ด้วยอุบัติเหตุถูกรถชนบนถนนทางบริเวณก่อสร้างศาลเพียงไม่กี่ร้อยเมตร เขวากันว่าศาลจังหวัดกบินทร์บุรีนี้แรงนัก หลายคนขยาดกันมีเรื่องเล่าให้ฟังเสมอ

การก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ได้งบประมาณมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มาเสร็จเอาผู้รับเหมาส่งมอบงานเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ใช้เวลานานถึง ๒ ปีเศษ ครั้งแรกได้บ้านพักมาเพียง ๒ หลัง ต่อมาปีงบประมาณ ๒๕๒๐ ได้บ้านพักผู้พิพากษามาอีก ๓ หลัง กับบ้านพักจำศาล ๑ หลัง น้ำไฟยังไม่มีในปีงบประมาณ ๒๕๒๑ จึงได้มา ปีงบประมาณ ๒๕๒๒ ยังได้บ้านพักรองจำศาลอีก ๑ หลัง กับบ้านพักเจ้าหน้าที่ธุรการ ๒๐ หน่วย กำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่สถานที่ก่อสร้างนี้แต่เดิมเป็นป่า มีทั้งไผ่ป่า แก้ง กระเจง ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นอาคารที่ทำการศาลและบ้านพัก ภายในบริเวณเนื้อที่ ๖๐ ไร่ ได้จัดไว้อย่างสวยงาม มีสวนป่า สระน้ำ สนามเทนนิส เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และมีถนนล้อมรอบการเข้าออกสะดวก กลางคืนไฟฟ้าสว่างไป ต่อไปถ้าทำการอัยการและสถานีตำรวจภูธรอำเภอกบินทร์บุรี ซึ่งร้างมาปีเศษแล้วเสร็จอีก บริเวณนี้จะกลายเป็นเมืองขึ้นมาอีกแห่งหนึ่ง ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีปัจจุบันนี้เป็นศาลที่สมบูรณ์แบบมีทุกอย่างพร้อมมูลทั้งอาคารศาลที่ตั้งตระหง่านงามอยู่ริมถนน ทอดจนอาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่

ที่ ซึ่งสร้างความเป็นสง่าราศรีแก่อำเภอกบินทร์บุรีอย่างมาก ต่อไปนี้ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีจะเป็นศาลที่น่าอยู่ไม่มีใครอยากย้าย และเมืองกบินทร์บุรีคงจะไม่ถูกเรียกว่าเมืองกาบินอีก

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีว่าจะก่อสร้างเสร็จลงได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันหลายฝ่าย มีทั้งหวานอมขมชื่นแต่ก็ผ่านไปโดยเรียบร้อยจนเปิดดำเนินการ จังหวัดว่าสถานที่แห่งนี้จะเป็นที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนสืบไปชั่ววันนิรันดร.

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ไทย
(www.library.coj.go.th)

รายนามผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา และจำศาล
ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี
(เท่าที่ค้นพบจากทำเนียบกระทรวงยุติธรรม)

พ.ศ. ๒๔๔๓

ผู้พิพากษา

หลวงวิพิธสงคราม

ก่อน พ.ศ. ๒๔๓๓

ผู้พิพากษา

ร.อ.อ. หลวงศรีอาณัติ (พลอ ปาณิกบุตร)

ผู้พิพากษารอง

ร.อ.อ. หลวงประมาณนฤกิจ (อ้วน สีละสุภา)

จำศาล

ร.อ.ค. ขุนดำรงระบิณ (เฮม ผสมศรี)

พ.ศ. ๒๔๓๔

ผู้พิพากษา

อ.ค. หลวงสุทธินันตฤทธิ

ผู้พิพากษารอง

ร.อ.อ. หลวงประมาณนฤกิจ

จำศาล

ร.อ.ค. ขุนดำรงระบิณ

พ.ศ. ๒๔๘๑-๘๒

ผู้พิพากษา

หลวงนรการณวิสุทธ

จำศาล

นายบ่วง รุ่งโรจน์

พ.ศ. ๒๔๘๓

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

หลวงนรการณวิสุทธ

ผู้พิพากษา

นายศิริ โปศิกุล

จำศาล

นายบัว เนตรวงษ์

พ.ศ. ๒๔๘๔

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

หลวงสุจริตธรรมประภาส

ผู้พิพากษา

นายศิริ โปศิกุล

จำศาล

นายบัว เนตรวงษ์

พ.ศ. ๒๔๘๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายจิตร สุวรรณทัต
นายศิริ โปติกุล
นายวินิจ เนตรวงษ์

พ.ศ. ๒๔๘๖-๙๐

จำศาล

นายบุญญาคี สืบวะ

พ.ศ. ๒๔๙๑

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

ขุนเปาวันพัฒนาเจริญ
นายเจริญ บัณฑิตบุณ
นายเสรี บุตรเนียร

พ.ศ. ๒๔๙๔

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายจวน เจริญชัย
นายเจริญ บัณฑิตบุณ
นายเสรีบุณ บุตรเนียร

พ.ศ. ๒๔๙๕

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายบุญชัย ศิริฤทธิ
นายเทียน สุจารีกุล
นายประสพ กลิ่นล้ำควน

พ.ศ. ๒๔๙๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายบุญชัย ศิริฤทธิ
นายสมน สมรรถโท
นายวิมล ราชเทวินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๗

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายถาวร อ่ำพรสุค
นายสุมน สมรรถโท
นายชลันท์ วัสส์านกุล

พ.ศ. ๒๔๙๘-๙๙

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายถาวร อ่ำพรสุค
นายหิรัญ สถาปนสุค
นายประทีป ชุ่มวัฒนะ
นายชลันท์ วัสส์านกุล

พ.ศ. ๒๕๐๐-๐๑-๐๒

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายท่านอง คิสุวรรณท์
นายบุญเลิศ เต่าภิญโญ
นายประทีป ชุ่มวัฒนะ
นายชัยยะ สุภาโค

พ.ศ. ๒๕๐๓

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายศสม จิตรบุ่ม
นายประทีป ชุ่มวัฒนะ
นายสมบุรณ์ บุญภินันท์
นายศิน บุญรอด

พ.ศ. ๒๕๐๔-๐๕

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายศสม จิตรบุ่ม
นายสมบุรณ์ บุญภินันท์
นายอำนวย เปล่งวิทยา
นายศิน บุญรอด

พ.ศ. ๒๕๐๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายประพันธ์ พรหมรักษา
นายสมบุรณ์ บุญภินนท์
นายอำนาจ เปล่งวิทยา
นายฉิน บุญรอด

พ.ศ. ๒๕๐๗

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายประพันธ์ พรหมรักษา
นายสมบุรณ์ บุญภินนท์
นายอำนาจ เปล่งวิทยา
นายวิศิษฐ์ เทพาสิต

พ.ศ. ๒๕๐๘

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายธง รัตนสุพจน์
นายนาม จ่านง
นายอำนาจ เปล่งวิทยา
นายวิศิษฐ์ เทพาสิต

พ.ศ. ๒๕๐๙

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายเริ่ม ธรรมคุชฎี
นายนาม จ่านง
นายเคย์ ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม
นายวิศิษฐ์ เทพาสิต

พ.ศ. ๒๕๑๐

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
ผู้พิพากษา
ผู้พิพากษา
จำศาล

นายเริ่ม ธรรมคุชฎี
นายนาม จ่านง
นายเคย์ ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม
นายสุเทพ พรหมสกุล

พ.ศ. ๒๕๑๑-๑๒

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายสุรชัย รัตนอุดม
ผู้พิพากษา	นายนาม ยมเยี่ยม
ผู้พิพากษา	นายเคียร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม
จำศาล	นายสุเทพ พรหมสกุล

พ.ศ. ๒๕๑๓

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายเสรี แสงศิลป์
ผู้พิพากษา	นายนาม ยมเยี่ยม
ผู้พิพากษา	นายปรีชาโมทย์ ขพานนท์
จำศาล	นายสุเทพ พรหมสกุล

พ.ศ. ๒๕๑๔-๑๕

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายเสรี แสงศิลป์
ผู้พิพากษา	นายชวลิต พรหมภูมิ
ผู้พิพากษา	นายปรีชาโมทย์ ขพานนท์
จำศาล	นายสุเทพ พรหมสกุล

พ.ศ. ๒๕๑๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายเสรี แสงศิลป์
ผู้พิพากษา	นายปรีชาโมทย์ ขพานนท์
ผู้พิพากษา	นายพิชัย เคโรทัยกุล
จำศาล	นายบิต บำรุงจิต

พ.ศ. ๒๕๑๗-๑๘

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายชลอ กลบัต
ผู้พิพากษา	นายพิชัย เคโรทัยกุล
ผู้พิพากษา	นายเพ็ญ พุทธสุตตะดา
จำศาล	นายบิต บำรุงจิต

พ.ศ. ๒๕๑๙

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 จำศาล

นายอัมพร ทองประยูร
 นายอาทร สีนธรา
 นายโนรี จันทรธร
 นายพีรพล จันทรสว่าง
 นายบิต บำรุงจิต

พ.ศ. ๒๕๒๐

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 จำศาล

นายสังเวียน รัตนมุง
 นายอาทร สีนธรา
 นายโนรี จันทรธร
 นายพีรพล จันทรสว่าง
 นายพีระ คุลยานุรักษ์
 นายบิต บำรุงจิต

พ.ศ. ๒๕๒๑

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 จำศาล

นายสังเวียน รัตนมุง
 นายโนรี จันทรธร
 นายพีระ คุลยานุรักษ์
 นายวิชัย เหลืองวิไล
 นายอาทิตย์ นันทิพย์
 นายสุรัตน์ อาศุลยศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๒๒

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

นายสงวน เวียน รัตนมุง

ผู้พิพากษา

นายโนรี จันทรทรร

ผู้พิพากษา

นายพระ คุณานรักษ์

ผู้พิพากษา

นายวิชัย เหลืองวิไล

ผู้พิพากษา

นายอาทิตย์ นันทิพย์

จำศาล

นายไพศาล ฤกษ์วงศ์

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)

บันทึกท้ายเล่ม

การจัดทำหนังสือที่ระลึกเนื่องในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ได้กระทำกันอย่างรีบเร่งให้ทันกับกำหนดลงวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๒ เพราะศาลจังหวัดกบินทร์บุรีเพิ่งทราบล่วงหน้าเพียงระยะเวลาไม่ถึงเดือนว่าจะทำพิธีเปิดอาคารศาลในเวลาดังกล่าว โศกที่ศาลจังหวัดกบินทร์บุรียังไม่พร้อม เนื่องจากการก่อสร้างศาลจังหวัดกบินทร์บุรีมีหลายจังหวัด หลายชั้นคอน และหลายผู้รับเหมา ไม่เหมือนกับการก่อสร้างศาลแห่งอื่น ยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขอีกหลายอย่าง รวมทั้งต้องปรับปรุงสถานที่ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ ๖๐ ไร่ ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี เป็นศาลที่ใหม่กว้างขวางที่สุดในประเทศไทย การดำเนินการต่างๆ จึงยังมีอุปสรรคอยู่ เพราะอยู่นอกเขตเทศบาลแห่งที่ชุมชนประมาณ ๖ กิโลเมตรเศษ เมื่อกระทรวงยุติธรรมกำหนดให้ทำพิธีเปิดอาคารในวันเวลาดังกล่าว ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี คงใจจะจัดทำหนังสือที่ระลึกขึ้น จึงจำเป็นต้องกระทำอย่างรีบร้อน เริ่มส่งเรื่องให้โรงพิมพ์เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๒ แต่ก็ยังขาดภาพที่จะจัดทำมาให้โรงพิมพ์ทั้งเรื่องและภาพเรียบร้อยในวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๒๒ เพิ่งจัดรูปเรื่องได้ในวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นวันสงกรานต์ เหลืออีก ๕ วันจะถึงวันงาน ไม่มีเวลาพอที่จะสำรวจรูปฯ ต้องให้โรงพิมพ์จัดการให้ ทั้งยังมีงานที่จะต้องทำอีกหลายอย่างแข่งกับเวลาที่มือเขียนอยู่นอกนี้ แลหนังสือที่ระลึกก็ออกมาได้ จนเกือบใจหายใจหวู ความผิดพลาดบกพร่องคงมีอยู่เป็นอันมาก จึงขออภัยไว้ในที่นี้

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรีขอขอบคุณโรงพิมพ์เกษมการพิมพ์และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ตลอดจนผู้ให้การช่วยเหลืออีกหลายท่านที่ได้กรุณาให้หนังสือเล่มนี้ออกมาได้ หวังว่าคงได้รับประโยชน์อยู่บ้างไม่มากนักขอ.

ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับประชาชน
(www.library.coi.go.th)

จัดรูปเล่มโดย

ประสูติ ทิมศิลป์

ปลิศ หตะแพทย์
